

Ingrid Bildøy Asheim

Tilhørighet i Norge

En studie av ungdom med innvandrerbakgrunn sin opplevelse av tilhørighet i Norge

Masteroppgave i Sosialt Arbeid

Trondheim, oktober, 2016.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Fakultetet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Instituttet for sosialt arbeid og helsevitenskap

Sammendrag

Denne studien belyser ungdom med innvandrerbakgrunn i Norge sin stemme. Fokuset er på hvordan disse ungdommene opplever tilhørighet i Norge. Studien viser flere ulike arenaer hvor ungdommene opplever tilhørighet, som for eksempel på skole eller i religiøse miljøer. Hvordan de ulike arenaene påvirker følelse av tilhørighet, og hvordan ungdommene i sin helhet opplever tilhørighet i Norge vil belyses.

Det overordnede perspektivet er et mestringsperspektiv, og da spesielt Antonovsky's modell "Opplevelse av sammenheng". Andre teoretiske perspektiver jeg har brukt er sosial kapital, kulturteori, samt teorier rundt relasjoner og sosiale behov. Hvordan ungdommene tar egne grep i hverdagen for å få opplevelse av sammenheng vil belyses, samt refleksjoner rundt situasjoner hvor denne opplevelsen av sammenheng kan tenkes å være fraværende og hvorfor det er slik. Mestringsperspektiv er overordnet perspektiv gjennom analyse av datamateriale. Hvilke strategier utvikler ungdommene for å forstå den nye hverdagen? Dette er spørsmål jeg vil besvare i denne oppgaven.

Ungdommene som har kommet til Norge har nå store karrieremessige ambisjoner, men noen er også bekymret for bildet som media skaper av noen innvandrere. Det fører til en bekymring vedrørende om de blir kastet ut som følger av andre innvandreres dårlige oppførsel. Ungdom med innvandrerbakgrunn ønsker å få norske venner som kan lære dem språk og kultur. Venner med samme bakgrunn som dem selv oppleves gjerne som positivt for etnisk identitet. De kan opprettholde språk, kultur og religion. Det er imidlertid også mindre positive sider ved dette som at fravær av etnisk norske venner kan føre til at hele integreringsprosessen går tregere og at tilhørighetsfølelse i landet kanskje er fraværende. Samtidig gir vennskap til andre fra samme land en tilhørighetsfølelse som er vanskelig å oppnå med etnisk norske. Ungdommene i denne studien har svært begrenset med norske venner, dette har de flere ulike forklaringer på. Studien viser ikke fortellinger om diskriminering eller rasisme, men det drøftes rundt om kanskje ungdommene allikevel opplever en form for ekskludering.

Språklige utfordringer en del av ungdommenes hverdag, og alle uttrykker at de har store ambisjoner om å beherske språket. Vi vil se hvilken betydning skolen har i form av om de går i klasser med bare andre innvandrere, eller om de har daglig kontakt med etnisk norske ungdom.

Studien belyser tre ulike skoler, og hvordan ungdommene opplever å gå på disse skolene. Inkludering handler ikke bare om inkludering mellom dem som har flyktet til Norge og dem som er etnisk norske. Ungdommene i studien beskriver også hvordan de blir inkludert av ungdommer med forskjellig innvandrerbakgrunn og hvordan det er spennende å bli kjent med folk fra andre kulturer.

Kulturelle forskjeller kan føre til at innvandrere stiller spørsmål ved hvordan det egentlig er meningen at de skal oppføre seg. Alle informantene i denne studien ser ut til å ha lært seg mye av de uskrevede reglene og de klarer seg veldig bra i hverdagen. Sånn sett er det dem selv som har tatt ansvar for å tilpasse seg, framfor at majoriteten har tilpasset seg dem. Vi vil se i denne studien at de ikke har forventninger om at etnisk norske skal hjelpe til i integrasjonsprosessen. De ser det som at det er dem selv som må gjøre jobben for å finne sin plass i sitt nye land.

Abstract

This study draws upon individual stories from young refugees in Norway. The main focus is: how the adolescents experience a sense of belonging in Norway. It explores the different arenas where the adolescents can experience belonging, for example at school or through religion. How the different arenas can give a feeling of affiliation, and how the adolescents in its entirety experience a sense of belonging in Norway will be the main theme.

Antonovsky is regarded as the founder of the model “sense of coherence” and this is one of the theoretical perspectives in this study. Other relevant theoretical perspectives is social capital, theory among culture, and social needs. The adolescents find different ways to cope with the challenges they meet in everyday life. The study will show a story where one of the youth's experiences an absence of sense of coherence, and what kind of situations that can give this feeling of a lack of control. What kind of strategies does the youth's develop to understand their new life in Norway?

The youth's have big ambitions when it comes to their future and their career, but some of them are also concerned about the future because they are not sure if they are to stay in Norway forever. They all want to establish friendships with Norwegian youth's, mostly because they can teach them about the culture and the language. Many of these youths have friends who have similar backgrounds as them, this is positive for their ethnic identity and they can maintain their language, culture and religion. On the other hand it's also a negative side to this, not having Norwegian friends can cause the integration process to go slower and also the feeling of belonging in Norway can be absent. At the same time, friendships with youth's from the same country gives a feeling of belonging that is difficult for them to reach with native Norwegians.

Only a few of the adolescents in this study have Norwegian friends, and they have very limited contact with them. They have several different explanations on why it is like this. None of the informants in this study tells stories about discrimination or racism, but it is discussed if perhaps they experience some form of exclusion.

Linguistic challenges is a part of these young people`s everyday lives, and they alle say that they have big ambitions of mastering the norwegian language. We will see how important school is, and that it`s different for the ones who go to a school were it`s only others with the

same background as them selves, to those who go to schools where they have the chance to communicate with norwegians everyday. The informants in the study describes how they can be included by people from different countries, and some of them says that it`s exiting to get to know people from different cultures.

The cultural differences can lead to youth's asking qustions on how they are supposed to behave. They adapt to their new country, and they don`t have any expectations that their host country will help them to integrate and find their place in their new country. All of the informants in this study seem to have learned much of the norms and they do very well in everyday life.

Forord

Prosesen fra idé til ferdig oppgave har vært en utrolig lærerik reise, og det er flere som fortjener en takk. Først vil jeg takke alle de syv flotte ungdommene som stilte opp til intervju, uten deres stemme ville ikke denne oppgaven blitt til. Jeg vil også få takke min veileder Marko Valenta for gode innspill som har bidratt til inspirasjon og refleksjon hos meg.

Mine medsammensvorne på lesesalen fortjener også en stor takk for både nyttige og faglige diskusjoner, men også for sunn avsporing fra masteroppgaven. Jeg vil takke dere som har hjulpet med underveis med rekruttering av informanter og oppmuntrende ord. Til sist vil jeg takke min kjære samboer Frode André som har støttet meg, og engasjert seg i faglige diskusjoner selv om dette ikke er hans fagfelt.

Takk skal dere ha alle sammen!

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Abstract	4
Forord	6
1. Innledning	9
2. Tidligere forskning	13
2.1 Vennskap og fremtidsplaner.....	13
2.2 Ungdom med innvandrerbakgrunn i skolen.....	18
2.3. Psykisk helse hos ungdom med innvandrerbakgrunn i Norge.....	20
2.4 Forskning på ungdom med innvandrerbakgrunn og tilhørighet.....	21
3. Teoretiske perspektiver	25
3.1 Sosiologiske perspektiver - Mestring.....	25
3.1.2 Sence of coherence	26
3.1.3 Sosial kapital	28
3.2 Antropologisk perspektiv - Kulturteori	30
3.3 Psykologisk perspektiv – Maslows behovspyramide - Sosiale behov og tilpasning.....	32
4. Metode	35
4.1 Valg av metodisk tilnærming.....	35
4.2 Utvalg og rekruttering	35
4.2.1 Presentasjon av informantene.....	37
4.3 Intervjuguide.....	39
4.4 Intervjusituasjonen.....	39
4.4.1 Forforståelse	41
4.4.2 Å intervju to informanter samtidig	41
4.4.3 Språklige utfordringer	42
4.4.4 Når forsker ikke får lov til å bruke båndopptaker	43
4.5 Forskerrollen	44
4.6 Insider og Outsider- posisjon.....	45
4.7 Analyseprosess - Transkribering.....	47
4.8. Tilnærming til analysen - kodeprosess	47
4.9 Reliabilitet.....	50
4.10 Validitet	51
4.11 Etikk i framstillingen av studien.....	51
5. Sosial kapital og vennskap	53
5.1 Sterke og svake bånd.....	57
5.2 Sosial kapital som bånd og bru	59
5.3 Å ha norske venner	63
5.4 Oppsummering	67
6. Språkbarriere og venner på skolen	69
6.1 Språklige utfordringer	69
6.2 Å kunne det norske språket er inkluderende.....	71
6.3 Minoritets elever og subjektposisjoner i skolen.....	72
6.4 Vi gjør ikke hverandre god i norsk.....	74
6.5 Et ikke-inkluderende miljø på skolen?	78
6.6 Oppsummering	80
7. Møter mellom mennesker med ulik kultur	83
7.1 Ulik opplevelse av hva kultur er	83

7.2 Kulturelle forskjeller og hvordan mestre dem?	84
7.3 Å bytte sin kultur.....	87
7.4 Kollektivistisk og individualistisk kultur.....	89
7.5 Opplevelse av sammenheng i hverdagen	92
7.6 Når opplevelsen av sammenheng forsvinner	94
7.7 Oppsummering	95
8. En følelse av tilhørighet	97
8.1 Behovspyramiden	97
8.2 Religion gir tilhørighet.....	100
8.3 Usikkerhet om framtiden	101
8.4 Er jeg norsk?.....	104
8.5 Oppsummering	105
9. Konklusjon	109
Litteraturliste	115
Vedlegg 1- Informasjonsskriv og samtykkeerklæring	120
Vedlegg 2 : Intervjuguide.....	122

1. Innledning

I denne masteroppgaven skal jeg skrive om tilhørighet hos ungdom med innvandrerbakgrunn som bor i Norge. Formålet med dette prosjektet er å få økt kunnskap om disse ungdommene. Jeg vil se på hvordan situasjonen deres er i dag. Hvordan er nettverket deres? Hva er deres mål og ønsker for fremtiden? Hva er utfordringene i dag? Dette er noen spørsmål jeg vil svare på, og problemstillingen min vil dekke flere tema som til sammen kan skape et bilde av situasjonen deres i dag, samt hvordan de ser for seg at fremtiden blir. Hvordan de opplever tilhørighet vil trolig være viktig i forhold til hvordan de trives i Norge, og for å oppleve en følelse av tilhørighet er det flere faktorer som spiller inn. Ut i fra dette har jeg formulert en problemstilling som er slik:

Hvordan opplever ungdom med innvandrerbakgrunn tilhørighet i hverdagen i Norge?

I tillegg til problemstillingen har jeg formulert tre forskningsspørsmål:

Hvilken betydning har skolen for ungdommene sin følelse av tilhørighet?

På hvilken måte har vennskap og nettverk betydning for følelsen av tilhørighet?

Hvilken betydning har språket for inkludering i hverdagen?

Siden prosjektet handler om ungdom med innvandrerbakgrunn sin opplevelse av å være i Norge har det blitt gjort kvalitative intervjuer med syv forskjellige informanter. Intervjuet har vært semistrukturert og ungdommene har fått fortelle om sin erfaring med å være i Norge . Det sentrale teoretiske perspektivet i denne studien er et mestringsperspektiv og spesielt Antonovsky og modellen ”opplevelse av sammenheng”. Jeg har også brukt teori om sosial kapital, kulturteori, samt teorier rundt relasjoner og sosiale behov som Maslows behovspyramide. Studien har siktet på å ha et gjennomgående mestringsperspektiv, hva må til for at ungdommene mestrer den nye tilværelse de har i Norge?

Krig, etniske konflikter og fattigdom er noen av forholdene som gjør at mennesker migrerer til blant annet Europa og Norge. De reiser med et håp og en drøm om en bedre fremtid. Samtidig leser vi i media at mange flyktninger opplever at drømmene ikke kan bli en realitet. Mange opplever marginalisering, ekskludering og diskriminering fra flere av samfunnets arenaer (Brodtkorb & Rugkåsa, 2015). Den siste tiden har det vært stor pågang i flyktninger

som kommer til Norge. Norge står overfor et større antall asylsøkere og flyktninger enn vi har gjort før. Tidligere har Norge hatt mange asylsøkere i kortere perioder, men aldri hatt så mange som nå og dette synes å ville bli av lengre varighet enn tidligere toppe (Thorud 2012, ref. i Østby, 2015).

Norge er i dag et flerkulturelt samfunn. Vi som sosialarbeidere vil møte mennesker som har en annen etnisk bakgrunn enn den norske majoriteten (Berg, 2015). Flyktningdebatten er noe som dukker opp i media svært ofte, og det er blitt mer fokus på dette temaet i daglige samtaler og situasjoner. Noen mener at vi tar i mot for mange flyktninger og andre mener at vi bør ta i mot så mange som mulig. Andre igjen vil mene noe i mellom disse. Det er ikke snakk om hvorvidt vi trenger eller ikke trenger ”det fremmede”. Når det er diskusjon om folk passer inn i det norske, er bakgrunnen ofte at vi tillegger andre noen egenskaper som vi selv ikke ønsker å vedkjenne oss. Fokuset på det som er bra eller dårlig slik som det ofte er i politiske debatter er mindre interessant enn å forsøke å forstå og være åpen for det som er nytt (Skårderud, Haugsgjerd, & Stänicke, 2010).

Samfunnsendringer og økt mangfold krever at sosialarbeideren tilegner seg ny kunnskap i samsvar med utviklingen. Sosialt arbeid er i stadig endring for å være i takt med samfunnsutviklingen. Ved å tilegne seg tilstrekkelig kunnskap vil sosialarbeideren kunne møte de nye utfordringene og oppgavene på en tilfredsstillende måte. Innvandrerbefolkningen i Norge i dag er kompleks, det er mennesker fra mange forskjellige land, kulturer og religioner. I denne studien er det ikke relevant hvilke land ungdommene i studien kommer fra. Fokuset mitt er på hvordan ungdom med innvandrerbakgrunn opplever følelse av tilhørighet i Norge uavhengig av opprinnelsesland. Fellestrekkene hos disse ungdommene er at de kommer fra land med uro, krig og katastrofe. Flukten til Norge har vært lang og kanskje traumatiserende. De har ofte opplevd traumatiske hendelser i hjemlandet sitt og på selve flukten. Jeg er derfor nysgjerrig på hva som må til for at de skal se for seg en lys framtid i Norge. Noen forhold trekkes fram som sentrale for hvordan den enkelte klarer seg. Disse er vennskap, sosiale kontakter, muligheter for å fungere enten som student eller arbeidstaker, og å finne bekreftelse for sin identitet og egenart. I tillegg vil det for dem som har opplevd traumatisering og overgrep være viktig å møte anerkjennelse og blir hørt og trodd (Skårderud, Haugsgjerd, & Stänicke, 2010). I denne studien er det imidlertid ikke fokus på overgrep og traumatiske hendelser i livet til ungdommene.

Nordmenn er stereotypisk sett ikke veldig imøtekommende til *fremmede* mennesker. La oss et eksempel hvor scenarioet er på en halvfull buss. Du går inn på bussen og det du vil se er at bakover er størsteparten av dobbeltsetene tatt, men på hvert dobbeltsete sitter det bare én person. Om jeg hadde gått inn på en buss hvor det satt én person i hele bussen og satt meg med denne personen for å slå av en prat ville jeg trolig ha blitt opplevd som merkelig eller unormal. Det er en slags norm at dette gjør man ikke i Norge. En kollega fortalte meg en gang han var i et ikke-europeisk land og han satt på en tom buss. Inn på bussen kom det en person som satt seg ved siden av han og startet å småprate. Dette opplevde han som veldig uvant fra det han er kjent med i fra Norge. Tanken min med dette eksempelet er at dette er én av mange normer som ikke er en selvfølge for mennesker fra andre land enn Norge. Flyktninger som kommer til Norge kan ikke disse normene fra før av, og det er noe de må lære underveis slik at livet i Norge skal bli lettere å forstå.

Min forforståelse er at det foreligger flere utfordringer som ungdommene må håndtere når de kommer til Norge, både de utfordringene som handler om kulturelle forskjeller, men også at de har en bagasje med seg som de må leve videre med. Denne studien sikter på å gi et innblikk i etnisk minoritetsungdom sin hverdag, og den baserer seg på kvalitative intervju med syv forskjellige informanter. Dette er informanter som har bodd i Norge i under fem år og som har flyktet fra ulike deler av verden.

Det empiriske datamaterialet består av seks intervjuer med syv forskjellige informanter. Et av intervjuene ble gjort med to informanter samtidig. Jeg har intervjuet to jenter og fem gutter i alderen 17-22 år. Denne oppgaven er delt inn i ni kapitler (inkludert innledning) hvorav fire av disse er empirikapittel. I kapittel to presenteres noe av tidligere forskning som er gjort på dette feltet. Jeg vil belyse noe av den forskningen som sees relevant i forhold til egen studie, og kapitlet vil bli delt inn i forskningens tema. I kapittel tre vil jeg gi leseren innblikk i hvilke teorier jeg har brukt for å analysere intervjuene. Jeg vil dele de ulike teoretiske perspektiver inn etter hvilket fagområde de tilhører. Jeg vil ha sosiologiske, psykologiske og antropologiske perspektiver med mest teorier innen sosiologisk perspektiv. Videre vil jeg presentere metodekapitlet, og dette vil bli inndelt i ulike delkapitler. Jeg belyser her flere relevante problemstillinger og utfordringer samt hvordan disse utfordringene har blitt håndtert. Jeg vil blant annet drøfte tema som omhandler relasjonen mellom forsker og informant, samt betydningen av språket og språklige utfordringer for å nevne noen.

Empirikapittelet er delt opp i fire kapitler. I det første kapittelet vil fokuset være ungdommenes sosiale kapital. Det neste kapittelet vil handle om skole, hvordan skolen oppleves og hvordan det er å være fremmedspråklig på en skole i Norge. Videre vil det tredje empirikapittelet handle om ulike kulturelle aspekter, som utfordringer og kulturelle forskjeller. Det siste empirikapittelet ligger tett opp til kjernen av studien, nemlig tilhørighet i Norge. Avslutningsvis vil jeg ha en konklusjon hvor jeg drøfter ut i fra forskningsspørsmålene mine, samt viser til hva jeg ville gjort om jeg kunne forsket videre på dette temaet.

2. Tidligere forskning

I dette kapittelet vil jeg gi leseren innblikk i noe av forskningen som er gjort på dette feltet. Ungdom og unge voksne med innvandrerbakgrunn er en gruppe som det har blitt forsket relativt mye på. Jeg vil i dette kapittelet gi innblikk noe av den forskningen er nyttig for min egen studie. Siden det foreligger mye norsk forskning på dette feltet, vil jeg i størst grad vise til norsk forskning da jeg er opptatt av hvordan for ungdommene å være i Norge. Jeg vil imidlertid også vise til noe internasjonal forskning.

2.1 Vennskap og fremtidsplaner.

”Vennskap, utdanning og fremtidsplaner. Forskjeller og likheter blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn i Oslo.” er en rapport som er skrevet av Lars Roar Frøyland og Cay Gjerustad. Datamaterialet er fra studien ”Ung i Oslo Longitudinell” og rapporten er basert på kvantitative data. At studien er longitudinell betyr at studien er gjort over en lenger tidsperiode. Den første undersøkelsen ble gjennomført da informantene var ca. halvveis i 9. klasse i 2006. Den neste ble gjennomført rett etter de hadde søkt opptak til videregående skole i 2008. Den siste undersøkelsen var da ungdommene gikk i 2.klasse på videregående, i 2009. Ungdommene ble delt i kategorier etter hvor lenge de hadde vært i Norge. Første kategori var de som var født i Norge, neste var de som kom til Norge før de var fylt 7 år, og den siste kategorien var de som kom til Norge etter fylte 7 år. Her vil jeg presentere de funnene som er relevant for egen studie. Rapporten tar imidlertid også for seg foreldrerelasjon og skole, skolekarakterer og valg av videregående utdanning, samt opplevd læringsmiljø.

Integrering og tilhørighet blant ungdom med innvandrerbakgrunn i Oslo belyses, og studien viser at når det kommer til ferdigheter i norskspråket stiller de som kom til Norge før 7 år og de som er født i Norge relativt likt. Dette er subjektive meninger, altså det er ungdommene selv som rangerer hvordan de synes de behersker det norske språket. Det var imidlertid litt flere som svarte at de snakket dårlig norsk i kategorien ungdom som kom til Norge før fylte 7 år. 53% av dem som kom til Norge etter fylte 7 år oppga at de var veldig dårlig i norsk, eller ikke snakket norsk i det hele tatt da de først begynte i norsk skole. Om ungdommene er født i Norge har selvsagt betydning for hvordan de norske språkferdighetene deres er. Ungdommene i mitt prosjekt stiller med et annet utgangspunkt enn informantene i denne studien. I mitt

prosjekt har ungdommene vært i Norge i maks fem år. Allikevel er det interessant å se om det er store forskjeller blant informantene mine og informantene i denne studien som kom etter fylte syv år.

Frøyland og Gjerustad ser sosialt nettverk som en faktor som har betydning for integrering. De undersøkte om ungdom med og uten innvandrerbakgrunn omgås på fritiden eller om det stort sett er delt i ulike grupper. Studien viser at over halvparten av etnisk norske ungdommer svarer at nesten alle av vennene deres har foreldre som er født i Norge. Altså, flesteparten av etnisk norske ungdommer har også etnisk norske ungdommer som sine venner. Oppsummert viser studien at etnisk norske har flest etnisk norske venner og få med innvandrerbakgrunn har etnisk norske venner. Med utgangspunkt i dette kan det være relevant å se dette funnet opp mot egen studie for å se om funnene skiller seg fra mine funn, eller om det er gjenkjenbart at ungdom med innvandrerbakgrunn i liten grad har etnisk norske venner.

Frøyland & Gjerustad (2012) ser i hovedsak på den sosiale identiteten som dreier seg om følelsen av tilhørighet i de omgivelsene som man befinner seg i. Ungdommer som har innvandret til Norge kan bli forvirret og usikker ved at de nå er i nye omgivelser. I likhet med norskferdighetene er det liten forskjell i følelsen av å være norsk blant norskfødte med innvandrerforeldre og dem som innvandret før de fylte 7 år. En høyere andel føler seg utenlandsk framfor norske, dette gjelder også de som er født i Norge. Ut i fra denne studien er tendensen tydelig at ungdom med innvandrerbakgrunn føler seg mer utenlandsk enn norsk, noen av ungdommene føler seg imidlertid både norsk og utenlandsk. Frøyland og Gjerustad mener at dette kan skyldes graden av inkludering og aksept. Dersom en innvandrerungdom ikke føler seg inkludert og akseptert i samfunnet vil dette kunne føre til at en søker etter andre steder for å bygge sin identitet. I mitt prosjekt er jeg opptatt av å se hvordan ungdommene opplever tilhørighet. Derfor blir det relevant å se på det som Frøyland og Gjerustad beskriver som den sosiale identiteten. Informantene mine bare har vært i Norge mellom ett til fem år, og vil trolig også i liten grad føle seg norsk. Det er interessant at ungdommene i Frøyland og Gjerustad sin studie ikke føler seg norsk når de har bodd i Norge siden de var små. Da kan det tenkes at ungdommene som jeg har intervjuet i min studie aldri vil føle seg norsk.

I forhold til framtidsplaner hva angår skole er det lite forskjell i ambisjonene for utdanning blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn. Mange av ungdommene med innvandrerbakgrunn har tanker om at det blir vanskelig å få jobb etter endt utdanning. Her

viser det store forskjeller mellom ungdom med innvandrerbakgrunn og ungdom uten innvandrerbakgrunn. Frøyland og Gjerustad finner at det er flere faktorer som påvirker forskjellene mellom disse gruppene hvor skolepresentasjoner, norsk identitet og opplevd rasisme er noe av forklaringen. Hvor fornøyd ungdommene er med skolen og utdanningsløpet er også noe som viser seg å ha betydning. Det er lite forskjell mellom ungdommene når det kommer til forventninger om fremtiden. Både de med og uten innvandrerbakgrunn ser for seg å eie egen bolig og svært mange er sikker på at livet deres blir godt og lykkelig. I mitt prosjekt er jeg opptatt av mestring og hva som må til for at ungdommene skal se for seg en lys framtid. Derfor blir det relevant å se hvilke faktorer Frøyland og Gjerustad fant at var viktig for et positivt framtidssyn.

Jarle Pedersen sin doktorgrad *Kamper for anerkjennelse - unge flyktninger i møte med norske lokalsamfunn* handler om anerkjennelses- og miskjennelsesprosesser, relatert til unge flyktningers møte med to norske lokalsamfunn. I fokus står betingelsene for sosial anerkjennelse og den risiko for miskjennelse lokalsamfunnet representerer for ungdommene. Jeg vil her vise til to historier som er relevant for egen studie. Jeg vil også bruke Pedersen sin avhandling mer aktivt i empirikapitlene, men jeg gir her en kort introduksjon på noen av funnene.

Ungdommene i studien forteller om hva de opplevde når de møtte lokalbefolkningen i ulike sammenhenger. Følelsen av at de bare er sammen med andre utlendinger kan forsterkes når den faktiske muligheten til å bli kjent med lokale nordmenn er tilstede, men at det ikke skjer. Da blir sosial avvisning og eksklusjon tydelig. Pedersen forteller også ungdommers historie hvor de har blitt utsatt for direkte rasisme i form av kommentarer, og direkte vold. Dette er ikke gjenkjennbart i egen studie, men ungdommene i studien til Pedersen var bosatt i et lite lokalsamfunn. Ungdommene i studien min er bosatt i en stor by i Norge, hvor det er mange innvandrere, dette kan tenkes å ha betydning.

Sosial eksklusjon brukes i sosiologien om et fenomen hvor noen ekskluderes fra ulike sosiale arenaer i samfunnet, både arbeid og utdanning og generelt sosiale fellesskap. Sosial eksklusjon kan sees som det motsatte til sosial integrasjon, eller som motsetning til sosial inklusjon. Skillet mellom integrasjon og inklusjon viser at det er mulig å være integrert på noen områder, som skole, fritid og arbeidsliv, uten å være sosialt integrert i det fellesskapet der en deltar. En av ungdommene i studien til Pedersen funn prøver å gjøre noe med

situasjonen hun er i, men hun opplever at det ikke fører til noen bedring. Hun opplever en sosial eksklusjon som får betydning for framtidige muligheter for å skape seg en sosialt anerkjent tilværelse som flyktning i Norge. Hun beskriver hvordan hun er glad for at det er flere utlendinger slik at hun ikke blir totalt ensom. En annen beskrivelse av situasjonen er det en gutt som forteller. Han mener at han selv ville inkludert nordmenn om dem hadde kommet til han sitt land. Ungdommene i studien til Pedersen har mange like forklaringer som ungdommene i studien min. De forklarer eksklusjonen med både mangler hos seg selv, som eksempelvis dårlig norsk språk. Samtidig har de en ambivalens hvor de kan beskrive det som grunnen til at norsk ungdom ikke inkluderer er fordi de har nok venner, de har ikke behov for flere. Ungdommene i studien til Pedersen hadde både selvbebreidelse, ambivalens og undring til hvorfor lokalbefolkningen var så lite inkluderende. De spekulerte i alt fra hat og rasisme til det noe udefinerte med norsk væremåte som forklaring. Spørsmål dreide seg om alt fra om nordmenn er sjenerte, redde for de, fordi de snakket dårlig norsk, og fordi de har nok venner fra før av? Ungdommene hadde flere mulige delforklaringer som disse.

Marko Valenta (2008) har skrevet en doktorgradsavhandling som heter *Finding friends after resettlement. A study of the social integration of immigrants and refugees, their personal networks and self-work in everyday life*. Jeg vil her presentere noen av funnene hans.

Mesteparten av informantene i studien hans har vært i Norge mellom 8 og 12 år, og alderen deres varierer fra 17 til 65 år. Det vil være interessant å se om innvandrere som har vært i Norge så lenge opplever noe av det samme som mine informanter som ikke har vært her så lenge. Eller har de i større grad klart å mestre de utfordringene som er mest fremtredende de første årene i Norge?

Valenta argumenterer for at kontakten mellom innvandrere og nordmenn er kompleks og ikke uproblematisk. Disse interaksjonene kan bli forstått som et møte mellom den etniske majoriteten og den etniske minoriteten, det er møter mellom personer med ulik kultur. Det argumenteres også for at majoriteten og minoriteten står i ulik maktrøller, innvandreren kan bli stigmatisert. Innvandrere i studien opplever at etnisk norske ser på dem som representanter av kulturen sin, framfor å se på andre aspekter ved deres identitet. Valenta belyser flere erfaringer som kan tyde på at innvandrere kan oppleve sin etnisitet som en belastning i hverdagen. I min studie er det ungdommer som er intervjuet, men det er allikevel relevant å se på hvordan ”eldre” innvandrere opplever å være i Norge som innvandrere. Er det likhetstrekk eller er det lettere å komme til Norge som ungdom? Mesteparten av informantene

i studien til Valenta opplever utfordringer, men hvordan de håndterer og hvordan de opplever disse utfordringene varierer av ulike grunner. Noen opparbeidet seg kulturell kompetanse slik at hverdagen ble lettere å håndtere, og andre opparbeidet seg en høy sosial status som kunne kompensere for deres lave etniske status. Noen av informantene har jobbet seg oppover slik at de har kontroll på økonomien, de har arbeid og utdanning, mens andre har møtt på hinder som har gjort det vanskelig å oppnå de målene de eventuelt hadde. Noen følte seg etter hvert akseptert av majoriteten, mens andre begynte å se på seg selv som en stigmatisert gruppe på grunn av deres etnisitet.

Valenta har sett på hvordan nettverkene til innvandrerne er og funnet flere ting som går igjen. Blant annet så han at flestparten av de han intervjuet hadde flere venner med innvandrerbakgrunn enn de hadde norske venner. Han så også at noe av det som var karakteristisk for nettverkene var at båndene de hadde til andre innvandre var separert fra båndene de hadde med de norske. Vennskapene som informantene hadde til andre innvandrere var sterkere og viktigere enn de vennskapene de hadde med etniske norske. Det var hovedsakelig dem de var sammen med på fritiden. Det var sterke band mellom de, I motsetning til med de norske som det var svakere bånd til. Studien til Valenta viser at det kan være svært vanskelig for innvandrere å bygge broer med majoriteten, men studien viser også ulike strategier som de utvikler for å oppleve en følelse av å høre til i det nye landet de nå er i. Vennskapene som de har til majoriteten kan symbolisere at de er akseptert av samfunnet, og slik sett er de viktig. Informantene i studien min er svært opptatt av å få norske venner, og studien til Valenta kan bidra til å få perspektiver på hvorfor det er så viktig for dem med norske venner. Kan det også for dem handle om hva de norske vennene representerer?

Følelsen av å være stigmatisert på grunn av sin etnisitet og føle at en ikke har tilhørighet i landet så ut til å henge sammen med det å ikke ha noen norske i nettverket sitt. Valenta argumenterer også for at fravær av etnisk norske relasjoner vil kunne hindre innvandrerene i å lære seg norske normer og språk. Dette kan igjen påvirke interaksjonen med etnisk norske i hverdagen, fordi de mangler språk og kunnskap om det norske. Historiene i studien indikerer at når innvandrerene ikke har personlige relasjoner til etnisk norske vil de i større grad oppleve en følelse av marginalisering og utestenging gjennom hverdagslige interaksjoner. Generelt er sterke eller svake bånd med etnisk norske positivt fordi det bidrar til at de kan få positiv bekreftelse på hvem de er av noen som representerer majoriteten. Dersom de bare har interaksjon med nordmenn på tilfeldige treffpunkt på gaten, får de ikke denne bekreftelsen.

Datamaterialet til Valenta kan indikere at de informantene som hadde gode vennskap til andre innvandrere var mer tilfreds med å ha svake bånd til etnisk norske. Da trengte de ikke å forvente at de etnisk norske skal tilfredsstillere deres sosiale behov med tanke på aksept og støtte, de svake båndene gir heller positiv symbolsk mening. Disse svake båndene til etnisk norske representerer en aksept og respekt fra majoriteten. På den andre siden, dersom innvandreren ikke har sterke bånd til andre innvandrere vil det være vanskeligere å akseptere å å bare ha svake bånd til etnisk norske.

2.2 Ungdom med innvandrerbakgrunn i skolen

Carla Chinga – Ramirez (2015) sin doktoravhandling *“Skolen ser ikke hele meg! – En narrativ og postkolonial studie av sosial ulikhet i den videregående skolen gjennom minoritetslevers erfaringer med å være annerledes.”* baserer seg på syv måneders observasjon på skoler og innsamling av livshistorier fra 21 elever på tre videregående skoler i Norge fra 2011-2012. Elever med innvandrerbakgrunn og elever med etnisk norsk bakgrunn har blitt intervjuet. Elevenes erfaringer blir blant annet belyst ut i fra hvilke subjektposisjoner de har i skolen. De ulike subjektposisjonene deles inn i den instrumentelle, den koloniale, den usynlige og den hybride. Den instrumentelle posisjonen innebærer at eleven tar avstand fra skolens verdier og normer, eleven opplever at de norske ikke forstår han eller henne. Skolen betraktes som et instrument for å få seg utdanning. Elever som er under den koloniale posisjonen vil gjerne være som nordmenn fordi de opplever seg mindreverdige i forhold til den norske kulturen. Den norske kulturen oppleveres som overlegen. I den usynlige posisjonen vil eleven være opptatt av sin likhet med nordmenn som følger av utseendemessig likhet, dette vil ofte gjelde elever fra Øst-Europeiske land. Til sist vil elever i den hybride subjektposisjonen være en blanding av den etniske opprinnelsen og den norske kulturen. Eleven er stolt av både det norske og det utenlandske, begge kulturer oppleveres som viktig. Dette er subjektposisjoner som kan beskrive noen fellestrekk, men de kan ikke generaliseres til å gjelde alle elever med innvandrerbakgrunn i den norske skolen. Det er relevant for meg å se disse subjektposisjonene i lys av egen studie da j informantene mine vil kunne både befinne seg på den instrumentelle posisjonen, den koloniale og den hybride. Den usynlige subjektposisjonen er ikke relevant alle informantene i studien min er synlig utenlandske.

Elevene med innvandrerbakgrunn bruker betegnelsen utlendinger når de skal beskrive seg selv og elever med annen etnisk bakgrunn. Dette er positivt innad i gruppen fordi det øker

fellesskapsfølelsen. Hvor elevene er fra geografisk sett ser ikke ut til å ha betydning, det som knytter dem sammen er at de er utenlandske i en norsk skole. Å oppleve en fellesskapsfølelse på skolen ser ut til å ha betydning for trivsel på skolen. Elevene i studien er også bevisst på hierarkiet som oppstår ved å være minoritets elev versus å være norsk elev i skolen. De finner allikevel tilhørighet hos utenlandske venner, og det oppleves en bedre trivsel når de er i en overgangsfase før de forstår den norske habitusen. De føler seg mer akseptert sammen med elever som har felles bakgrunn som dem. En av elevene forteller at hun ikke føler seg likeverdig sammen med norske venner, og føler seg derfor bedre når hun er sammen med de utenlandske vennene. En av de norske ungdommene i studien uttrykker at det er lettere å få kontakt med dem som er lik seg selv.

Ramirez sin avhandling er relevant for min undersøkelse siden den beskriver diskursive andregjøringsprosesser på skolen som skaper en annerledeshet hos ungdommene med innvandrerbakgrunn. I følge Ramirez skapes de utenlandske elevene i skolen til subjekter som ansees som *de andre*. Erfaringen med å være annerledes er noe som går igjen i mange av historiene til elevene i hennes studie. Det å ha kulturell kompetanse, som i denne studien er kalt *de norske habitusen* ser ut til å være en kategori med stor betydning for minoritetslevers erfaringer med å være annerledes i den norske skolen. Denne kategorien kan plassere de elevene som er like eller ulike i en kategori som *oss* eller *de andre*. Det ser ut som at det å kunne de norske normene, de sosiale kodene, og generelt det å ha en norsk habitus har større betydning enn den faktiske synlige etnisiteten. Disse funnene kan jeg relatere til mitt prosjekt da ungdommene er opptatt av å lære mer om den norske kulturen, språket, og væremåte og slikt sett lære mer om den norske habitusen. Per i dag føler mange av dem seg annerledes. Hovedkonklusjonen fra studien viser at til tross for at den norske skolen er festet i likeverdighetsprinsipp som skal gjelde alle så erfarer minoritetslever at de havner på utsiden av denne likheten.

Med utgangspunkt i Chinga-Ramirez funn kommer jeg til å se eget datamateriale i lys av de ulike subjektposisjonene som blir beskrevet. Samtidig er det interessant å se flere ulike forklaringer på hvorfor for eksempel ungdommene i studien min velger å være med bare andre ungdom med innvandrerbakgrunn. Det at de føler seg mer akseptert sammen med dem som har samme bakgrunn kan også være en forklaringsfaktor i min studie.

Uptin, Wright, og Harwood (2012) har skrevet en artikkel om hvordan unge flyktninger opplever å gå på den australske videregående skolen i Australia. Artikkelen baserer seg på individuelle historier fra unge tidligere flyktnings erfaring med å gå i den australske videregående skolen. Den belyser historiene deres, og hvordan de har opplevd å bli identifisert som annerledes og hvordan de har opplevd eller ikke opplevd tilhørighet i skolen både faglig og sosialt sett. Videre viser den hvordan skolekulturen enten åpner eller begrenser mulighetene for inkludering i skolen. For mange av dem i studien var møtet med skolen også et møte hvor de ble identifisert som forskjellig. Det gjorde det vanskelig for dem å etablere tverrkulturelle vennskap og det var også vanskelig å få en følelse av tilhørighet i skolen. De opplevde å bli stirret på, ignorert, hånet og utsatt for rasisme. I hovedsak ble deres forskjeller identifisert gjennom hudfargen deres og språket. For de tidligere unge flyktingene i Uptin, Wright og Harwood`s studie var det vanskelig å etablere vennskap. En av informantene mente at han aldri ville kunne få seg venner fra Australia før han snakket perfekt engelsk. Funn fra denne studien kan være relevant for meg fordi ungdommene har noen like erfaringer og refleksjoner rundt disse erfaringene. Informantene i studien har en tanke om at så lenge de lærer seg engelsk perfekt vil de også kunne få australske venner. Det vil være nærliggende å se om funnene i denne studien samsvarer med mine funn. Oppleves språket som den viktigste kulturelle kunnskapen uavhengig av hvilket land ungdommene har ankommet?

2.3. Psykisk helse hos ungdom med innvandrerbakgrunn i Norge.

Rapporten *Avhengig og selvstendig. Enslige mindreåriges flyktnings stemmer i tall og tale* av Brit Oppedal, Karoline B. Seglem og Laila Jensen beskriver enslige mindreåriges situasjon i Norge. De har også benyttet referansegrupper som omtales som lavrisikogrupper.

Lavrisikoungdommene i studien er delt i to grupper hvor den ene er dem med etnisk minoritetsbakgrunn som vokser opp i vanlige familier og har normal risiko for psykiske plager og elever med etnisk majoritetsbakgrunn. Ungdommene i studien er mellom 15 og 22 år. I denne rapporten er det kapitler om kontakt med voksne i Norge, om belastninger i disse ungdommenes hverdag og forfatterne viser til fortellinger om avhengighet og selvstendighet. Det er disse temaene som er relevant for min egen forskning.

En like stor andel av ungdommer som har familie, offentlige ansatte og støttekontakter som personer de kan betro seg til opplever at de kan få praktisk og emosjonell støtte fra disse.

Nesten halvparten av ungdommene som har offentlig ansatte som fortrolige er bekymret for at

denne personen egentlig ikke bryr seg så mye. Det er forskjeller i relasjonene som er mellom familiemedlemmer og relasjoner som er til offentlig ansatte. Funn i denne studien viser at 39% av de enslige mindreårige nesten hele tiden følte seg ensomme sammenliknet med 17% av lavrisikoungdommene med etnisk minoritetsbakgrunn og 11% med etnisk majoritetsbakgrunn. De enslige mindreårige som bodde alene følte seg mer ensom enn dem som bodde med familie eller kjæreste. Å være ensom er ikke det samme som å være helt alene eller isolert. Ensomhet kan også vise seg selv om man er sammen med andre mennesker. Flere av mine informanter har kommet til Norge som enslige mindreårige. Ved å ha kunnskap om tidligere forskning på dette området kan det være med å belyse om det er en tendens til at enslige mindreårige ofte opplever ensomhet.

Akkulturasjonsbelastninger handler om utfordringer som man møter når man skal utvikle kompetanse til å kommunisere og samhandle med personer i to kulturer. Funn i studien viser at de enslige mindreårige opplever belastninger knyttet til å forstå den norske kulturen. 24% av de enslige mindreårige svarer at de ofte har opplevd frustrasjon knyttet til språket fordi de ikke har forstått norsk måte å tenke og oppføre seg på. Flere enslige mindreårige enn lavrisikoungdommer har vært ukomfortabel med etnisk norske fordi de ikke forstod hvordan de skulle oppføre seg. Men jo lenger de har vært i Norge, dess mindre belastninger har de knyttet til å forstå norsk kultur. Å ikke føle seg komfortabel med etnisk norske venner er ikke noe som endrer seg i takt med hvor lenge de har vært her, det gis ikke begrunnelse på hvorfor det er slik i studien. Det å ikke forstå både det norske språket og den norske måten å være på er noe som er gjenkjennbart i egen studie. Det er knyttet mye frustrasjoner til det å ikke kunne få uttrykke seg slik man vil som følger av språklige begrensninger.

2.4 Forskning på ungdom med innvandrerbakgrunn og tilhørighet

Her vil jeg presentere forskning som ligger tett opp til min egen studie. Først vil jeg presentere en internasjonal studie som handler om suksessfaktorer for nylig ankomne ungdom som har flyktet. Correa-Velez, Gifford, & Barnett (2010) har skrevet en artikkel med utgangspunkt i en longitudinell kvantitativ studie av 97 barn og ungdom med innvandrerbakgrunn i Australia. Dette var et prosjekt som ble kalt *"The Good Starts Study For refugee youth"*. De ville finne ut hva som er faktorene for opplevelse av å ha det godt hos nylig ankomne ungdommer som har flyktet.

Generelt rapporterte informantene i studien et høyt nivå av velvære når de ankom Australia, og denne følelsen holdt seg stabilt høy i de tre første årene. Ungdom som hadde en god opplevelse av kontroll i eget liv hadde betydelig høyere sannsynlighet for å også ha et høyt nivå av velvære både psykisk og fysisk, samt bedre opplevd helse. I forhold til familiære forhold var det å bo sammen med foreldrene positivt, og dem som hadde et positivt forhold til hjemmet sitt var betydelig gladere. Informantene som hadde gode skoleresultater scoret høyere på fysisk, psykisk og opplevd helse.

Funn i studien viser at de tre første årene etter bosetting i Australia var de unge flyktingene sin opplevelse av sosial eksklusjon og inkludering svært viktig for deres opplevelse av velbehag. Det å ha en sosial status i samfunnet, diskriminering og mobbing var også svært viktige faktorer for i hvilken grad de følte velbehag. Det kan med bakgrunn i dette være nærliggende å utforske hvordan ungdom i en norsk storby opplever inkludering og om noen av deres erfaringer er like eller skiller seg fra det som er forsket på i Australia.

Earnest, Mansi, Bayati, Earnest, & Thompson (2015) har skrevet en artikkel kalt *Resettlement experiences and resilience in refugee youth in Perth, western Australia*. Informantene i denne studien var i alderen 17-20 år og de hadde vært i Australia fra 3 måneder til 1,5 år da de ble intervjuet. Forskerne fant at å kunne prate engelsk flytende var en viktig faktor for en vellykket bosetting, og motsatt, om man ikke kunne det engelske språket var det en barriere. Ungdommene fortsalte at om de følte seg god i språket, hadde de generelt mindre problemer og de fant seg til rette raskere. De hadde begrenset sosial kontakt utenfor strukturerte rammer som skole eller kirken. Alle informantene i Earnest et al. sin studie hadde planer for framtiden, de fortalte om frihet og større muligheter i Australia i forhold til hjemlandet. Flere fortalte at de følte at de hadde mange flere alternativer for studier og jobber enn i hjemlandet. Mange av informantene påpekte også at nøkkelen til å bli vellykket som flyktning i et fremmed land var å lære seg det landets språk før de kom dit, samt å ha repeterende språkstøtte for å lære seg språket i det nye landet. Ungdommene i den australske studien mener at nøkkelen til en suksesshistorie i sitt nye land er språket, utvikle nye ferdigheter, delta i sport, få utdanning for slik å bedre jobbmuligheter, støtte fra familie og ha tilgang på religiøse aktiviteter.

Christine M. Jacobsen har skrevet en doktorgrad *Tilhørighetens mange former* fra 2002. Denne boken beskriver unge muslimer i Norge, deres identitetskonstruksjon, selvforståelse og

hvordan de blir oppfattet i det norske samfunnet. Dette er ungdom som har vokst opp i Norge. Jacobsen finner at noe av det som går igjen i intervjuene er at informantene bruker ”vi” og ”vår kultur” når de snakker om sin ”opprinnelseskultur”, mens de bruker ”de” og ”det norske” om det norske.

Jacobsen beskriver at ofte sees innvandrere som en begrepsmessig motsetning til nordmann. Kategorien innvandrere er dermed med på å bestemme meningsinnholdet i nordmann. To hovedforståelser av det å være norsk var framtrepende i intervjuene, for det første det å ha norsk statsborgerskap og følelsen av å være norsk i etnisk og kulturell betydning (Jacobsen, 2002). Det å få tilskrevet en identitet som ”andre” vil forsterke en opplevelse av at man ikke aksepteres som norsk. Informantene i studien stiller spørsmål ved om det er meningen at de skal føle seg norsk. De ser seg selv som en del av det norske samfunnet, men de identifiserer seg ikke nødvendigvis som norske. Mange av dem opplever å ha et godt forhold til aspekter ved den norske kulturen, men det oppleves også vanskelig å se hva som er ”norsk kultur” utover de nasjonalromatiske symbolene som brunost, bunad og naturen. De fleste gir uttrykk for at de lever med to kulturer, og at de ser på seg selv som tokulturelle eller flerkulturelle.

Et annet skille for de unge var mellom de som ble oppfattet som enkulturelle versus de som ble oppfattet som flerkulturelle, og mellom dem som er vokst opp i Norge og dem som er vokst opp i hjemlandet. Dette skillet vil mange hevde at blir aktuelt når det er snakk om ekteskapsinngåelse med tanke på at det vil kunne oppleves vanskelig å gifte seg med en som er født i hjemlandet dersom ungdommen selv er oppvokst i Norge. Dette på grunn av at det vil være praktiske problemer samt at de vil være kulturelt forskjellig fra hverandre. På den andre siden viser studien at noen vil heller gifte seg med dem som er i hjemlandet, fordi dem som er oppvokst i Norge har blitt altfor norsk.

De unge norske muslimene sin forståelse av seg selv som muslimer er knyttet til de identitetene som de blir tilegnet fra omgivelsene, enten måten de selv ser på selv eller å distansere seg fra disse tilskrivelsene. De har kulturell kompetanse og på den måten kan de reflektere og ta valg om tema som angår identitet, grenser i forhold til kjønn, etnisitet og generasjon. Boken belyser unge muslimer i Norge, og den innehar kapitler som handler om religion, rasisme, klesdrak, islam og ekteskap. Siden det er over ti år siden studien til Jacobsen ble publisert, vil det være spesielt interessant å se om disse faktorene er noe som endrer seg med tiden, eller om funnene i studien min samsvarer med disse funnene.

Jeg belyser ikke alle temaene her da det går utenfor min problemstilling. Mye av tematikken som omhandler tilhørighet gjenkjenbart i eget prosjekt. Noe av det som jeg synes har vært svært interessant er hvor at det er så få som har forteller om diskriminerende eller rasistiske opplevelser. Min forforståelse var at ungdommene kanskje opptil flere ganger ble utsatt for dette, dette på grunn av så mange rasistiske kommentarer stadig leser og hører om i dagliglivet. Selv om studiene viser at få opplever rasisme og diskriminering så er det en tendens til at flere opplever ekskludering og fremmedgjøring. I empirikapittelet mitt vil leseren se at ingen av mine informanter forteller om diskriminering, men at få av dem har norske venner eller generelt kontakt med norske ungdommer. Ungdommene i studien er blant annet opptatt av å forstå den norske habitusen og kunne beherske språket muntlig og skriftlig. Venenskapene de har er viktig for hvordan de opplever tilhørighet her. Skolen sees som et viktig redskap for å få utdanning. I dette kapittelet har jeg vist til ulik forskning som er til hjelp for å belyse mitt eget prosjekt på en helhetlig måte. Jeg kommer spesielt til å benytte meg av Carla Chinga – Ramirez sin beskrivelse av de ulike subjektposisjonene, samt refleksjoner rundt den norske habitusen.

3. Teoretiske perspektiver

I dette kapitlet vil jeg presentere relevante teoretiske perspektiver som jeg vil benytte når jeg presenterer mitt datamateriale. Jeg vil vise de dimensjonene i teoriene som vil brukes i analysen. Slik vil leseren kunne få et overblikk over teoriene jeg har i bakhodet og de som jeg spesifikt bruker når jeg analyserer datamaterialet. Kapitlet deles inn i ulike retninger, som sosiologiske perspektiver, psykologiske perspektiver og antropologiske perspektiver. Først vil jeg presentere sosiologiske perspektiver og begrepet *mestring*. Innen mestringensbegrepet finnes det flere teorier og perspektiver som eksempelvis resiliens perspektivet, jeg vil imidlertid presentere sence of coherence, eller opplevelse av sammenheng som det heter på norsk. I hovedsak vil jeg ha sosiologiske teorier og den andre sosiologiske teorien jeg presenterer er sosial kapital. Sosial kapital er en teori som kan benyttes på mange ulike måter. Jeg vil i hovedsak forholde meg til begrepene bånd og bruer/sterke og svake bånd. Av psykologiske perspektiv vil jeg bruke Maslows behovspyramide, og til sist vil jeg ha en kort introduksjon rundt antropologisk perspektiv og kulturteori.

3.1 Sosiologiske perspektiver - Mestring

Mestringensbegrepet skaper en forestilling om at målet er det vellykkede individ, dette er ikke heldig. Mestring kan heller sees på som en mulighet, og at alle individer har mestringspotensialer. Å jobbe for å oppnå mestring betyr dermed ikke at man jobber for å bli ”det vellykkede individ”, men et mestringperspektiv vil kunne gi større muligheter enn et sykdomsperspektiv (Gjærum & Grøholt, 1998). Mestringens vilkår er blant annet å ha minst én fortrolig i livet, dette er en ressurs i menneskers liv. Familien i den enkeltes liv skal representere forutsigbarhet, bekreftelse og tilhørighet. Gjennom trygghet hos familien bygges det opp en motstandskraft hos barnet. Trygghet skapes gjennom forutsigbarhet og ved at barnet opplever at familien bekrefter dens egen verd og tilhørighet. Nettverket har fellesskap i verdier og sosial støtte. Et annet element ved mestring er det kompetansemessige, i dette ligger det å kunne noe, være til nytte, få og ta ansvar utfolde nestekjærlighet, møte og mestre motgang. For at barnet skal kunne oppleve at han eller hun har utviklet egenskaper må de få oppgaver som passer for deres alder. Etter hvert som barnet utvikler seg og livet går bra i forhold til nivåene i mestringens vilkår vil det gi et grunnlag for barnet til en opplevelse av egenverd.

På den måten vil barnet senere kunne møte livets utfordringer med motstandskraft. Begrepene salutogenese og mestringsprosess er ganske like. Begrepet salutogenese er imidlertid knyttet til en helhetlig teori. Det eksisterer flere teorier som tar for seg mestring, jeg vil benytte meg i størst grad av Antonovsky sin Sence of coherence. Ungdommene i min studie ser ut til å mestre livet, ved å ha et mestringsperspektiv når jeg skal analysere datamaterialet vil det være et verktøy for å se på hvilke faktorer som kan ha påvirkning på opplevelsen av mestring.

3.1.2 Sence of coherence

Aaron Antonovsky mener at hvordan vi greier oss er avhengig av i hvilken grad vi opplever sammenheng – sence of coherence, heretter kalt OAS-modellen. OAS- modellen er en del av den salutogene modellen til Antonovsky's livssverk. For å oppnå en følelse av sammenheng i tilværelsen må vi kunne forstå situasjonen (Begripelighet), ha tro på at vi kan finne frem til løsninger (Håndterbarhet) og finne god mening i å forsøke på det (Meningsfullhet). Jo sterkere vår opplevelse av sammenheng er, desto bedre forutsetninger har vi til å oppleve god helse og ivareta egen helse.

Begripelighet handler om i hvilken grad man opplever at det man utsettes for i miljøet er forståelig framfor kaotisk og uforståelig. Personer som scorer høyt på begripelighet forventer en forutsigbar framtid, og dersom det skjer uforutsette hendelser som død eller lignende forventes det å kunne plassere dette i en sammenheng og at det er mulig å forklares.

Håndterbarhet handler om i hvilken grad den enkelte opplever å ha tilstrekkelige ressurser til rådighet for å håndtere ytre krav. Resurser kan eksempelvis være ektefelle, Gud, offentlig ansatte eller andre i livet som man føler at man kan stole på og ha tillit til. Om en ungdom for eksempel opplever at hun har sterk evne til håndterbarhet vil hun ikke føle at hun er et offer for omstendighetene. Hun vil oppleve at hun er i stand til å håndtere det og gå videre i livet.

Meningsfullhet handler om i hvilken grad man føler at livet er forståelig på det følelsesmessige området, at utfordringer som man møter underveis i livet er verdt å bruke krefter på. Meningsfullhet sees på som den viktigste komponenten fordi dersom ungdommen ikke har motivasjon til å bruke ressurser til å påvirke så er sannsynligheten liten for at hun gjør det, selv om hun både begriper og har ressurser til å kunne håndtere situasjonen (Antonovsky, 2012). Ungdommene i mitt prosjekt ser ut til å ha utviklet forskjellige strategier

for å kunne ha opplevelse av sammenheng. Å analysere datamaterialet med inspirasjon fra OAS-modellen vil kunne bidra til at jeg kan få et bilde av om ungdommene opplever disse tre elementene, altså håndterbarhet, begripelighet og meningsfullhet. Samtidig vil det kunne gi et helhetlig bilde på hvilke strategier ungdommene har for å kunne oppleve disse tre elementene i hverdagen sin.

Antonovsky mener at opplevelse av sammenheng (OAS-modellen) er overførbart til alle kulturer. Innholdet i de tre punktene varierer etter kulturelle og etniske forskjeller men alt i alt handler det om en opplevelse av å kunne påvirke sitt eget liv. Antonovsky mente at alle mennesker utvikler ulike former for motstandsdyktighet i løpet av livet. Det som har betydning for hvordan vi mestrer tilværelsen er vår opplevelse av sammenheng. Dersom en ungdom skal føle en slik sammenheng er det avgjørende at ungdommen kan forstå situasjonen, tro på at han eller hun selv kan finne den rette løsningen og at det er meningsfullt å prøve og finne en løsning. Antonovsky hadde en hypotese som gikk ut på at en person med sterk OAS har lettere for å definere stimuli som ikke-stress-faktorer og går ut fra at han eller hun automatisk vil klare å tilpasse kravet, enn en med svak OAS. Spørsmålet blir da hvorfor det er mer sannsynlig at en ungdom med sterk OAS enn en ungdom med en svak OAS definerer en stimulus som en ikke-stressfaktor, eller definerer den som irrelevant eller godartet hvis den defineres som en stressfaktor? Jo, fordi hun har tillit til at ting stort sett ordner seg, slik de alltid har gjort. Det som ser ut som et problem er ofte ikke et så stort problem. Betydningen av ressursene i den enkeltes liv er viktig, både de i seg selv og i sine omgivelser (Antonovsky, 2012).

En av utfordringene som ungdom kan møte i dag er det å skulle få orden på livet sitt og få en klart definert personlighet innenfor en sosial virkelighet som man forstår. Selv om man har klart å etablert en sterk opplevelse av sammenheng i ungdomslivet er dette imidlertid bare foreløpig. Det er først ved overgangen til voksenlivet med sine langsiktige forpliktelser overfor andre personer, sosiale roller og arbeid at erfaringene fra barne-ungdomstiden forsterkes eller reserveres. Når man skal undersøke graden av opplevelsen av sammenheng hos enkeltindivider benytter man gjerne OAS-spørreskjema. Jeg har ikke forholdt meg til dette i intervjuene med ungdommene, men OAS-modellen kan benyttes som en inspirasjon til å tenke hvordan ungdommene opplever sammenheng i hverdagen sin. Flere av spørsmålene i dette spørreskjemaet omhandler samme tema som jeg har brukt i min intervjuguide. Dette

betyr ikke at jeg har nok kunnskap om ungdommene til definere om de har opplevelse av sammenheng i hverdagen, men jeg benytter allikevel OAS-modellen som et analyseverktøy.

3.1.3 Sosial kapital

Når man treffer mennesker i livet rutinemessig oppstår det gjerne varige bånd som blir sterkere til noen og svakere til andre. En relasjon kan beskrives som summen av de enkelte relasjonelle fibrene som binder personer sammen. Svake relasjoner kan være mennesker vi bare møter på skolen eller på jobb, mens familie og nære venner er sterke relasjoner. En relasjon kan defineres på ulike måter. Dersom vi ser på relasjon som noe som oppstår hver gang en person i en situasjon treffer andre mennesker oppstår det sosiale relasjoner hvor enn vi går. I denne oppgaven sees relasjon som et stabilt og opplevd forhold mellom to personer som er knyttet til hverandre og at de har jevnlig kontakt og har forventninger til hverandre. Det vil si at en relasjon betyr at de kjenner hverandre. Ofte velger vi relasjoner ut i fra en felles opplevelse av at vi passer sammen (Bø & Schiefloe, 2007)

Bourdieu, Coleman, Putnam og Loury er sentrale innen sosial kapital, men de har ulike måter de har forstått begrepet på. Bourdieu så sosial kapital som bånd hvor vekten var på sosial kapital som en ressurs som enkeltindivider og familie benytter for å ivareta egen posisjon. Der hvor sosial kapital er som bånd vil finner vi i sosiale grupper som er lukkede, og som markerer grensene mot verden utenfor. Det som binder gruppe medlemmene sammen er at de står hverandre nær og at de er like hverandre (Hvinden, 2005). Bourdieu så også sosial kapital som et fenomen som kan foregå på gruppenivå. Dette ved at en gruppe kan få ressurser gjennom gruppedeltakernes nettverk, og ved at sosiale relasjoner og de forpliktelsene som er innad i gruppen gjør at gruppen har god kvalitet (Schiefloe, 2015). Coleman og Putnam så imidlertid sosial kapital som en kollektiv ressurs på lokalsamfunnsnivå, og derfor også sosial kapital som en bro. Sosial kapital sees her som en individuell ressurs og en systemegenskap. Sosial kapital som broer skapes i forbindelser av nettverk som er utadvendt og åpen ovenfor personer som er ulik som dem selv (Hvinden, 2005). I denne studien vil sosial kapital som bånd og bruer brukes for å se om ungdommene ser på nettverket sitt som ressurser de har nytte av i hverdagen, og eventuelt hvilke type ressurser de representerer. Jeg vil vise hvordan ungdommene i min studie gjør bevisste valg i forhold til hvilke venner de vil ha og har.

Glenn Loury stod for noe midt i mellom disse hvor han både så sosial kapital som en familiebasert ressurs for enkeltindivider, men også noe som den enkelte får tilgang til

gjennom å ha en tilhørighet til miljø (Hvinden, 2005). For mitt prosjekt blir det Bourdieu og Loury som blir mest nærliggende. Loury mener at den enkelte oppnår sosial kapital gjennom tilhørighet til et miljø. Dette er slik jeg ser det noe som samsvarer med ungdommene i prosjektet mitt. Bourdieu sitt perspektiv blir relevant i denne studien fordi jeg forsker på enkeltindivider og jeg har sett at sosial kapital er viktig for ungdommene. Det innebærer å ha noen å kunne støtte seg på følelsesmessig, samt noen å henvende seg til dersom de trenger materielle ting. Å prøve å forstå den sosiale kapitalen til ungdommene vil kunne gi et inntrykk av hvilken betydning de ulike vennskapene og nettverket deres har for trivsel i Norge. Samtidig kan det være med å forklare hvorfor noen av ungdommene tilsynelatende har mer sosial kapital enn andre. Noen sosiale system kan være mer åpen enn andre. Tendensen er at jo sterkere lukkethet og tetthet de ulike fellesskapene har, jo større påvirkning har medlemmene i gruppen på hverandre. Dermed passer de mer på at atferd, moral, holdninger og trosforestillinger er i samsvar med det som oppleves som riktig. En kan snakke om inngrupper og utgrupper. De som er innad i en inngruppe har gjerne en forhistorie og de har også et velutviklet samhold, samspill, felles identitet, symboler, verdier, holdninger og gjensidige forventninger. Ofte kan de definere mennesker som utgrupper og utgruppene er dem de oppfatter som utenfor gruppen. I studien min vil jeg drøfte om det å være medlem av et mer lukket system vil ha påvirke den sosiale kapitalen til den enkelte. Hovedsakelig vil studien ta for seg sosial kapital som bånd og bru, samt svake og sterke bånd.

Sosial kapital har betydning for integrering av etniske minoriteter og innvandrere. Innvandrere fra fjerne kulturer søker gjerne til andre mennesker som er lik dem selv i språk, religion, kultur, væremåte og tradisjoner (Schiefløe, 2015). Noen av ungdommene mine forteller om at de er deltakere i et nettverk som består av andre ungdommer som kommer fra samme land som dem selv, de kan gå i kirken sammen og snakke morsmålet sitt. Jeg vil benytte teori om sosial kapital for å se om ungdommenes sosiale kapital har betydning for integrering, tilhørighet og hvordan de forholder seg til tematikken nettverk og vennskap. Amerikanske studier har vist at å være religiøst aktiv er av stor betydning for innvandre sin tilpasning (Furuseth, referert i Schiefløe, 2015, s.144). For de som stiller svakt i forhold til språk og utdanning vil et slikt religiøst miljø kunne være et viktig treffpunkt som slik kan gi en trygghet og tilhørighet. Samtidig vil det bidra til å begrense mulighetene for kontakt med det norske samfunnet. En av informantene uttrykker blant annet at det er lettere å forholde seg til dem som har samme kultur som han selv. Kultur er et vidt begrep, og det vil være ulike

forståelser av kultur. I neste delkapittel vil jeg vise til generell kulturteori for å belyse hvordan kultur og kulturforskjeller kan forstås og hvordan det blir relevant for denne studien.

3.2 Antropologisk perspektiv - Kulturteori

Mennesker lever sine liv som medlemmer av samfunn. Kultur er nødvendig for samfunns eksistens. Instinkter spiller liten rolle for menneskers atferd, mennesker har høy evne til å lære og kommunisere. Ulike grupper mennesker kan utvikle egne symboler som har en helt spesiell betydning. En kan snakke om språklige og ikke-språklige symboler. Ved språklige symboler kan man formidle kunnskap. På den måten kan de menneskene som behersker bruken av disse språklige symbolene kommunisere om alt fra løsninger til problemer. Ungdommene i studien min opplever ikke at de kan kommunisere om hva de vil, de har språklige begrensninger og de har et stort ønske om å beherske bruken av språklige symboler.

”Kultur, eller sivilisasjon, er den komplekse helhet som består av kunnskaper, trosformer, kunst, moral, jus og skikker, foruten alle de øvrige ferdigheter og vaner et menneske har tilegnet seg som medlem av et samfunn” (Tylor, referert i Eriksen & Sajjad, 2006, s.35).

Slik lyder en definisjon av kultur, men er det egentlig så enkelt? Kultur har i norsk sammenheng minst tre ulike betydninger. Det kan handle om kultur i form av litteratur, kunst, musikk, idrett og lignende. Kultur kan også bety livsform og handlingsmønster. Det kan eksempelvis være forskjeller mellom hvordan mennesker som bor i en by og bygd lever, eller at det er forskjell i en barnehagekultur kontra ingeniørkultur. Kultur kan for det tredje bety fortolkningsrammer, hvordan vi tenker, argumenterer og handler ut i fra.

Totalt sett kan det sies at kultur er flere ulike mønstre av både handling og mening, og alle de tre overnevnte bruksmåtene av kulturbegrepet kan benyttes. Kultur er altså en kompleks helhet som består av mange ulike elementer. For å si det kort vil kultur være et sett av oppfatninger, verdier og normer som kan deles av flere ulike individer. Min kultur vil påvirke hvordan jeg tolker hendelser og gir de ulike opplevelsene mening. Vi kan se på kultur som et samfunns kultur, da med tanke på sentrale trekk ved livsform, væremåte, språk og tradisjoner (Schiefløe, 2003). I denne studien vil kultur sees i lys av livsform og handlingsmønster samt fortolkningsrammer.

I hvilken grad mennesker med innvandrerbakgrunn identifiserer seg med det norske synes å være avhengig av tre forhold hvor det første er språk, religion, verdier og normer. Det andre handler om i hvilken grad en omgås med mennesker som er fra samme kultur eller land. Det tredje dreier seg om hvordan forholdet til majoritetsbefolkningen oppleves. Om en ungdom har et annet morsmål enn norsk, bare har venner med samme etniske bakgrunn og i tillegg behandles som en person som er medlem av en etnisk gruppering vil det følgelig være lettere å identifisere seg til hjemlandet (Schiefløe, 2003). Kultur kan deles opp i tre sentrale elementer hvor den første er språk, den andre kunnskap, tro og verdier og den siste er normer og sanksjoner (Schiefløe, 2003). Når individer har et svakt norskspråk begrenser dette mulighetene til å bli helt akseptert som fullverdige medlemmer i et samfunn. Det vil også kunne begrense mulighetene for å delta i samfunnet på lik linje med andre. Dette vil for eksempel kunne gjelde ungdom med innvandrerbakgrunn som ikke behersker norsk. De kan oppleve å bli ekskludert som følger av dette, både i det sosiale livet og i arbeidslivet. Det som vi ikke har språklig uttrykk for kan vi ikke snakke om, derfor kan språk oppleves som en barriere i forhold til det intellektuelle aspektet.

Å utføre handlinger som strider mot verdiene i et samfunn kan ofte bli møtt med sterke reaksjoner, straff eller sanksjoner. Holdninger kan sies å bestå av tre komponenter og jeg velger her å benytte meg av Schiefløe's eksempel i forhold til holdninger til innvandring fra den tredje verden for å illustrere disse komponentene. Den *kognitive* delen sier noe om hvordan hver enkelt menneske oppfatter virkeligheten, noen vil mene at Norge er i ferd med å få alt for mange kriminelle og muslimer, mens andre vil tenke at det er positivt med et kulturelt mangfold. Den *affektive* komponenten gjøres synlig i forhold til om man er for eller i mot innvandring, mens noen er helt i mot det, er andre moderat skeptisk og noen er positive. Den *atferdsmessige* komponenten gir seg til uttrykk ved at holdningen til innvandring kan begrense seg til personlige synspunkt, verbale utsagn, eller annen atferd (Schiefløe, 2003).

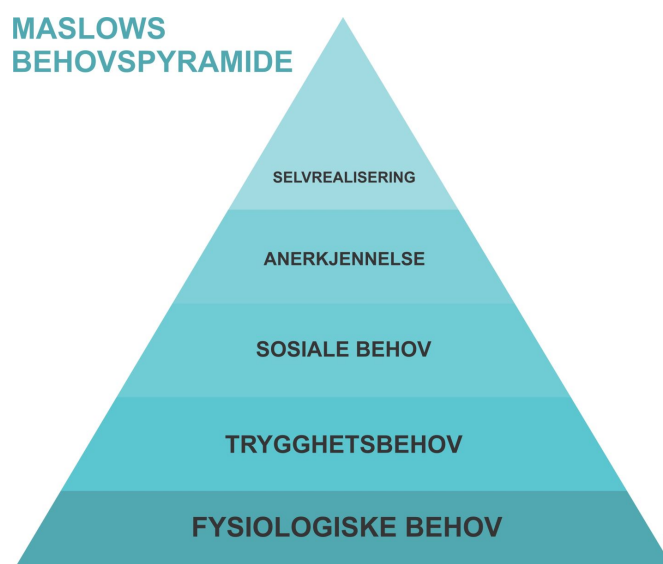
Uavhengig av hvilken kultur man er kjent med og hvilken kultur man vokser opp i, så er det mennesker som møtes, ikke kulturene. Det er imidlertid selvsagt at kulturforskjeller ofte er av betydning når det kommer til kommunikasjonsproblemer og misforståelser. Det er fullt mulig at innvandrere som kommer til Norge kan forstå nordmenn, uten at de er nødt til å bli akkurat som nordmenn (Eriksen & Sajjad, 2006).

3.3 Psykologisk perspektiv – Maslows behovspyramide - Sosiale behov og tilpasning

Maslows behovspyramide er den mest kjente teorien innenfor behovsteoriene.

Behovspyramiden viser våre grunnleggende behov som kan forklare atferd og motivasjon.

Kort fortalt må en først ha dekket fysiske behov, som mat, vann og søvn. Når disse behovene er dekt går en videre til å kjenne behovene for fellesskap, vennskap og kjærlighet. Når disse behovene er sikret er det neste behovet for aktelse, og til sist oppstår behovet for å realisere seg selv. Maslows påstand var at behovene må fylles nedenfra og opp. Mange norske barn og unge vokser opp og dannes som individer som er på toppen av denne pyramiden (Skårderud, Haugsgjerd, & Stänicke, 2010).

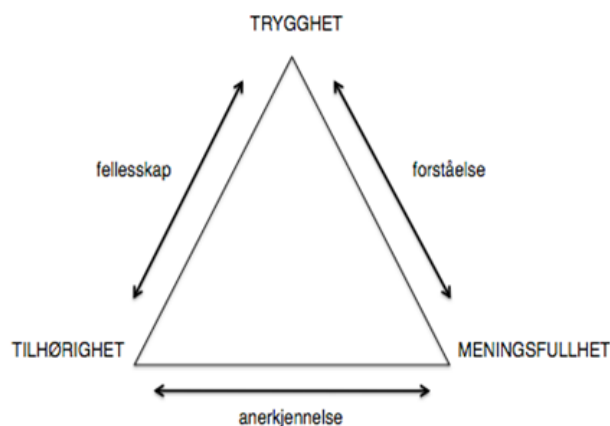
Her vil det være sentralt å trekke frem behovet om trygghet og de sosiale behovene. Trygghet kan være at man har voksne som er glad i en, tar vare på en og at man har et sted å bo.

Trygghet kan også være nødvendigheter som sikkerhet, stabilitet og orden. Dette behovet kommer etter de fysiske behovene. Behov for meningsfullhet og tilhørighet dreier seg om i hvilken grad en synes livet gir mening, følelsesmessig og kognitivt, i alle de prosesser en eller er underlagt, økonomisk, sosialt og kulturelt. Det sosiale behovet er blant annet fellesskap, kjærlighet og vennskap til andre enkeltindivider eller grupper (Kaufmann & Kaufmann, 2009).

Teorien tar utgangspunkt i at mennesker har det bedre dersom de får tilfredsstilt behovene og at dersom de ikke får tilfredsstilt behovene på en adekvat måte vil det føre til misnøye, frustrasjon eller personlige problemer. Kritikken mot Maslows behovspyramide dreier seg om

at et absolutt hierarki over behovene til mennesker blir for enkelt fordi behovene på de ulike nivåene vi kunne komme til uttrykk samtidig. Maslows bilde kan også sees på som for statisk og absolutt. Behovene kan heller sees som dynamiske og at de utvikles i samspill mellom individene og miljøet. Et tredje kritisk synspunkt handler om at behovspyramiden kan gi forenklete bilder av sammenhengene mellom behovstilfredsstillelse og bestemte handlinger eller løsninger. Alternativene er ulike og folk er forskjellige både på grunn av individuelle forskjeller men også kulturelle forhold. Teorien kan også sies å være kulturelt vridd, en kan ikke gå ut i fra at kategorier som er meningsfulle for mennesker i vår del av verden også er gjeldene for mennesker i andre typer samfunn. Per Morten Schiefloe nyanserte og utviklet behovshierarkiet til behovstriangelet.

Dette triangelet viser hvordan meningsfullhet, trygghet og tilhørighet hører sammen. Disse tre behovslignende tilstandene er gjensidig avhengig av hverandre. Trygghet representerer både en materiell og en sosial side. Meningsfullhet og tilhørighet kan sees på som motsatsen til fremmedgjøring. Både behovstriangelet og behovspyramiden viser at de fleste av menneskers grunnleggende behov er knyttet til hvilken tilgang man har på sosiale nettverk og sosial kapital (Schiefloe , 2015). Med utgangspunkt i dette vil jeg bruke Maslows behovspyramide og Schiefloes behovstriangel for å få et sammensatt bilde av hvor ungdommene i prosjektet mitt befinner seg i dag. Ungdommene har bodd et land som er helt annerledes enn hva Norge er. I Norge er ungdommene opptatt av utdanning, dette var de kanskje ikke så opptatt av i hjemlandet sitt som følger av begrensede muligheter til å ta utdanning. Det er ikke nødvendigvis så enkelt i virkeligheten at dersom en ungdom har de fysiologiske behovene på plass vil han strekke seg til neste behov i pyramiden. Samtidig har jeg sett at mange av ungdommene jeg har intervjuet har mål de strekker seg til. Jeg vil bruke teorien som en måte å se forhistorien deres opp mot historien de skaper nå. Hvilke behov er sterkest nå som de

fysiologiske behovene er tilfredsstilt? Opplever de nå trygghet i Norge og strekker mot de sosiale behovene?

4. Metode

I dette kapitlet vil jeg presentere hvilken metode som er brukt, samt vise til refleksjoner rundt metodebruk. Metode er en fremgangsmåte for å frembringe kunnskap. Metoden forteller oss noe om hvordan vi går fram for å fremskaffe eller etterprøve kunnskap, og metoden er redskapet vi bruker når vi møter det eller dem vi skal undersøke (Dalland, 2007). Jeg vil i dette kapitlet vise framgangsmåte, refleksjoner og vurderinger som er gjort underveis i datainnsamlingen. Kapitlet er delt opp i flere ulike underkapitler. Jeg vil beskrive tanker og refleksjoner rundt utvalg og rekruttering, forskerrollen, insider- outsider posisjon for å nevne noen. Jeg vil også vise til ulike utfordringer som jeg har møtt på underveis i innsamling av datamateriale samt hvordan jeg løste disse utfordringene. Mot slutten av metodekapitlet presenterer jeg analyseverktøyet som jeg har brukt for å analysere datamaterialet mitt.

4.1 Valg av metodisk tilnærming

Formålet med denne studien er å få et innblikk i ungdom med innvandrerbakgrunn sin opplevelse av å være i Norge, samt hvordan de opplever tilhørighet her. Derfor valgte jeg å benytte meg av kvalitativ metode i form av individuelle intervju. Kvalitative metoder bygger på teorier om menneskelig erfaring og fortolkning. Denne metoden omfatter strategier for systematisk innsamling, organisering og tolkning av intervjuene, observasjon eller skriftlig kildemateriale. Målet er å utforske meningsinnholdet i sosiale og kulturelle fenomener, slik som det oppleves for dem som er involvert. Vi kan bruke kvalitative metoder når vi vil vite mer om menneskelige erfaringer, opplevelser, tanker, forventninger, motiver og holdninger (Malterud, 2011). Vi er opptatt av hvordan målgruppen knytter spesielle følelser til erfaringer og opplevelser med en spesifikk ting (Tjora, 2010). Forskningsdesignet er semistrukturerte intervju, det vil si at jeg forberedte en intervjuguide med spørsmål, med forbehold om at jeg ikke fulgte den slavisk underveis i intervjuet.

4.2 Utvalg og rekruttering

Valg av intervjupersoner avhenger av hva vi ønsker å vite. Tjora (2010) sier at hovedregelen for utvalg i kvalitative intervjuer er at vi prøver å rekruttere informanter som kan uttale seg

om temaet som vi ønsker å studere. I utgangspunktet ønsket jeg å intervju enslige mindreårige asylsøkere fordi jeg ønsket å høre om deres opplevelse av møtet med det offentlige systemet og hjelpeapparatet. Jeg prøvde å rekruttere informanter til dette, men erfarte at det var vanskelig å rekruttere enslige mindreårige når jeg hadde begrensede kontakter å bruke for å komme i kontakt med dem. Etter hvert så jeg at det var vanskelig å rekruttere slike informanter, derfor utvidet jeg problemstillingen til å handle om generelt ungdom med innvandrerbakgrunn og hvordan de opplever tilhørighet i Norge.

Problemstillingen min tar for seg ungdom med innvandrerbakgrunn sin følelse av tilhørighet i Norge, derfor blir følgelig utvalget ungdom som ikke er etnisk norsk. Spørsmålet om hvor mange intervjupersoner som er nødvendig vil avhenge av problemstilling og hvor mye tid man har til rådighet (Dalland, 2007). Jeg har satt kriterier i forhold til hvor lenge de skal ha vært i Norge og dette er satt til maksimum fem år. Dette fordi ungdommer som har vært i Norge siden de var små barn gjerne vil ha andre forutsetninger og opplevelser av tilhørighet enn dem som har vært her i under fem år. Ut i fra disse kriteriene tok jeg kontakt med en lærer på en skole for elever med utenlandsk bakgrunn. Etter å ha pratet med kontaktpersonen min på telefon, dro jeg til skolen og presenterte meg selv og prosjektet i en klasse. Deretter kunne de som var interessert melde sin interesse til meg eller læreren. Det kan tenkes at det er de mest ressurssterke ungdommene som stiller opp på slike intervju, men dette er ikke en selvfølge. Det er allikevel noe som er viktig å ha i bakhodet når man rekrutterer informanter på denne måten. Jeg vurderte å ikke ha flere intervjuer etter intervjuene på denne skolen fordi ved førsteinntrykk så det ut til at jeg hadde nok datamateriale. Etter jeg gjorde meg ordentlig kjent med datamateriale så jeg at det var flere ubesvarte spørsmål. Jeg bestemte meg derfor for å rekruttere flere informanter.

Etter hvert som jeg leste de transkriberte intervjuene lærte jeg at ungdommene på denne skolen var opptatt av at de ønsket å gå på en vanlig norske videregående skole. Derfor valgte jeg å ringe en miljøterapeut som jeg visste at jobbet på en norsk videregående skole for å rekruttere informanter der. På denne skolen ble det dessverre bare rekruttert én informant, majoriteten av elevene på denne skolen er etnisk norske. Det var vanskelig å få flere informanter fra denne skolen. Det ville vært interessant å hatt flere stemmer fra hvordan det er å gå på en norsk skole med stort overtall av etnisk norske. På den måten ville jeg ha fått et mer helhetlig bilde av forskjellene mellom de ulike skolene. Men det er ikke uvanlig at rekruttering av informanter er vanskelig.

En ting jeg tenker på er at jeg aldri vil få vite hva de personene som ikke har deltatt på intervju ville ha delt med meg (Tjora, 2010). Jeg opplevde at det var vanskelig å få informanter som kunne belyse et bredt spekter av utfordringer som møter ungdom med innvandrerbakgrunn i Norge i dag. Dette kan det være flere grunner til, for det første kan det tenkes at jeg har en forforståelse som baserer seg på at det er svært utfordrende å være ungdom med innvandrerbakgrunn i Norge i dag, og at jeg derfor så for meg en bredere beskrivelse av utfordringene. For det andre kan det hende at ungdommene har valgt å være tilbakeholden med å dele utfordringene med meg, og for det tredje kan det hende at de av ungdommene som sliter mest ikke ønsket å stille opp på intervju.

Etter at jeg hadde fullført dette ene intervjuet på skolen med mest etnisk norske fikk jeg mange nye innspill som jeg ville lære mer om. Jeg ønsket flere informanter og ringte til en annen norsk videregående skole etter anbefaling fra veilederen min. Der kom jeg i kontakt med en lærer og jeg sendte informasjonsbrev til henne slik at hun kunne videreformidle det til sine elever og spørre om noen var interessert i å stille til intervju. Malterud (2011) påpeker at en fleksibel forskningsprosess gir rom for skjerpet fokus hos forskeren etter hvert som intervjuene gir økt innsikt om fenomenet som vi studerer. Jeg har vært strategisk i valg av informanter i form av at jeg har ønsket å intervju ungdommer som har erfaring med det temaet det forskes på. Samtidig kan det stilles spørsmål vedrørende om jeg har benyttet meg av bekvemlighetsutvalg fordi jeg har inkludert de deltakerne som det har vært mulig å få tak i. De siste intervjuene mine ble gjort på en norsk videregående skole som også har innføringsklasser. De to informantene jeg fikk tak i på denne skolen går i innføringsklasse. Det har vært interessant å se forskjellene på informantene etter hvilken type skole de går på. Ideelt sett skulle jeg gjerne ha hatt like mange informanter på hver skole, for eksempel fire informanter fra hver skole. Da ville gjerne de eventuelle forskjellene kunne komme enda tydeligere fram.

4.2.1 Presentasjon av informantene

Informantene er tildelt fiktive navn for å bevare anonymiteten. Her vil jeg kort presentere informantene. Alle informantene er fra den samme norske kommunen.

Abena er en 19 år gammel jente som kommer fra Eritrea. Hun reiste alene derfra og kom til Norge i 2012. Hun har ingen familie i Norge. Hun går på en skole for elever med innvandrerbakgrunn. Abena ble intervjuet sammen med Aisha.

Aisha er en 18 år gammel jente som reiste sammen med familien sin fra Afghanistan. De søkte om familiegjenforening da en av hennes søsken allerede hadde kommet til Norge. Hun går på en skole for elever med innvandrerbakgrunn. Aisha ble intervjuet sammen med Abena.

Mohammed er en 21 år gammel gutt fra Somalia. Han reiste alene og kom til Norge i 2013. Han har ingen familie i Norge. Han går på en skole for elever med innvandrerbakgrunn.

Ali er en 21 år gammel gutt fra Afghanistan. Han kom til Norge i 2012 og reiste alene. Han har en bror og en stemor i Norge. Han går på en skole for elever med innvandrerbakgrunn.

Amir er en 22 år gammel gutt fra Somalia. Han kom først til Norge i 2009, men han ble returnert til et annet europeisk land hvor han hadde avgitt fingeravtrykk. Han fikk endelig oppholdstillatelse i Norge i 2011. Han har ikke familie i Norge. Han går på en vanlig norsk videregående skole, hvor majoriteten av elevene er etnisk norske.

Malik er en 18 år gammel gutt fra Eritrea. Han har bodd i Norge i 3 år og han bor sammen med familien sin. Han går på en norsk videregående skole i en innføringsklasse.

Nathar er en 17 år gammel gutt fra Eritrea, han har bodd i Norge i snart 2 år. Han reiste til Norge uten familien sin og bor i dag i bofellesskap sammen med andre gutter som har flyktet fra hjemlandet sitt. Han går i en innføringsklasse på en videregående skole.

Jeg har intervjuet elever på 3 ulike skoler. For å opprettholde oversikt i oppgaven over de ulike skole vil jeg også lage fiktive navn på skolene. Skolen for elever med innvandrerbakgrunn vil jeg kalle Eike Skole. Den norske videregående skolen som Malik og Nathar går på vil jeg kalle Trysse skole og skolen til Amir vil jeg kalle Sinde skole.

4.3 Intervjuguide

Det første utkastet til min intervjuguide ble utarbeidet med hensikt å forstå hvordan informantenes liv er i Norge. Jeg laget spørsmål under gitte kategorier. Hensikten med å ha en semistrukturert intervjuguide er å kunne hoppe litt fram og tilbake i spørsmålene. Jeg ville i størst mulig grad la informanten snakke fritt. Felles for alle intervjuene var at jeg startet med å ha litt løs prat med informantene, før jeg startet med å stille generelle innledningsspørsmål. Det er viktig å bygge en tillit før man snakker om dypere tema, selv om det kan være vanskelig å oppnå tillit på så kort tid. Jeg startet allikevel med generelle spørsmål, før jeg stilte spørsmål som handlet om tilhørighet. Hos alle informantene avsluttet jeg også med å stille de spørsmål om det var noe de ville fortelle som jeg ikke hadde spurt om, før jeg spurte dem om hvordan de hadde opplevd at det var å bli intervjuet. Jeg laget intervjuguiden med utgangspunkt i temaet jeg ønsket å undersøke. Spørsmålene ble endret etter første intervju da jeg erfarte at spørsmålene var vanskelige for informantene å forstå språkmessig. Intervjuguiden ble kontinuerlig oppdatert før hvert intervju.

4.4 Intervjusituasjonen

Før intervjuene undersøkte jeg om det var mulig å gjennomføre intervjuet på norsk ved å spørre kontaktpersonen min om dette lot seg gjøre. Jeg ble fortalt at elevene jeg skulle intervjuer snakket greit norsk, derfor ble de intervjuet på norsk. Selv om det kunne vært en fordel med tolk fordi informantene kunne snakket på sitt morsmål vurderte jeg det likevel som ikke nødvendig. Å få en tredje person ville ha påvirket dynamikken i samtalen. I tillegg kan det være vanskeligere å dele personlige ting med to ukjente personer framfor én. I ettertid ser jeg at dette var et lurt valg. Elevene var veldig opptatt av det norske språket, jeg tror de ville sett på det som en steg tilbake utviklingsmessig i forhold til språket dersom de hadde blitt intervjuet med tolk.

Valg av plass for intervjuet ble satt til skolen som informantene mine går på, intervjuet ble gjennomført i matpausen deres og tok ca en time. I ettertid har jeg angret litt på at jeg ikke spurte informantene hvor de selv ønsket å bli intervjuet. Årsaken til at jeg valgte skolen som plass for intervjuet var etter anbefaling om å gjøre det på grunn av en tanke om at det ville være mindre terskel for å stille opp på intervju enn om det ble satt til tidsrom hvor de er på skolen. Jeg har hele veien vært opptatt av å få så mange informanter som lot seg gjøre. Derfor har jeg ønsket å senke terskelen for å delta på intervju der hvor det var mulig.

Det var imidlertid både fordeler og ulemper med å ha intervjuet på skolen. Tidspresset ble en faktor, da ungdommene måtte tilbake til timen etter storefri. Med noen av ungdommene ble tiden vi hadde til disposisjon litt knapp. Ved å ha intervjuet på skolen var det heller ikke en arena for å snakke om de tyngste temaene, da ungdommene skulle tilbake til klassen etterpå og kanskje ikke vil snakke om det som er mest vanskelig. Dette kan både sees på som en ulempe og en fordel. Ulempen er at jeg som forsker kanskje går glipp av viktig informasjon om deres hverdag i dag, mens fordelen er at informantene i større grad ivaretas. Det kan være opprivende og vondt å snakke om de vanskeligste temaene. Jeg tror det ville vært utfordrende for meg å ivareta dem om de måtte ha gått rett fra et vanskelig intervju til klassen uten at vi hadde hatt god tid til å debriefe etter intervjuet. En annen fordel ved å ha intervjuet på skolen var at det var rolige omgivelser. Vi hadde intervjuet på et grupperom slik at det var stillhet og uten støy eller andre forstyrrelser.

Før hvert intervju gikk vi gjennom samtykkeskjema og ungdommene skrev under på dette. Det er viktig at jeg utforsker om ungdommene har forstått hva det innebærer å delta i studien. Selv om noen av ungdommene ikke orket å lese gjennom, så leste jeg høyt for dem samtidig som jeg hadde samtykkeskjema liggende slik at de kunne se på det samtidig. Etterpå gjentok jeg i korte trekk hva som stod i samtykkeskjemaet. Det er svært viktig både for meg og for informantene at vi har en felles forståelse av hva det betyr å delta i studien, og at de er innerforstått med at de kan trekke seg ut av studien når som helst dersom det skulle være ønskelig. Tre av informantene mine var skeptisk til bruk av båndopptaker, men det var bare én av dem som absolutt ikke ville at det han sa skulle bli tatt opp. Dette vil jeg drøfte senere i metodekapitlet. Som nevnt rekrutterte jeg informanter ved å ha en felles informasjonspresentasjon for dem, jeg brukte derfor ikke mye tid på å gjenta det som jeg hadde sagt på framvisningen. På presentasjonen min delte jeg i tillegg ut informasjonsskriv til ungdommene. Før selve intervjuet gjentok viktigste en gang til, som frivillig deltakelse, bruk av båndopptaker og at dette er valgfritt, muligheten for å trekke seg underveis, taushetsplikten og at jeg vil anonymisere dem i oppgaven min, samt at det bare jeg som har tilgang til lydopptakene.

Jeg var opptatt av å være genuint nysgjerrig i møte med disse ungdommene. Jeg hadde lest mye litteratur om etnisk minoritetsbarn og ungdom i forkant for å kunne stille gode oppfølgingsspørsmål, men jeg etterstrebet å ha et åpent sinn i møte med ungdommene. Jeg

ville ikke bli for opptatt av intervjuguiden, da det er lett for at det blir som å kaste en ball fram og tilbake hvor jeg stiller spørsmål og informanten svarer. Jeg prøvde å stille spørsmål som ”kan du si noe mer om det?” og ”hva mener du med det...” dersom jeg tenkte at det ville være relevant å utforske dette mer. Jeg henviste også til ting de hadde sagt tidligere i intervjuet, for eksempel ”I sted sa du noe om at... kan du si litt mer om det?” Slik viser jeg interesse for det informantene forteller, og samtidig viser jeg at jeg aktivt lytter til det som blir fortalt.

4.4.1 Forforståelse

Forforståelsen er den ryggsekken jeg som forsker bringer med meg inn i forskningsprosjektet før prosjektet starter. Forforståelse handler om erfaringer, hypoteser, faglige perspektiv og av en teoretiske referanserammen vår. Jeg har hatt et bevisst forhold til min forforståelse for å prøve å unngå å gå inn i dette prosjektet med begrenset perspektiv eller manglende evne til å lære av datamaterialet mitt. Etter første intervjuet var gjennomført endret jeg noe fokus i problemstillingen min, fordi jeg så at noen av de spørsmålene jeg hadde ikke var relevant for disse ungdommene. Jeg tenkte at jeg heller da ville gå dypere i temaene som virket å være mest relevant for denne målgruppen. På denne måten hadde jeg et åpent sinn, fordi jeg lærte av det første intervjuet og tok med meg det videre til neste intervju. Jeg opplevde at jeg klarte å redigere intervjuguidene etter hvert som jeg tilegnet meg ny kunnskap, og dette mener jeg indikerer at jeg har hatt et åpent sinn for hva ungdommene lærte meg.

4.4.2 Å intervju to informanter samtidig

I mitt første intervju intervjuet jeg to jenter. Disse jentene synes det var litt skummelt å skulle bli intervjuet, derfor ønsket de å bli intervjuet sammen. I starten av intervjuet prøvde jeg å ufarliggjøre intervjusituasjonen, jeg sa at jeg også var litt nervøs og spent. Jeg trygget de på at de er ekspertene og at det ikke er gale eller riktige svar. Jeg sa at jeg kom til å stille spørsmål til de, men at de to også kunne snakke seg i mellom. Ulempen med å intervju to sammen var i dette tilfellet at den ene informanten pratet vesentlig mer enn den andre. Fordelen med å intervju to samtidig var at de to også fikk en dialog, og de to kunne forklare bedre hva de mente sammen. Dette skjedde flere ganger dersom en av jentene ikke klarte å huske de norske ordene for det hun ville formidle så kunne den andre jenten hjelpe til. Intervjusituasjonen var

annerledes enn når man intervjuer en-til-en. Ungdommene hadde hverandre og situasjonen virket lettere.

4.4.3 Språklige utfordringer

Språk kan være en barriere, og det fikk jeg erfare i det første intervjuet. Da jeg forberedte meg og laget intervjuguiden gjorde jeg dette med utgangspunkt i at jeg tenkte at informantene mine hadde et bedre norsk ordforråd enn det de viste seg at de hadde. Jeg hadde laget et intervjuguide med diverse fagbegrep som er så inkorporert i mitt ordforråd at jeg omtrent glemte at disse ordene ikke nødvendigvis er forståelig for dem som ikke har norsk som morsmål. Dette var ord som eksempelvis relasjon, integrering og nettverk. Å skulle prøve å forklare ord som man kjenner til så godt på en enkel måte var ikke lett, og det ble mye rot. Heldigvis var informantene i godt humør, og hele situasjonen ble ganske komisk. Jeg lærte imidlertid mye av det første intervjuet og jobbet en hel del med intervjuguiden før neste intervju. Jeg var da opptatt av å stille enkle spørsmål, slik at jeg heller kunne prøve å tolke etterpå hvilke relasjoner de har, hvilket nettverk og om de føler seg integrert. Eksempelvis kunne jeg da spørre; Har du mange venner? Er du ofte sammen med dem? Hva skal en god venn gjøre for deg? Språklig uttrykksform kan altså være en utfordring. Ungdommene kan oppleve å ikke få svare like utfyllende som de gjerne hadde gjort om de kunne snakket morsmålet sitt.

Jeg opplevde at den informanten min som hadde størst språkbeherskelse var også den informanten som fortalte meg mest. Han hadde større grunnlag for å kunne sette ord på det han tenkte. En annen informant sa at han har masse i hodet sitt som han ikke får ut, han tenker et svar på somalisk men får ikke til formidle det på norsk. Dette fortalte han i forhold til situasjoner han kommer opp i på skolen, men det kan tenkes at det også er overførbart til intervjusituasjonen. Det kan tenkes at dersom informantene hadde kunne blitt intervjuet på sitt morsmål ville datamateriale vært fyldigere. En annen konsekvens var når jeg spurte ungdommene om hva de tenkte var typisk norsk kultur, så spurte noen av dem meg om jeg kunne gi dem eksempel på dette. Ved at jeg da måtte gi dem eksempler på hva jeg mener er typisk norsk kultur var det en risiko for at jeg la føringer for hva de svarte på det spørsmålet.

4.4.4 Når forsker ikke får lov til å bruke båndopptaker

I det andre intervjuet mitt sto jeg ovenfor en ny utfordring. Informanten ville ikke at jeg skulle bruke båndopptaker. Jeg prøvde å utforske litt hva dette handlet om, da jeg hadde en tanke om at det kunne handle om at han ikke ville det på grunn av norskspråket. Grunnen til at jeg antok at det hadde med språket å gjøre var fordi i det første intervjuet sa informanten først nei, men det viste seg at det handlet om en blyghet angående det norske språket. Etter at jeg forklarte hensikten med det var det i orden allikevel. Jeg var derfor åpen og tydelig i det neste intervjuet om at båndopptakeren kun var for min egen del. Ingen andre skulle høre det og det hensikten med det var at jeg skulle kunne huske mest mulig fra intervjuet våres. Informanten hadde bestemt seg, jeg fikk ikke lov til å bruke båndopptaker, men jeg fikk lov til å notere. Dette preget intervjuet litt i starten. Jeg så at informanten ble oppmerksom på hva jeg skrev ned, og kanskje lurte han på hvordan jeg valgte ut hva jeg skulle notere. Personlig var jeg også noe stresset over at jeg måtte fokusere på å skrive samtidig som jeg skulle stille gode oppfølgingsspørsmål. Thagaard (1998) framhever også dette som problematisk, at man skal notere det viktigste informanten sier, stille gode oppfølgingsspørsmål og samtidig gi informanten tilstrekkelig oppmerksomhet slik at intervjuet flyter godt.

Jeg skrev ned de sitatene som jeg der og da tenkte kunne representere nøkkelsitater, og jeg prøvde å skrive så mye stikkord som mulig for å huske hele samtalens innhold. Dersom informanten gjorde gestikuleringer som var bemerkelsesverdige skrev jeg også ned disse. Jeg er imidlertid bevisst på at notatene fra denne samtalen er mye mer amputert enn det ville vært dersom jeg hadde hatt transkripsjonsnotater. Det kan godt hende at jeg kunne klart å motivere han til å la meg få bruke båndopptaker. Men samtidig tenkte jeg at jeg har vært tydelig på at det er frivillig å stille opp på intervju, og det er frivillig om jeg får lov til å bruke båndopptaker eller ikke. Da informanten min to ganger hadde sagt tydelig nei, tenkte jeg at da må jeg som intervjuer respektere dette til tross for at det innebærer at jeg vil kunne miste viktig informasjon fra informanten. Når forskeren noterer underveis vil mengden av data bli redusert, fordi det er helt umulig å skrive ned alt. Å skrive notater innebærer derfor analyse, fordi forskeren sorterer informasjonen samtidig som hun skriver. Notater gir mindre fyldige data (Thagaard, 1998). For å gjengi intervjuet på mest nøyaktig måte satt jeg meg ned umiddelbart etter intervjuet og skrev referat etter intervjuet. På den måten hadde jeg intervjuet friskt i minnet. Som hovedregel kan intervjuer som er gjort uten båndopptaker også benyttes som data, men det er begrensede muligheter for å kunne sitere informanten direkte (Tjora,

2010). Rett etter intervjuet satt jeg igjen med en følelse av at det var utrolig dumt at jeg ikke hadde dette på opptak, informanten hadde så utrolig mye å fortelle. Men dette kan også handle om at informanten delte mer med meg enn hva han ville gjort om det hadde vært båndopptaker til stede. Jeg kommer til å bruke datamateriale fra dette intervjuet, men leseren skal være klar over at dette ikke er direkte sitater fra informanten som i denne oppgaven kalles ”Mohammed”.

4.5 Forskerrollen

Det avvises i moderne vitenskapsteori at forskeren er nøytral og ikke har innflytelse på kunnskapsutviklingen. Dette begrunnes med flere årsaker som forskerens ståsted, faglige interesser, motiver og personlige erfaringer avgjøre hvilken problemstilling som er mest aktuell. Videre velger forskeren hvilket perspektiv som brukes, hvilke metoder og utvalg som anses som relevante, hvilke resultater som besvarer de viktigste spørsmålene og hvordan konklusjonene skal framstilles og vektlegges. Dermed må en som forsker heller stille spørsmålet om *hvordan* en påvirker prosessen, framfor *om* man påvirker prosessen. Uansett hvilken forskningsmetode vi bruker vil forskerens person på en eller annen måte påvirke forskningsprosessen og dens resultater. Vi må ta hensyn til de mulige skjevhetene som følger av intervjueffekten (Malterud, 2011). Det kan også være et problem at informanter forsøker å svare mest mulig ”korrekt” på spørsmålene, de vil gjerne stille seg selv i et godt lys i prosjektet. Intervjuet er jo en situasjon der informanten fremstiller seg selv under påvirkning av den konkrete intervjusituasjonen (Tjora, 2010).

I denne studien er det ungdom med innvandrerbakgrunn sin opplevelse av tilhørighet i Norge som skal studeres. Jeg skal forstå og fortolke det som blir sagt. Før første intervju hadde jeg noen tanker om hva som er viktig når et individ skal oppleve tilhørighet, en plass og jeg formulerte spørsmål ut i fra dette. Etter det første intervjuet innså jeg at det er mange andre faktorer som også er viktig. Jeg har vært bevisst på at jeg ønsker å lære av informantene mine underveis. Jeg var ikke ute etter å få bekreftet antakelser og hypoteser. Jeg har imidlertid testet noen hypoteser i intervjuet, og jeg har lært at noe av min forforståelse ikke stemmer med det ungdommene forteller meg. Jo flere intervju jeg har hatt, jo mindre avhengig har jeg blitt av intervjuguiden og det ble lettere å stille gode oppfølgingsspørsmål. Jeg har blitt opptatt av å møte ungdommene der dem er, for å lære hva dem er opptatt av. Samtidig er det viktig at jeg har holdt et fokus slik at samtalene ikke har avsporet for mye. Mine fortolkninger

vil komme fram i studien, derfor er det viktig at jeg skiller mellom hva som faktisk har blitt sagt og hva som er min egen forståelse og fortolkning.

4.6 Insider og Outsider- posisjon

Når forskeren har kjennskap til det miljøet som han eller hun studerer kalles det å ha en insider-posisjon, dette kan både være en styrke og en begrensning. Ved kjennskap til miljøet kan forskeren forstå informantens situasjon bedre, og forskerens erfaringer kan bidra til å bekrefte den forståelsen han eller hun utvikler. Sett på den andre siden kan forskeren ofte overse elementer og nyanser som ikke samsvarer med egne erfaringer (Thagaard, 1998). Samtidig er det gjerne slik at når man innehar mye kunnskap om et fenomen desto lettere blir det å stille relevante og gode oppfølgingsspørsmål. Jeg merket selv at mine oppfølgingsspørsmål ble bedre for hvert intervju, fordi jeg lærte mer og mer underveis.

Jeg hadde en outsider-posisjon når jeg forsket, jeg har ikke erfaring med å være ungdom med innvandrerbakgrunn i Norge. Da blir utgangspunktet for forståelse noe annet. Først må jeg forstå informantens verden og hva fortellingene gir budskap om. Jeg kunne ikke tolke det informanten fortalte ut i fra mine egne erfaringer. Neste trinn i prosessen kan være å diskutere tolkningen med informanten og vurdere hans eller hennes reaksjoner. Forskeren skal slik kunne tilegne seg en forståelse av hvordan informanten opplever sin situasjon. Da jeg hadde begrenset tid til disposisjon i intervjuet ble ikke dette gjort. Underveis i intervjuet henviste jeg imidlertid til hva informanten hadde sagt, men sa det på mine egne ord for å se om jeg hadde forstått det riktig eller feil. Det å ha en posisjon i miljøet som studeres, gir ikke automatisk grunnlag for validitet. Det er viktig at jeg presenterer mitt ståsted for leseren, slik at leseren selv kan vurdere tolkningene mine på bakgrunn av mitt ståsted. Slik sett blir altså validitet knyttet til de mulighetene den kritiske leseren faktisk har for å vurdere hvordan mitt ståsted kan ha påvirket tolkningen av resultatet (Kvale & Brinkmann, 2010).

Intervjusituasjonen innebærer en interaksjon mellom forsker og informant, derfor er det viktig å fokusere på hvordan informantens reaksjoner er knyttet til hvordan forskeren fremstår for informanten. Dette gjelder både forskerens personlige egenskaper og ytre kjennetegn som kjønn, alder og sosial bakgrunn. Jeg kan ikke vite helt sikkert hvordan det informantene mine fortalte meg var preget av relasjonen de hadde til meg. For hva representerer egentlig jeg for informantene? Jeg har vært opptatt av å presentere meg selv som en student som er interessert

i å lære mer om hvordan disse ungdommene har det, og jeg har presisert at deres stemme er viktig når jeg skal lære mer om hvordan de har det i Norge. Jeg har ikke vektlagt at jeg er sosionom i møte med ungdommene. Jeg var opptatt av å ha en avslappet stil i møte med ungdommene, vi lo sammen og vi hadde tidvis en uformell prat. Måten forskeren fremtrer på har betydning for å redusere avstand til informantene. Dette gjorde jeg blant annet gjøres ved å kle meg uformelt og ha en avslappet kontakt med informantene (Kvale & Brinkmann, 2010). Etter å ha gjennomført det første intervjuet reflekterte jeg mye over hvilken betydning det har for informantene at jeg er etnisk norsk. Ville informantene ha svart annerledes dersom jeg også hadde innvandrerbakgrunn? Ble det et tydelig skille mellom meg og dem? Kanskje de ville opplevd at jeg ville forstått bedre om jeg også hadde innvandrerbakgrunn? Samtidig tenker jeg at jeg har vært opptatt av at jeg ønsker å lære av dem og at dem er ekspertene på dette.

Når man utfører tverrkulturelle intervjuer er det vanskelig å få en fornemmelse av de mange kulturelle faktorer som påvirker relasjonen mellom intervjuer og intervjuperson. Det enkle ordet ”ja” kan for eksempel i noen kulturer oppfattes som at spørsmålet er bekreftet, mens i andre kan det bety at man er enig (Kvale & Brinkmann, 2010). Under intervjuet brukte noen av informantene flere ganger uttrykket ”dere nordmenn”, noe som på en måte skapte litt avstand mellom oss. Jeg, som intervjuperson ble kategorisert som nordmenn og i noen tilfeller opplevde jeg at jeg også ble tildelt egenskaper som er ”typisk” nordmenn. Dette kan jo sees som en indikasjon på at informanten ikke har blitt påvirket til å svare på spørsmålene ut ifra det faktum at jeg er etnisk norsk fordi de har vært ærlig om hva de ser på som egenskaper ved nordmenn som de synes kan være vanskelig å forholde seg til. Slik sett kan det se ut til at det ikke har vært av stort betydning at jeg er etnisk norsk. På den andre siden kan det også hende at informanten holdt tilbake noe informasjon nettopp på grunn av at jeg er etnisk norsk, og at de ikke vil ”fornærme” meg på noen måte. Dette er bare refleksjoner og tanker jeg har gjort meg underveis, og ikke noe jeg har spurt informantene mine om. Jeg opplevde noen ganger at Norge ble litt ”idyllisert”, alle nordmenn er hyggelige sa en av informantene. Men underveis i intervjuet blir det nevnt andre situasjoner hvor det viser seg at alle nordmenn kanskje ikke er like hyggelige. Jeg kommer nærmere inn på dette under empiridelen i oppgaven.

4.7 Analyseprosess - Transkribering

Forskere som transkriberer sine egne intervjuer lærer mye om egen intervjustil. Jeg har ikke erfaring med å gjennomføre forskningsintervju, derfor var det veldig nyttig å transkribere selv og lære av egen intervjustil for å kunne gjøre ting litt annerledes i neste intervju. I en transkripsjon blir samtalen mellom to mennesker som er fysisk til stede, abstrahert og fiksert til skriftlig form (Kvale & Brinkmann, 2010).

Intervjutranskripsjonene blir videre grunnlaget for videre analyse. Når jeg transkriberte tok jeg ikke med alle gangene hvor informantene sa ”ehh” eller ”hmmmm”. Det ser mer ryddig ut i transkripsjonen om man ikke tar med alle disse mellomordene. Jeg valgte imidlertid å ta det med dersom det var slik at informanten sa ”hmm” og tenkte lenge. Da skrev jeg også at det ble stillhet etterpå for det kan indikere at spørsmålet var vanskelig å forstå, eller vanskelig å svare på. Jeg har transkribert alt materialet selv. I selve transkriberingen skrev jeg ordrett det informantene sa, og jeg tar med latter når det er latter. Hva som er en korrekt transkripsjon er umulig å besvare, det finnes ingen sann og objektiv oversettelse fra muntlig til skriftlig form. Spørsmålet jeg har stilt meg omhandler heller hva er en nyttig transkripsjon for min forskning? (Kvale & Brinkmann, 2010). Jeg har ikke skrevet ned når informanten har virket usikker, eller formidlet andre følelser gjennom kroppsspråket sitt. Informanten er ikke nødvendigvis bevisst på sitt kroppsspråk, derfor føler jeg at i dette tilfellet ville det vært uetisk å beskrive hvordan informanten har det følelsesmessig basert på kroppsspråket.

Jeg har ikke flere titalls timer med intervjuer, derfor valgte jeg å transkribere alt som ble sagt. Da kunne jeg heller utelukke unyttig datamateriale etter hvert. Dette for å ikke miste viktig informasjon. Selv om jeg etter intervjuene hadde tanker om hva som var de viktigste funnene, så jeg etter hvert som jeg transkriberte og jobbet med analysen at det var ting som ble sagt som i første omgang ikke virket å være av betydning, men som ved en nærmere analyse faktisk var svært nyttig informasjon.

4.8. Tilnærming til analysen - kodeprosess

I denne masteroppgaven vil jeg analysere datagrunnlaget mitt med inspirasjon fra Kirsti Malterud sin systematiske tekstkondensering. I systematisk tekstkondensering følger man prosedyrer fra å ha de transkriberte notatene til å ha begreper og meninger. Systematisk

tekstkondensering egner seg godt for utvikling av beskrivelser. Vi leter etter essenser eller de vesentlige kjennetegn ved de fenomenene som vi studerer.

I første trinn av analysen ble jeg kjent med materialet (Malterud, 2011). Jeg startet med å lese igjennom de transkriberte notatene flere ganger. Jeg hørte også gjennom båndopptakene en gang til og leste gjennom transkripsjonen for å se at jeg ikke hadde utelatt noe viktig. I denne prosessen er det viktig å arbeide aktivt for å sette for for forståelse og teoretiske referanseramme til side for en liten stund. Dette er for at jeg skal være åpen for nye inntrykk som materialet kan formidle (Malterud, 2011). Jeg fokuserte på å lese det som stod i teksten, og se om det var noen tema som utmerket seg. Når jeg så hadde lest alt oppsummerte jeg mine inntrykk og de foreløpige temaene jeg kom fram til var:

- Ønsket om å gå i vanlig klasse i en vanlig norsk videregående
- Stort ønske om å få norske venner
- Hvordan språket hindrer og skaper muligheter
- Hvordan kulturforskjeller oppleves, samt at kulturforskjeller ikke skaper store problemer.
- Norge representerer trygghet og frihet.

Jeg så at de temaene jeg var opptatt av ikke var de samme temaene som ungdommene var like opptatt av. Derfor var det viktig å lese gjennom transkriberingsnotatene og legge min for forståelse bort i denne prosessen. Om jeg ville fortsatt å lete etter de temaene jeg i utgangspunktet så som viktige ville det kunne føre til at viktig informasjon og ny kunnskap bli oversett.

I andre trinn av analysen organiserte jeg den delen av materialet som jeg skulle studere nærmere. Den relevante teksten skal skilles bort fra den irrelevante, og jeg leitet etter data som kunne belyse min problemstilling. I denne prosessen var jeg opptatt av å ha problemstillingen min i bakhodet. Jeg valgte ut en tekst som bar med seg kunnskap om temaene fra første trinn. Jeg valgte så å gi de ulike temaene en farge som jeg markerte tekstbitene. For eksempel tok jeg for meg temaet skole, og markerte alle tekstbitene som hadde med skole å gjøre. Så gjorde jeg det samme med de andre temaene. På den måten merket jeg de meningsbærende enhetene i teksten samtidig som jeg begynte å systematisere dem. Dette kalles koding. Kodeprosessen kan i praksis foregå på flere ulike måter. Personlig

foretrakk jeg å markere tekstbitene med farge for å deretter klippe dem ut av råmaterialet. Kodingen innebærer en systematisk dekontekstualisering, der deler av teksten hentes ut fra sin opprinnelige sammenheng for senere å kunne leses i sammenheng med lignende tekstelementer og den teoretiske referanserammen (Malterud, 2011). Jeg lærte av informantene mine helt fra første intervju, og jeg var opptatt av å kode underveis, framfor å vente til alle intervjuene var gjennomført. På den måten ble prosjektets fokus og problemstilling skjerpet. Jeg lærte mye av kodingen som jeg kunne bringe inn videre til neste intervju i form av at jeg endret intervjuguiden underveis.

I analysens tredje trinn abstraherte jeg kunnskapen som jeg hadde etablert i andre analysetrinn ved å identifisere og kode de meningsbærende enhetene. I dette trinnet prøvde jeg å finne en mening ved å kondensere innholdet i de meningsbærende enhetene som er kodet sammen. I systematisk tekstkondensering lager vi på dette analysetrinnet et kondensat, et kunstig sitat. Med dette som virkemiddel følger vi en systematisk prosedyre for å kondensere og fortette innholdet i hver av subgruppene innenfor hver kodegruppe. Kondensatet er et arbeidsnotat som skal brukes som utgangspunkt for resultatpresentasjon i analyseprosessens fjerde og siste trinn. Jeg viser her til kondensatet jeg laget i forhold til temaet *språk*.

Det norske språket er veldig, veldig vanskelig. Jeg får ikke sagt det jeg vil si fordi jeg ikke kan norsk. Det er vanskelig når folk snakker til deg og du ikke forstår hva de sier. Det er vanskelig å bli kjent med nordmenn. For meg er det viktig å lære meg godt norsk, det er mitt hovedfokus. Jeg tror det vil bli lettere å bli kjent med norsk ungdom når jeg kan norsk. Dersom jeg hadde kjent norske ungdommer kunne jeg snakket norsk med dem og lært norsk fortere.

I analysens fjerde trinn skal vi sette bitene sammen igjen – rekontekstualisere. Det vi har funnet i form av gjenfortellinger skal vi sammenfatte, og det kan videre være grunnlaget for nye beskrivelser eller begreper som kan deles med andre. Først skal vi sammenfatte kunnskapen fra hver enkelt kodegruppe og subgruppe. Med basis i de kondenserte tekstene og de utvalgte sitatene lager vi en analytisk tekst for hver kodegruppe. Her skal vi formidle til leseren hva vårt materiale forteller om en utvalgt side av prosjektets problemstilling. I det siste trinnet sorterte jeg hvilke sitater jeg ville ha med i framstillingen av studien.

4.9 Reliabilitet

Når forskeren har bestemt seg for tema å forske på vil det ofte være på bakgrunn av et engasjement i det temaet. Engasjementet mitt for etniske minoriteter vil kunne betraktes som en faktor som kan påvirke det endelige resultatet. Innen kvalitativ forskning har man etter hvert innsett at en nøytral forsker ikke eksisterer. Engasjementet kan anses som støy, men også som en ressurs. Derfor blir det viktig å redegjøre for min egen posisjon og hvordan det kan påvirke resultatene. Samtidig er det viktig at jeg også er tydelig på hvilken informasjon som er min egen tolkning og analyse, og hva som kommer gjennom datagenerering. Jeg vil bruke direkte sitater slik at informantenes stemme kommer tydelig fram og dette vil kunne øke troverdigheten. Oppsummert er det viktig å være ærlig om konteksten til undersøkelsen for å slik styrke påliteligheten (Tjora, 2010). Mitt engasjement for disse ungdommene bærer i at flyktninger og asylsøkere er en gruppe som per dags dato snakkes mye om, og kanskje ikke like mye med. Noen etniske norske nordmenn har forestillinger om hvordan de er og hvor de kommer fra. Jeg hadde et ønske om å få fram deres stemme i dette. Hvordan er det for dem å være i Norge nå når det er så mye om flyktninger og asylsøkere i media? Min posisjon var i utgangspunktet at de møter mye utfordringer, som ekskludering og blikk. Jeg har prøvd å legge min forståelse til side da jeg skrev intervjuguiden og underveis i intervjuet. Jeg ville ikke bare utforske utfordringene de opplever, men også hvilket håp de har for framtiden.

Det stilles ofte spørsmål om intervjuerens reliabilitet i intervjuforskningen. Transkripsjonens pålitelighet blir sjelden nevnt i samfunnsvitenskapelige intervjuer. Når jeg transkriberte ville jeg skrive alt som ble sagt. Jeg har ikke skjult hendelser i mine transkripsjoner. Jeg har imidlertid ikke skrevet navn på noen av informantene, ei heller navn som informantene nevnte i intervjuet. Jeg har gjort mitt ytterste for at dette prosjektet skal være troverdig. Gjennom fylldige beskrivelser av prosessen fra intervju til resultat håper jeg at jeg har klart å gjøre leseren oppmerksom på mine valg og refleksjoner underveis i denne prosessen.

4.10 Validitet

Validitet betyr gyldighet. Jeg kan styrke gyldigheten ved å være åpen om hvordan jeg praktiserer forskningen, ved å redegjøre for hvilken valg jeg har tatt, samt være sensitiv for faktorer som er vesentlige innenfor temaet og om dette endrer seg. For å ha høy gyldighet bør forskningen pågå innenfor rammene av faglighet som er forankret i annen relevant forskning (Tjora, 2010). Å vurdere intervjutranskripsjonenes gyldighet er mer komplisert enn å bringe deres pålitelighet på det rene. Som nevnt finnes det ingen sann oversettelse fra muntlig til skriftlig form. For å redusere feile tolkninger vil jeg formulere meg slik at det blir tydelig at dette ikke er bastante påstander og tolkninger, men tolkninger som er basert på min erfaring som sosionom samt min forståelse av det som blir fortalt. Ideelt sett skulle jeg gjerne hatt flere informanter for å ha en sterkere empiri, men jeg føler allikevel at jeg har fyldig data som kan beskrive noen ungdommer sin opplevelse av denne tematikken.

4.11 Etikk i framstillingen av studien

Etikk i transkripsjonen er også noe en bør tenke over. Jeg valgte å ikke skrive navn på informantene mine i transkripsjonen. I følsomme tilfeller kan det være lurt å skjule intervjupersonenes identitet, hendelser og personer som nevnes i intervjuet som kan kjennes igjen (Kvale & Brinkmann, 2010). Mine informanter ikke har norsk som morsmål. Jeg har som nevnt transkribert ordrett, men i selve publiseringen vil jeg gjøre teksten mer sammenhengende. Som nevnt har jeg også av etiske grunner ikke inkludert kroppsspråk i transkriberingen eller i framstillingen av studien. Publisering av usammenhengende og repetitive ordrette intervjutranskripsjoner kan medføre en uetisk stigmatisering av bestemte personer eller grupper (Kvale & Brinkmann, 2010). NSD (Norges Samfunnsvitenskapelige datatjeneste) sikrer at prosjektet gjennomføres på en etisk forsvarlig måte. Prosjektet er meldt inn og godkjent av NSD. Alle informantene er informert om at de blir anonymisert og at de kan trekke seg fra studien uten å måtte forklare dette noe nærmere. For å sikre anonymiteten har jeg brukt fiktive navn og ikke skrevet hvor i Norge studien er gjennomført. Jeg har ikke skrevet personsensitive data i transkriberingsnotatene. Alt av datamateriale er blitt oppbevart på en forsvarlig måte, og båndopptak samt transkriberingsnotater blir destruert etter prosjektets slutt.

5. Sosial kapital og vennskap

I dette kapitlet er fokuset på vennskap hos ungdommene i studien. Noen har nære og fjerne venner, mens andre ikke har noen venner. Jeg vil belyse sosial kapital som bånd og bru og hvilken betydning det har i denne sammenhengen. Kapitlet består i stor grad av ungdommenes historier rundt sosial kontakt med andre. Jeg vil blant annet belyse hvilken betydning det har å ha venner som også har innvandrerbakgrunn, og hvilken betydning etnisk norske venner har.

Når vi går gjennom personlige kriser eller vanskelige situasjoner i livet er det ofte de menneskene vi har i livet våres som hjelper oss til å komme gjennom det vanskelige. Det nettverket vi har rundt oss av venner og familie kan være en viktig ressurs for den enkelte for å komme seg gjennom kriser og vanskeligheter (Sandström & Sandström, 2012). Nettverket vi har er helt sentralt for å kunne klare seg godt. For flyktninger vil vennskap også kunne bety å ha noen som kan bekrefte ens opplevelse av virkeligheten, bekrefte hvor vanskelig det er og dermed få hjelp til å finne veien videre (Skårderud, Haugsgjerd, & Stänicke, 2010). Flyktninger har ofte vært gjennom traumatiske opplevelser og det vil kunne være til hjelp å ha noen å snakke med som har vært gjennom det samme. I tillegg kan det være godt å kunne mimre og snakke med noen om tiden som var i hjemlandet. Sosial kapital kan sees som en ressurs som det er nyttig å ha tilgang til. Om en har mye sosial kapital står en bedre rustet til å håndtere hverdagslivets utfordringer. Ved å ha relasjoner til andre mennesker tilfredsstiller det vårt grunnleggende sosiale behov, vi trives best når vi anerkjennes som deltakere i meningsfulle sosiale fellesskap. Å ha tilgang på nettverk gir tilgang på ressurser. Vi kan få hjelp og støtte både ved å bytte og låne materielle ting og vi kan få støtte følelsesmessig (Bø & Schiefloe, 2007).

Som nevnt tidligere har sosial kapital betydning for integrering av etnisk minoriteter og innvandrere. Innvandrere fra fjerne kulturer søker gjerne til andre mennesker som er lik dem selv i språk, religion, kultur, væremåte og tradisjoner (Schiefloe, 2015). Sosial kapital kan være nyttig for å forstå problemer og løsninger i integreringsarbeid. Mens sosial kapital som broer kan gi bedre integreringsarbeid gjennom for eksempel utdanning og frivillige sektorer kan sosial kapital forklart som bånd forklare hvorfor det kan være vanskelig å integrere.

Sterke bånd innad i en gruppe gjør at gruppen ofte er innadvendt og har tydelige grenser til verden utenfor. De som tilhører i gruppen står hverandre svært nær og er like hverandre, og mennesker som er veldig annerledes er kanskje ikke så velkommen inn i gruppen (Hvinden, 2005).

Nathar har bare venner som er fra samme land som han selv. Dette er positivt for hans etniske identitet, sammen med de eritreiske vennene får han snakke morsmålet sitt og de kan være en emosjonell støtte fordi de har alle opplevd å flykte fra hjemlandet sitt. De kan snakke om sin fortid i Eritrea, og hva de går gjennom nå som de er ny i et fremmed land sammen. Dersom vi forstår sosial kapital som bånd vil det i Nathar sitt tilfelle kunne hende at disse båndene innad i gruppen være hemmende for integreringen både fordi Nathar og vennene hans i liten grad omgås med norske ungdommer. Det er generelt også høyere terskel for mennesker å tilnærme seg en gruppe med mennesker framfor å tilnærme seg enkeltindivider. Nettverk som fremstår som lukket binder folk som er innad i nettverket tett sammen og det gir en følelse av tilhørighet og en bekreftelse av egen identitet. For at vi skal være resistente i livet er det viktig at vi er i en sammenheng med andre mennesker der vi får oppmerksomhet og at vi føler oss bra (Sandström & Sandström, 2012).

Jeg har ikke norske venner, fordi jeg har ikke vært så lenge i Norge også er jeg litt dårlig å snakke norsk. Jeg spiller fotball med dem, men ja det er vanskelig med norsk å bli kjent og sånn (Nathar).

Nathar har ingen norske venner. Han forteller at han kan spille fotball med dem, men det blir ikke noe vennskap ut av fotballtreningen fordi de ikke klarer å kommunisere på et felles språk. Nathar har flere venner som er fra Eritrea, de har felles språk og de kan derfor snakke om hva de vil. Slik blir Nathar en del av en gruppe hvor han har tilhørighet, de har felles interesser, referanseramme og språk. Valenta (2008) skriver i sin doktorgradsavhandling *Finding friends after resettlement. A study of the social integration of immigrants and refugees, their personal networks and self-work in everyday life* at segregerte nettverk kan være preget av en høy grad av sosial integrasjon med andre fra samme land som en selv, men også av en lav grad av sosial integrasjon med etnisk norske. Noen kan være fornøyd med dette, mens andre vil kunne føle at segregerte nettverk fører til at en går glipp av sosial kontakt med etnisk norske. Forskningen hans viser at innvandrerene ikke trenger å treffe norske venner regelmessig for å oppleve tilhørighet. Norske venner kan ansees som et symbol

på at en er akseptert i det norske samfunnet. Dette funnet er i samsvar med mine informanternes fortellinger, de fleste av dem har nettverk bestående av andre med innvandrerbakgrunn. I tillegg tror jeg at det er overførbart til egen studie, at hva norske venner representerer utad er viktigere enn selve det følelsesmessige ønsket om å ha norske venner. Nathar for eksempel uttrykker på den ene siden en tilfredshet med nettverket sitt, han beskriver en stabil vennegjeng som alle kommer fra samme land. Han beskriver videre tette bånd innad i gruppen. Samtidig undrer han seg over hvorfor han ikke har noen norske venner, den eneste formen for kontakt han har med dem er på fotballtrening. Elevene i studien til Ching-Ramirez (2015) er bevisst på hierarkiet som oppstår ved å være minoritetselev versus å være norsk elev i skolen. De finner allikevel tilhørighet hos utenlandske venner, og det oppleves en bedre trivsel når de er i en overgangsfase før de forstår den norske habitusen. De føler seg mer akseptert sammen med elever som har felles bakgrunn som dem. En av elevene forteller at hun ikke føler seg likeverdig sammen med norske venner, og føler seg derfor bedre når hun er sammen med de utenlandske vennene. En av de norske ungdommene i studien uttrykker at det er lettere å få kontakt med dem som er lik seg selv. Det kan tenkes at dette også er en av grunnene til at Nathar er tilfreds med å ha så mange eritreiske venner. Ungdommer som har flyktet til Norge på egenhånd kan bli usikker i sine nye omgivelser. Hvordan de opplever å bli inkludert og akseptert i samfunnet vil kunne ha betydning for om de har norske venner, eller om de søker etter andre steder for å opprettholde og bygge sin identitet (Frøyland & Gjerustad 2012).

Som en gruppe ungdom med innvandrerbakgrunn blir det gjerne vanskeligere å bli kjent med norsk ungdom, og integreringen i form av de sosiale relasjonene kan begrenses. Noen av informantene i studien til Pedersen (2008) beskriver hvordan de er glad for at de har utenlandske venner, for uten disse hadde de vært totalt ensom. Ingen av mine informanter setter ord på dette slik som de gjør, men det kan tenkes at dette også gjelder dem da flesteparten av dem bare har utenlandske venner. Integrering handler om relasjoner mellom individer og samfunn. Det handler om hvordan enkeltindivider inngår i samfunnet. Det handler også om hvordan de ulike individene former samfunnet, samt hvordan samfunnet former dem (Brodtkorb & Rugkåsa, 2015). Integrering er et vidt begrep og det er et begrep som kan bety ulike ting. Snakker man om sosial integrasjon? Om integrering i arbeidslivet? I kulturen? Hovedmålet for integreringspolitikken er at innvandrere og deres barn skal få muligheten til å få brukt sine ressurser og å bidra til fellesskapet. Nøkklene til integrering i det norske samfunnet ligger i å delta i arbeidslivet og ha gode norskkunnskaper (Meld. St. 30

(2015-2016). Starten på å bli integrert i det norske samfunnet ser ut til å være å beherske det norske språket. Betyr det at om man kan det norske språket så er man integrert? Selv om man har det norske språket og en jobb, betyr ikke det at det automatisk at en er integrert. Det norske språket vil imidlertid kunne fungere som en inngangsbillett både i utdanningssystemet og arbeidsmarkedet. Nathar har fått med seg debatter om integrering, han er kjapp når han sier han integrerer seg når jeg spør han hvordan han opplever den norske kulturen.

Integreringsbegrepet kan bli brukt når man snakker om et mål og resultat i seg selv. Sett i lys av dette kan integrering forstås som at forskjellige individer skal ha like muligheter og rettigheter i utdanningssystemet, boligmarkedet samt fravær av rasisme og diskriminering.

Når man snakker om veien mot et mål tenker man mer på prosessene som foregår og bidrar til å inkludere individer i samfunnet, eksempelvis boligetablering og fravær av subgrupper med ghettotendenser. Det dreier seg også om en kulturell forståelse og at personer med og uten innvandrerbakgrunn omgås (Frøyland & Gjerustad, 2012). Identitetsfølelse vil kunne ha betydning, føler man seg norsk eller utenlandsk? Å ha et ønske om å ha norske kontakter i nettverket sitt kan også handle om at de representerer en form for kontakt med storsamfunnet, og at det kan oppleves som viktig for følelsen av å være akseptert i Norge (Valenta, 2008).

Informantene i denne studien har lite norske kontakter i sitt nettverk, og kanskje vil de oppleve en større tilhørighet og aksept i landet når etnisk norske blir en del av deres vennekrets.

En innvandrer kan være mer eller mindre integrert i det norske samfunnet. Dersom en gruppe er inkluderende og har forpliktende relasjoner mellom alle deltakerne kan vi si at det sosiale systemet er sosialt integrert. En kan også betegne samfunn som mer eller mindre integrerte (Bø & Schiefloe, 2007). Noen av ungdommene i studien har vennegrupper som består av venner fra samme land. Med bakgrunn i dette kan vi si at gruppen er sosialt integrert, mens samfunnet rundt ser ut som å være mindre integrert. Integrering går imidlertid ikke bare én vei. I dagligtalen snakkes det ofte om at innvandrerene må integreres i det norske samfunnet, men det snakkes lite om hvordan vi som allerede bor i Norge skal integreres med innvandrerene. Derfor foretrekker jeg heller å bruke begrepet *inkludering* framfor *integrering*. Inkludering ser jeg mer som en toveisprosess enn begrepet integrering. I tillegg kan det oppleves som at integrering i dag tidvis kan oppfattes feil fordi det i dagligtalen er innvandrere som oppfordres til å integrere seg, mens majoritetens rolle glemmes i det hele og store bildet. Jeg skal ikke ha store refleksjoner videre om integrering på et samfunnsnivå, men det er allikevel interessante tanker å ha med seg videre.

Ungdommene i denne studien forteller om norske ungdom som ikke er interessert i å bli kjent med dem. Da blir det også vanskelig for ungdommene med innvandrerbakgrunn å inkludere seg selv. De er en minoritet i et samfunn hvor majoriteten tilsynelatende ikke har et stort behov for å bli kjent med dem. Dette viser at det er ikke bare for å innvandreren å integrere seg slik som mange både implisitt og eksplisitt forventer at de skal. Pedersen (2008) beskriver hvordan ungdommene i hans studie forklarer eksklusjonen med blant annet mangler hos seg selv. Samtidig kan de også ha andre forklaringer, som språkbarriere, at norske ungdommer har nok venner og ikke har behov for flere. Dette er gjenkjennbart i egen studie, og da spesielt at språket er et hinder. Dette går igjen hos flere av ungdommene i studien min som en mulig forklaring på hvorfor de ikke har norske ungdommer som venner. At innvandrere opplever at den norske befolkningen ikke viser interesse for å bli kjent er ikke noe som er unikt for min studie. Valenta (2008) beskriver også hvordan informantene i hans studie følte at nordmenn ikke var interessert i å ha kontakt, og derfor opplevdes det som at de ikke hadde en reell sjanse til å bli kjent med nordmenn. Noe av tematikken som blir belyst i Valenta sin studie var at noen informanter ikke visste hvor de skulle bli kjent med nordmenn. Enkelte av informantene i min studie har ikke dette problemet da flere av dem går på skole sammen med norske elever, problemet ligger kanskje heller i at det er vanskelig å tilnærme seg norske ungdommer. For elevene på Eike skole kan imidlertid dette være gjenkjennbart, da flere av dem har ønsket om å gå på norsk skole for å få norske venner. Det kan indikere at de ikke vet om andre arenaer hvor de kan møte norske jevnaldrende. For ungdommene kan følelsen av å stå på utsiden og bare ha venner som også er innvandrere bli forsterket når de faktisk har en reell mulighet til å bli kjent med nordmenn. Nathar og Malik har denne muligheten, men det skjer ikke og derfor kan eksklusjon og avvisning oppleves tydeligere (Pedersen, 2008).

5.1 Sterke og svake bånd

Informantene i dette prosjektet hadde ulike typer av nettverk, noen hadde mange venner og noen hadde bare én venn. De to guttene jeg intervjuet på Eike Skole hadde større nettverk enn jentene på den samme skolen. De hadde også flere fritidsaktiviteter, noe som kan sees som en betydningsfull faktor som har betydning for hvor mange venner de har. Fritidsaktiviteter er gjerne noe som er en inngangsport til å få og opprettholde nettverk. Alle informantene fortalte om minst én viktig person de har i livet sitt. Det å ha en eller flere fortrolige personer i livet sitt er av betydning for den psykiske helsen til ungdommer. Abena uttrykker at hun er mye

alene, hun har ikke familie i Trondheim. Hun forteller om imidlertid om ei venninne hun har nær som bor i en annen by.

Vi traff hverandre i mottak, men vi er venner fram til nå. Jeg liker... jeg elsker henne veldig godt! Så ringer jeg til familien min også selvfølgelig. Dem bor i en landsby, jeg ringer ikke ofte fordi de har ikke telefon det stedet. De kommer til en by 1-2 ganger i måneden og da snakker jeg med de (Abena).

Abena forteller at hun har noen bekjente som hun kan treffe i Trondheim, men det er venninnen som hun møtte i mottak som står henne nærmest. Hun snakker med familien 1-2 ganger i måneden. Å ha muligheten til å snakke med familien kan nok hjelpe på savnet hun har til dem. Samtidig kan det tenkes at savnet og ensomhetsfølelsen kan forsterkes når hun snakker med familien på telefon, fordi hun ikke vet når eller om hun får se dem igjen. Når livssituasjonen endres på grunn av migrasjon blir ofte nettverk transnasjonale med sterke bindinger til eget land. Brudd på tilhørighet kan fremkalle sorg, angst eller depresjon. Ved å ha kontakten med familien i hjemlandet, kan det kanskje være med å opprettholde tilhørigheten til hjemlandet. Sorg, angst eller depresjon kan gå over etter hvert, men mange kan leve videre med disse vonde følelsene (Bø & Schiefloe, 2007). Om man opplever vedvarende ensomhet hvor ingen ringer eller kommer på besøk kan det oppleves veldig vanskelig. Abena forteller at det er greit å bo alene, men at det også er vanskelig uten familien. Hun har ikke familie rundt seg som holder med selskap eller støtter henne. Hun forteller om dager hvor hun tilbringer mye tid alene, de dagene hun er trist har hun en kontaktperson hun kan prate med.

Jeg stoler på henne fordi de kan ikke snakke med andre på grunn av loven. Så hvis de gjør det, de kan kanskje miste jobben..._Hun er veldig flink, ja vi snakker sammen. Hvis jeg trenger hjelp jeg ringer til henne og snakker med henne om vi kan treffes og snakke sammen. Så sier hun at ja du kan komme eller hun kan komme til meg. Hun lærte meg om livet i Norge, du må gjøre sånn, du må bli sånn. Hun trøster meg også, hvis jeg er stresset, hun trøster meg, du må ikke bli sånn, jeg kan hjelpe deg. Vi kan snakke sammen (Abena).

Abena forteller at hun stoler på henne fordi dersom kontaktpersonen bryter taushetsplikten så kan hun miste jobben sin. Det kan indikere at grunnlaget for tilliten hun har til sin

kontaktperson er basert på bevisstheten om at hun har taushetsplikt. Allikevel virker det ut som Abena har opparbeidet en tillitt til henne fordi hun opplever at dette er en person hun kan snakke med, en som trøster henne og viser omsorg når hun trenger det. Hun *ønsker* å snakke med kontaktpersonen sin når hun er lei seg, det er ikke noe hun er nødt til å gjøre. Derfor ser det også ut som det er et følelsesmessig bånd mellom de to som gjør at Abena opplever at det hjelper å prate med kontaktpersonen sin når hun har det vanskelig. Abena forteller om dager hvor hun har lite sosial kontakt med andre, det virker som om hun føler seg ensom og hverdagen oppleves kjedelig. Tillitt til andre, sosial deltakelse og støtte kan hindre ensomhet, men det er ingen garanti mot ensomhet og en subjektiv opplevelse av å være utenfor (Barstad & Sandvik, 2015). Selv om hun har lite kontakt med nære venner, forteller hun allikevel om flere perifere venner som hun drar ut og spiser med og gjør andre sosiale ting sammen med. Sosial kapital kan som nevnt innebære både bånd og bruer. I Abena sitt nettverk ser det ut som at det sosiale kapitalen i størst grad består av bruer. Familien hennes bor ikke i Norge og hun snakker sjeldent med dem, og vennene hun forteller om er ikke nære og gode venner. Hun har imidlertid knyttet et svært sterkt bånd til venninnen i Oslo, og denne venninnen beskrives som den som står henne nærmest.

5.2 Sosial kapital som bånd og bru

Å finne en god venn i livet er ikke alltid enkelt for alle når man blir eldre. Mange har med seg vennskap fra både barneskolen og ungdomsskolen inn i voksenlivet. Amir og resten av ungdommene som har flyttet har ikke med seg venner fra barndommen til Norge. Amir forteller at han har mange venner, men han uttrykker at det er vanskelig å finne én bestevenn. Han reflekterer litt rundt hva som gjør dette.

Et godt vennskap for meg er at man tar vare på hverandre, hjelper hverandre, bryr seg om hverandre. Men det er vanskelig å finne en kjempe god venn i dag i verden. Det er vanskelig fordi alle tenker på seg selv i dag, det finnes venner, men det finnes også gode venner, men det er vanskelig å finne dem. Det er også litt vanskelig fordi du kan ikke vite hva personen har i seg. I dag alle smiler, alle prøver å hjelpe. Men hvis jeg... Vi har et uttrykk på somalisk som sier at den personen som du ikke blir kjent med på en dag, blir du aldri kjent med på 100 dager. Så det er opp til person til person. Du reagerer på personen med en gang, om du kan stole på han eller ikke (Amir).

Amir forteller om et ordtak han har lært i Somalia. Han mener at man merker intuitivt om man har kjemi med en person, eller ikke. Dette mener han at man kan merke etter bare én dag sammen med en person. Han forteller at han får en slags magefølelse på om han stole på folk eller ikke, men han tilføyer at han vet aldri helt sikkert. Han sier at de personene han kan stole på i livet er de som han har bodd sammen med. Når han har bodd sammen med de har han sett hvordan de er. Amir virker å være opptatt av å ha én fortrolig bestevenn i livet sitt, dette er noe han bevisst har leitet etter uten å finne. Han har mange venner, men han har ønske om ha den ene bestevennen i livet. Det kan indikere at han savner noen å ha et fortrolig vennskap til. De av informantene som har en bestevenn er opptatt av at dette er en person de kan betro seg til. Ali for eksempel forteller om et nettverk som består av både norske og utenlandske jevnaldrende, han har et relativt stort nettverk, men også et nettverk med nære venner.

Ali: Jeg har en kompis. Ja, noen dager som jeg er trist eller føler meg litt dårlig så jeg går og besøker han så vi sitter og prater. Da jeg kom til Trondheim ble jeg kjent med han, han er fra Afghanistan. Så ble jeg kjent med han også likte jeg personligheten hans, så derfor jeg tenkte at jeg kunne bli bestevenn med han, jeg kan dele det som er hemmelig.

I: Hva som må til for at du skal kunne stole på en person?

Ali: Nei det er at jeg må kjenne godt en personen. Som hvordan er den personen hvis jeg skal stole på han. Hvis jeg forteller til han, jeg må vite at han passer på det som jeg har sagt til han. Jeg har pratet mange ganger så han har ikke fortalt til noen andre, og jeg har ikke gjort det. Da stoler jeg på han. Da tenker jeg at han er en god person.

Ali sin bestevenn er også fra Afghanistan, han forteller at han stolte på kompisen sin når han erfarte at det han fortalte til ham ikke ble fortalt videre. For Ali er tillit en viktig dimensjon i vennskapet, at han kan fortelle noe til kompisen sin i fortrolighet og stole på at kompisen ikke forteller dette videre til noen. Valenta (2008) så i sin studie et mønster hvor innvandrere hovedsakelig hadde svake bånd til etnisk norske, mens de sterke båndene var hovedsakelig til andre innvandrere. Dette ser jeg også i egen studie, de signifikante i ungdommenes liv er andre som også har innvandrerbakgrunn.

Sosial kapital som broer er noe som skapes i nettverk som er utadvendt og åpen for mennesker som er ulike fra dem selv (Hvinden, 2005). Ali har vennskap som består av både av bånd og bruer. Han har venner han fester med, norske venner som kan lære han det norske

språket. I tillegg har han venner som han har sterke bånd til og som han kan snakke med om fortrolige og private ting. De norske vennene er personer som fungerer som bruer, og de fortrolige vennene som fungerer som bånd er andre ungdom med innvandrerbakgrunn. Når man har tilgang til nettverk har man også tilgang på ressurser. Nettverk kan gi støtte både ved bytte og låne materielle ting, følelsesmessig støtte, men også som i Ali sitt tilfelle kan nettverket hjelpe han til å bli bedre i norsk (Schiefløe, 2015).

Aisha forteller ikke om noen nære venner. Når jeg spør henne hvem hun er sammen med på fritiden sin forteller hun at hun er mye med familien sin og at hun ikke har nær venn her i Norge. Aisha sine signifikante andre er familien, og det kan tenkes at det er her hun får støtte og den daglige sosiale kontakten utenom skolen. Aisha har en familie som ut i fra beskrivelsene hennes er relativt lukket. Aisha tilbringer fritiden sin sammen med familien sin, hver eneste dag. Dette kan være hemmende for Aisha sin sosiale kapital fordi hennes sosiale kapital i stor grad består av bånd i form av bånd innad i familien som gruppe. Sosiale system kan variere i forhold til hvor åpen eller lukket de er. Det er tendens til at dess sterkere lukket systemet er, desto større påvirkning har menneskene i gruppen på hverandre. Dermed vil de passe mer på at både atferd, moral, holdninger og tro er i harmoni med det som sees som riktig. Hun har sterke bånd til familien, og få venner utenom. Bånd gir enkeltindividet støtte og selvtillit og er derfor viktig for den enkelte. Men tette grupper kan være ekskluderende utad, selv om gruppen er svært inkluderende innad. Når sosial kapital er som bånd vil de sosiale gruppene markere tydelige grenser mot verden utenfor (Hvinden, 2005). Aisha får opprettholde kulturen, tradisjoner og troen som hun har med seg fra hjemlandet. Hele familien hennes er med å opprettholde dette, og det kan bidra til en følelse av å høre til. Samtidig tror jeg at Aisha savner å ha nære venner som hun kan være sammen med utenom familien. Hun framstår som en stille og sjenert jente, og det kan tenkes at det er vanskelig for henne å ta initiativ til å bli kjent med andre.

Mohammed uttrykker at han har flere venner, han anser seg selv som populær. Han forteller at han er så populær at folk på gaten spør venner av han om de kan introdusere dem for ham. Han sier at grunnen til at han er populær er fordi han liker å snakke med mennesker. I tillegg til at han har mange perifere venner har han også at han har en person han kan snakke med når han er trist, og som han kan støtte seg på når han har det vanskelig. Han har altså et nettverk som består både av svake og sterke bånd, og hans sosiale kapital kan sees både i form av bruer og bånd (Hvinden, 2005).

Jeg har en jente, vennen min. Hun støtter meg alltid. Når jeg er sint, hun sier det går bra og at jeg ikke er alene. Hun sier at jeg skal hjelpe deg. Hun er best til å hjelpe, hun stiller alltid opp. Hvis jeg trenger penger, så kan jeg låne av henne og det er ikke noe problem. Hun sier hun skal hjelpe meg hele tiden og vi kan snakke om alt (Mohammed).

Vennskapet som Mohammed beskriver her virker å være en viktig ressurs for Mohammed. Vennskapet har funksjon som både følelsesmessig støtte og praktisk hjelp. Han kan låne nødvendige ting av venninnen sin. Hun er også mye til støtte for Mohammed. Venner kan være viktig for å ha noen å identifisere seg med, som samspillspartnere og tilbakemelder når ungdom sammenligner seg med hverandre og ønsker å "finne seg selv". Samtidig kan vennskap også innebære et gjensidig bytteforhold. Ved å ha relasjoner til andre kan vi be om hjelp på mange områder. Vennskap er selvsagt også viktig for å ha noen å støtte seg på når man trenger det. Selv om vennskap har betydning både for å kunne bytte og låne materielle goder så er først og fremst venner gjerne personer man har i livet som gir støtte og som tilfredsstillende sosiale behov.

Nathar forteller at han har mange gode venner, han har flere kompiser som han kan snakke med om alt. Han forteller at for at han skal kunne stole på en person så må de være ærlig. Han gir eksempel på hvordan han kan finne ut om han stoler på en person. Om han forteller noe hemmelig til en, og denne hemmeligheten blir delt videre så mener han at denne personen ikke er en god person. Han er ikke opptatt av at vennene skal være like som han, han bryr seg ikke om de har felles interesser eller ikke. Han har imidlertid mest venner som er fra Eritrea. Vennene til Nathar og Nathar selv har mye til felles med tanke på at de er fra samme land og de har opplevd vonde ting i hjemlandet sitt. Å ha venner som vet hva du gjennomgår vil være av stort betydning når man har opplevd vanskelige og forferdelige ting i livet. Når jeg spør hva han tenker at venner skal gjøre for hverandre er han mest opptatt av de emosjonelle aspektene ved vennskap.

En venn kan hjelpe deg med alt det du vil og gi deg støtte og følge deg. Hvis det er noe nytt for deg og det er viktig. Det du ikke vet kan han fortelle deg om, så jeg synes å ha en venn er viktig (Amir).

For Amir er det viktig å ha venner som han kan få glede av å være sammen med. Han forteller

også at han bevisst går inn for å få venner som er eldre enn ham, dette fordi de kan lære han ting. Han forteller at de voksne vennene hans tuller ikke, og at det er vanskelig å stole på dem som er yngre.

Du kan ikke bare gå på skole, hjem, gå på skole, hjem, skole. Det er lurt å treffe venner og snakke om ting, ikke sant, ha tull og snakke om noe som er gøy, spille fotball og trene sammen. Det er trivelig. Jeg finner alltid folk som er eldre enn meg fordi de kan jeg lære noe av, og dem kan du stole på også fordi de er voksen (Amir).

Amir ser verdi i å skaffe seg venner som er eldre enn ham. De eldre vennene har mer livserfaring og kan lære Amir mer enn det de jevnaldrende vennene kan. I tillegg er de eldre vennene hans lettere å stole på fordi de er voksne med mer livserfaring. For Amir er nettverket en ressurs som blant annet består av eldre mennesker som kan gi han ny kunnskap. På samme måte som Amir vil ha eldre venner for å få ny kunnskap, vil flere av informantene ha norske venner for å få språkkunnskap.

5.3 Å ha norske venner

Å være sosial med personer både med og uten innvandrerbakgrunn kan si noe om graden av integrering (Frøyland & Gjerustad, 2012). At sosialisering med personer både med og uten innvandrerbakgrunn sier noe om grad av integrering kan forklares med at dersom en ungdom med innvandrerbakgrunn bare er sosial med andre ungdommer med innvandrerbakgrunn kan det tyde på at han ikke er så mye integrert. Dette fordi at kontakt med norske jevnaldrende vil kunne bidra til at det blir lettere å tilegne seg norske verdier og normer, og ikke minst lære seg språket. Om det norske språket er begrenset vil det også kunne begrense mulighetene for å bli kjent med norske ungdommer. Språket er som nevnt tidligere svært viktig for integreringsprosessen. Språket åpner dører både i skole og senere i arbeid. I det norske arbeidsmarkedet er det ofte viktig at det norske språket beherskes for at en potensiell arbeidsgiver vil ansette deg. Det kan nærmest sees på som en sirkel av faktorer som påvirker hverandre. Dersom en ungdom med innvandrerbakgrunn har svakt norsk språk og bare har venner med samme morsmål vil det ta lenger tid før det norske språket læres, og som ungdommene sier er det vanskeligere å bli kjent med norsk ungdom når det norske språket er svakt. Dersom etnisk norske ungdommer blir venner med ungdom med innvandrerbakgrunn

har de mye flere arenaer hvor de må snakke det norske språket, og jo mer språket praktiseres, jo fortere utvikles det. Det å ha norske venner kan altså si noe om graden av integrering, men det kan også si noe om på hvilken måte det påvirker integreringen.

Valenta (2007) skriver i sin doktorgrad at dem som har svake bånd til nordmenn i dagliglivet vil oppleve hverdagen annerledes enn dem som ikke har noe som helst form for kontakt med etnisk norske nordmenn. Selv om de har mesteparten av den sosiale kontakten sin med mennesker fra samme land som dem, får de også sosial kontakt med etnisk norske. Selv om båndene er svake til de etnisk norske, er dette kontakter som gjør at de kan føle at de er inkludert på lik linje med etnisk norske. Han fant at innvandrere som har etablert relasjoner til befolkningen i ankomstlandet opplevde mindre uro i samhandling med mennesker som tilhørte majoriteten enn dem som ikke hadde dette. Ved at de får positive tilbakemeldinger fra norske kolleger, venner og bekjente kan dette redusere og eventuelt kompensere for negative opplevelser i hverdagen. De har på den måten ikke bare negative opplevelser med etnisk norske, men også positive gjennom de nære relasjonene. Sosial kapital og sosiale nettverk er også viktig for innvandrerenes muligheter for å tilpasse seg og integrere seg i Norge. Å ha tilgang til de ulike sosiale relasjonene kan være en forutsetning for deltakelse i samfunnets ulike arenaer.

Mine funn samsvarer her med Valentas funn med tanke på at de av informantene i studien min som ikke har noen norske nettverket sitt er også dem som lengter mest til å få norske i nettverket sitt. Alle informantene mine har også mesteparten av den sosiale kontakten med andre med innvandrerbakgrunn, selv om de også har etnisk norske i nettverket sitt. Ali for eksempel forteller at han har norske venninner som han har blitt kjent med på fest. Han uttrykker at det er bra å ha norske venner fordi da kan han snakke norsk med dem og prøve å lære om den norske kulturen. Han ser på de norske vennene som en ressurs i livet han fordi de kan gjøre ham bedre i norske og lære ham mer om den norske kulturen. Selv om Ali ser på de norske vennene som en ressurs i livet som kan lære ham mye har han som flere av de andre informantene også erfart hvor annerledes norske ungdom kan være fra det han er vant til.

Hvis vi går noen steder som på restaurant eller kino eller noe, så vi spanderer hvis vi er flere. En person spanderer, men den norske, dem betaler selv. De vil ikke at vi skal spandere.

Ali trekker fram det å være spandabel som en av de største forskjellene på vennene hans fra Afghanistan og de norske vennene. Han sier det er litt rart, fordi han er vokst opp og har lært at man skal spandere på hverandre. Ali viser forståelse for at kulturene er forskjellig, men han uttrykker ønske om å kunne gå på en norsk skole slik at han kan blitt kjent med norske gutter og dermed lære seg språket og kulturen bedre. Jarle Pedersen (2008) beskriver i sin doktorgradsavhandling habitusforskjeller som gjør seg gjeldende i de ulike kontekstene i hverdagen. Han fant også at flere av ungdommene i hans studie undret seg mye over den lite inkluderende væremåten i den kommunene hvor studien fant sted. Ungdommene forklarte sosial eksklusjon med mangler hos seg selv, samtidig reflekterte de over rasisme og påpekte at det norske væremåten er rar. De hadde altså flere ulike måter å forklare den sosiale eksklusjonen på, noe som jeg også ser at ungdommene i studien min gjør. De reflekterer over at manglende språk har stor betydning, at de norske allerede har nok venner, og noen innfrir seg med at det er behagelig at nordmenn ikke vil snakke med dem. Uansett hvordan ungdommene mine forklarte ekskluderingen, skaper det hodebry for dem, på samme måte som for ungdommene i Pedersen sin studie. Informantene på Eike skole ser som nevnt skolen som et hinder for å bli kjent med nordmenn. Amir er den eneste av informantene mine som går i en klasse med flest nordmenn. Jeg spør han hvordan det er.

De er hyggelige. Norske ungdom er respektfulle. Det synes jeg. De snakker ikke til deg, de snakker ikke dårlig om deg, de respekterer. De viser hele tiden at du er sammen med dem, så heldigvis har jeg noen gutter som går i samme klasse som meg som er veldig hyggelige og snille ungdommer. Så har jeg snille lærere. Egentlig det vi sier er at det ungdommen gjør er det ungdommen lærer av voksne. For eksempel hvis norske voksne hadde vært urespektfulle så hadde ungdommene også vært det samme. Men det er norske foreldre som lærer barna ikke sant. Og lærere som lærer ungdommene når de er, da bruker de også det mot oss. Det finnes alltid slemme folk, men jeg har ikke opplevd slemme folk her på skolen (Amir).

Amir sin opplevelse er at norske ungdommer respekterer han. Han forteller at han tenker at de voksne menneskene i ungdommene sitt liv har ansvar for at ungdommene lærer seg å respektere andre mennesker. Ungdommene i studien min påpeker hvor vanskelig det er å bli kjent med norske ungdommer. Amir er den eneste som forteller at han ikke synes det har vært et problem, men han er også den eneste som går på en skole hvor han er én av få elever med innvandrerbakgrunn. Derfor er han gjerne nødt til å gjøre en større innsats for å skape

vennskap på tvers av kulturer og språk enn det de som går på skoler hvor det er mange ungdom med innvandrerbakgrunn. Amir liker norske ungdommer, men han har på lik linje med de andre informantene også sett forskjeller på de norske vennene og de utenlandske vennene sine.

De som er fra utlandet er mer åpen, vi kan låne ting av hverandre. Med de norske kan du ikke gjøre sånn som du gjør med andre som er fra andre land. Så det er litt forskjeller da... Nordmenn er mer lukket, men plutselig er dem mer åpen når du begynner å snakke med dem. Så lenge du blir kjent med dem er dem åpen. Så nordmenn er som en dør, om du ikke åpner døren så åpner den seg ikke. Hvis du prøver å trekke ned, så kan du åpne døren. Nordmenn er slik kan jeg si. Ja så etter når du har åpnet døren så kan du gjøre der inne hva du vil (Amir).

Nathar forteller at når ungdom med innvandrerbakgrunn har vært lenge nok i Norge så kan de bli kjent med norsk ungdom. Dette handler gjerne om at når ungdom med innvandrerbakgrunn har vært lenge i Norge så vil de ha tilegnet seg stor kunnskap om den norske kultur, væremåte og språket. På den måten vil det bli lettere å forstå de norske jevnaldrende. Bourdieu's begrep habitus kan vi forstå som et klassifikasjonsskjema og verdier som disponerer for bestemte handlinger (Chinga-Ramirez, 2015). Dette viser seg blant annet i språk, oppførsel og nettverk. Habitus bestemmer hvem en føler seg tiltrukket av og liker å omgås, dermed vil det også kunne forsterke skillene mellom ulike personer. Jo lenger ungdommene har vært i Norge, jo mer vil de forstå den norske habitusen. Derfor blir det også lettere å bli kjent med norsk ungdom. Dersom ungdom med innvandrerbakgrunn tilegner seg interesser, språk og preferanser som kjennetegner etnisk norsk ungdom kan vi si at de endrer habitus. Det er imidlertid ikke slik at det er ønskelig at alle skal bli like og oppføre seg likt. Ungdommene i studien min ser at norske ungdommer har en annerledes måte å være på enn det de selv er vant til, men de har aksept for kulturforskjeller, selv om noen av forskjellene er vanskelige å forstå seg på. Norske ungdommer oppfattes som respektfulle, og noen av ungdommene i studien antar at når de har lært seg det norske språket bedre vil de få flere norske venner. Bare én av informantene har en nær venn som er etnisk norsk. De andre som har etnisk norske i nettverket deres omtaler dem mer som bekjente og ikke som nære venner. Det ser ut som at å ha norske venner kan ha betydning for deres oppfatning av tilhørighet, flere av ungdommene reflekterer mye over hvorfor de ikke har norske venner. Det kan tenkes at så lenge de stadig opplever språkbarriere og manglende inkludering fra norske venner vil

også følelsen av å høre til i Norge være begrenset. Så lenge de bare er med andre ungdom med innvandrerbakgrunn kan det tenkes at opplevelsen av å være en minoritet vil forsterkes.

Chinga-Ramirez (2015) forteller om en jente som opplevde det svært vanskelig å gå i ordinær norsk klasse. Chinga-Ramirez tror at minoritetsklassen gjør at jenta fikk mulighet delta i klasserommet. I den norske klassen gjorde hun seg usynlig, men i minoritetsklassen kunne hun være seg selv, alle var utenlandske der og alle hadde svakt norsk språk. Derfor torde hun å snakke mer, uten å være redd å si noe feil. Flertallet av mine informanter har ikke begynt å ha timer i ordinær norsk klasse enda. Dette er noe de alle ser fram mot, men det kan tenkes at det vil kunne bringe med seg noen utfordringer. At ungdom med innvandrerbakgrunn trives bedre i selskap med ungdom med samme bakgrunn sier noe om at tilhørigheten og gjenkjennelsen med andre minoritetsungdom er av stor betydning. I møte med norsk ungdom bekreftes annerledesheten daglig, men i selskap med andre innvandrere kan man være mer som seg selv. Jenta i denne historien hadde i likhet med mine informanter bare vært i Norge i et par år. Selv om majoriteten av informantene mine ikke går i vanlig norsk klasse enda, har de mange av de samme forklaringene på sosial eksklusjon. Hva må til for at ungdommene med innvandrerbakgrunn skal oppleve at det er lettere å møte norske ungdom? Og finnes det egentlig en løsning på dette dersom de norske ungdommene ikke er åpen for å bli kjent med ungdom fra andre kulturer? Skole er en svært viktig arena for integrering, men gjør skolen for liten innsats for å integrere og inkludere? Kanskje er det vanskelig å jobbe mot inkludering i skolen når det uansett er ungdommene selv som bestemmer hvem de vil være sammen med.

5.4 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett hvilken betydning norske venner har for ungdom med innvandrerbakgrunn. Norske venner kan lære dem språket og kulturen. De ønsker å få etnisk norske venner, men samtidig er norske venner også noen som bekrefter at de er annerledes. Når de har venner som også har innvandrerbakgrunn er det positivt for deres etniske identitet, deres identitet blir bekreftet og akseptert. På den andre siden kan det være negativt for integreringsaspektet. Nettverk bestående av innvandrere gir en tilhørighet som kanskje sees vanskeligere å oppnå i relasjoner til norsk ungdom. Gjennom disse vennskapene har de fortiden til felles, og de har til felles å være en minoritet i et samfunn. Det kan imidlertid tenkes at dersom de hadde hatt nære relasjoner til etnisk norske ungdom ville også deres

følelse av å høre til i Norge vært sterkere enn den er i dag. Et sentralt funn i dette kapitlet er at ungdommene har svært få norske venner, og hvordan de har flere ulike forklaringer på hvorfor de ikke har norske venner. De legger skylden blant annet hos seg selv, som at de må bli bedre i norsk. De legger ikke skylden hos de norske ungdommene.

Ingen av informantene nevner opplevelser hvor de har blitt utsatt for fremmedfrykt eller diskriminering. De legitimerer at norsk ungdom ikke blir kjent med dem fordi de norske har nok venner, eller fordi de utenlandske ikke kan språket godt nok. Selv om informantene ikke forteller om diskriminering gir fortellingene deres allikevel et inntrykk av at de ikke blir inkludert. Informantene i min studie har svært varierende grad av sosiale nettverk, men de fleste har som nevnt få norske i sitt nettverk. Vi har sett hvordan nettverk som bare består av andre innvandrere kan være hemmende for den sosiale kapitalen til den enkelte, samtidig oppleves slike nettverk som å gi tilhørighet og bekreftelse av ens identitet. De fleste av informantene hadde minst én fortrolig i livet sitt, og noen hadde et bevisst forhold til hvordan mennesker i livet deres er ressurser som kan lære dem forskjellige ting og gjøre dem bedre i norsk. Det generelle inntrykket av informantenes fortellinger er at det er ikke viktig for dem å ha norske venner for selve vennskapet sin del. Det kan tenkes at det heller handler om at norske venner representerer at de har funnet seg til rette i Norge og at de blir akseptert av majoritetsbefolkningen. Det å ha en norsk venn kan gi et signal til omverden om en vellykket integrering. I tillegg kan det å ha en norsk nær venn gi tilgang på flere norske kontakter, som igjen kan åpne dører til for eksempel arbeidsliv. I dette kapitlet har jeg drøftet litt om skolens betydning, men i kapittel 8 vil jeg se nærmere på dette.

6. Språkbarriere og venner på skolen

I dette kapittelet vil jeg ta for meg ulike aspekter ved det å gå på skole i Norge når du er ungdom med innvandrerbakgrunn. Først vil jeg belyse hvordan det å gå på en skole med bare ungdom med innvandrerbakgrunn kan påvirke utvikling av språk og integrering generelt. Jeg vil drøfte hvordan det norske språket er inkluderende. Som vist i kapittelet om tidligere forskning viste Chinga-Ramirez ulike subjektposisjoner som minoritets elever kan ha i skolen, disse subjektposisjonene vil jeg ta utgangspunkt i når jeg analyserer elevenes posisjon i skolen i dag. Videre i kapittelet vil jeg komme litt inn på hvordan det er for ungdom med innvandrerbakgrunn å etablere vennskap med norske elever i skolen. Samtlige av elevene jeg intervjuet på Eike skole var nærmest overbevist om at dersom de hadde gått på en norsk skole ville de ha hatt norske venner. Det viser seg imidlertid at det ikke er så lett å bli kjent med de norske elevene.

6.1 Språklige utfordringer

Skolen kan ofte være en viktig arena for ungdom med innvandrerbakgrunn. Skolen er blant annet en integreringsarena og på skolen oppnår man faglig kompetanse. Skolen kan fungere som en sosialiseringssprosess, hvor man gjennom samhandling med voksne og jevnaldrende tilegner seg en kompetanse som er viktig for å kunne bli en aktiv og selvstendig deltaker i samfunnet. I tillegg er skolen også som en integreringsprosess fordi det nå er andre krav til sosiale, kulturelle og språklige ferdigheter som grunnlag for samhandling og inkludering. Skolen kan noen ganger også være en gjenopprettings- eller helbredelsesprosess fordi det er med på å bygge opp en ny og meningsfull tilværelse i Norge (Pastoor, 2012). Skolen kan altså ha flere funksjoner for ungdom med innvandrerbakgrunn.

Alle elevene jeg intervjuet som gikk på Eike Skole sa at de ikke ble bedre i norsk av å gå på denne skolen. Å kunne det norske språket vil kunne være av stor betydning for ungdom med innvandrerbakgrunn. Å kunne prate språket som er hovedmål i ankomstlandet kan være en viktig faktor for en vellykket integrering, og motsatt, om man ikke kan det norske språket kan det være en barriere (Earnest, Mansi, Bayati, Earnest, & Thompson, 2015). Mange av informantene i studien til Earnest et. al (2015) påpekte at nøkkelen til å bli vellykket som flyktning i et fremmed land var å lære seg det landets språk før de kom dit, samt å ha repeterende språkstøtte for å lære seg språket i det nye landet. Disse to funnene er svært

gjenkjenbart i egen studie. Mine informanter er også meget opptatt av hvor mye språket har betydning for inkludering, og samtidig er de begeistret over alle valgmulighetene de har i Norge. I mitt første intervju med de to jentene Abena og Aisha snakket de mye om det norske språket. Abena forteller at hun ofte i starten sa ja til ting hun egentlig ikke forstod.

Aisha: ”Ja når man ikke kan snakke man bare sier ja ja ja.”

Abena: ”Selv om vi forstår ikke. Kanskje de sier vi skal drepe deg. Og vi sier ja ja ja.

Men det skjer ikke i Norge, drepe mennesker. Men kanskje vi... selv om vi bare sier ja.

Ja okei okei. Hvis noen sier kan du hente den? Ja ja ja (alle ler høyt).

Jo han venter på at han skal hente den, ingen henter. Morsomt nå, men det er av og til det er veldig vanskelig. Men hvis du ikke kan engelsk eller norsk så er det veldig veldig vanskelig. Hele tiden tolk tolk tolk. Du har jo kanskje lyst til å spørre om små ting, men du kan ikke, du må ha tolk ikke sant. ”

Dette temaet var det morsomt for jentene å snakke om, vi lo alle av noen av Abena sine eksempler. Men det ble også snakket om det vanskelige med dette. Selv om det kan være humoristisk for dem å se tilbake på det nå, opplever de også språklige utfordringer i dag. Derfor er disse utfordringene like reelt i dag som det var da de var nyankommet til Norge. Under intervjuet var det flere tilfeller hvor jentene ikke forstod hva jeg sa, men de ga beskjed når de ikke forstod. Jentene sier i dag i fra når de ikke forstår hva som blir sagt, framfor å si ja til spørsmål de ikke forstår, og på den måten vil de jo også lære språket fortere.

”Det er morsomt nå, men på den tiden var det ikke morsomt. Det er stress når du ikke kan snakke norsk. Hvis noen snakker perfekt norsk, du blir sjalu. Og du tenker, å når skal jeg bli sånn? Ja, veldig vanskelig.” (Abena).

Abena og Aisha er begge opptatt av at språket må læres. Det er noe i dem selv de tenker at må forandres for at de skal få det bedre i Norge . De tenker at dersom de hadde hatt norske venner så ville de kunne det norske språket mye bedre enn de gjør i dag. Å få norske venner er noe de mener man får gjennom norsk videregående skole, derfor er de også følgelig opptatt av å få muligheten til å kunne gå på en vanlig videregående skole. Det skapes et idyllisk bilde av det å kunne det norske språket, det er det som er i hovedfokus hos de begge. Når de kan det norske språket blir alt bra virker det som. Kanskje kjennes det greit ut for dem å ha fokus på noe så konkret som å bli bedre i norsk?

6.2 Å kunne det norske språket er inkluderende

Mohammed forteller også om de språklige utfordringene som han opplever på skolen. Han forteller at han har masse ting inne i hjernen sin, men han får de ikke ut fordi han ikke kan det norske språket. Han beskriver en situasjon fra klasserommet når de har hatt presentasjon.

Så forstår jeg litt hva læreren sier, så kan jeg svaret på mitt morsmål, men ikke på norsk. Jeg er sjenert sånn, jeg kan ikke norsk. Derfor blir det vanskelig. Jeg kan snakke til en klassekamerat på somalisk og læreren sier ” Mohammed! Du må snakke norsk! ”. Det er et press sånn, jeg får ikke snakke mitt morsmål (Mohamed).

Mohammed har lyst å være aktiv i timene, men på grunn av manglende ordforråd begrenses hans muligheter. En lærer på denne skolen fortalte at elevene snakker morsmål den første tiden. Når de begynner å mestre norsk litt, har skolen fokus på å bare snakke norsk slik at det kommuniseres på et språk som alle elevene kan forstå. Det gir bedre norsktrening og det er inkluderende fordi dersom ungdommene snakker morsmålet sitt fører det til at andre ungdommer i klassen ikke forstår. I tillegg til dette vil det på lang sikt selvfølgelig være inkluderende i det norske samfunnet forøvrig å kunne beherske det norske språket. Jo mer de får trent på det i skolesammenheng, jo bedre kan de bli i norsk. Mohammed ønsket å ha muligheten til å kunne spørre en venn på somalisk om hjelp til å oversette til norsk i timene. Han opplevde ofte at han kunne svarene på det læreren spurte om, men som følger av krav om å snakke norsk så kunne han ikke svare på det. På den ene siden er det som nevnt inkluderende at alle snakker norsk. På den andre siden kan det tenkes at dersom Mohammed og de andre elevene ikke får forklart fag på eget morsmål blir det vanskelig for dem å lære seg fag på et dypere nivå på grunn av språkbarrieren. Det er vanskeligere å fordype seg i et fag dersom man ikke har ordforrådet til det slik at man kan få forklart faget på en god og oversiktlig måte på et språk som man forstår.

Å forstå innholdet i tekst man leser er avgjørende for læringsutbyttet i de fleste teoretiske fag. For minoritetsspråklige har det vært mye diskutert hvorvidt morsmålsferdigheter har en positiv innvirkning på utviklingen av leseforståelse og dens underliggende ferdigheter på andrespråket (Melby-Lervåg & Lervåg, 2011). Mohammed har imidlertid et positivt syn på det å lære seg det norske språket. Han mener at så lenge man bestemmer seg for at man skal klare noe, så er alt mulig.

Hvis du prøver å lære deg norsk så kan du klare det. Du må være klar og bestemme deg for å gjøre det. Da kan du gjøre alt. Tenkt at du kan klare det, da blir det lettere. Hvis man prøver å lære norsk, det går bra (Mohammed).

Sett i et mestringsperspektiv prøver Mohammed aktivt å oppnå kontroll over stressende aspekter ved situasjonen han er i. Han leter etter løsninger, han forteller meg at han har en visjon. Han vil jobbe så hardt han kan for å lære seg norsk skikkelig og på den måten vil han oppnå større mestring i klasserommet (Gjærum & Grøholt, 1998). Han går ofte på tur og da har han lyst å gå alene slik at han kan tenke og huske masse. Hjemme på hybelen blir han distraheret av sosiale medier, derfor er han glad i å gå ut på tur for å unngå distraksjoner. Han sier at han lærer, husker stikkord og lager spørsmål inne i hodet sitt på tur. På den måten tenker han og lærer det norske språket. Mohammed er en svært flittig elev som gjør det han kan for å lære seg språket skikkelig.

6.3 Minoritets elever og subjektposisjoner i skolen

Carla Chinga-Ramirez skrev i sin avhandling om subjektposisjoner som elever med minoritetsbakgrunn kan oppleve i skolen. Hun beskrev den instrumentelle posisjonen, den hybride, den koloniale og den usynlige posisjonen. Historiene til mine informanter kan også inndeles i noen av disse subjektposisjonene. Ved spørsmål om fremtiden nevner mange av ungdommene ambisjoner de har innen karrierevalg. Det er skole og deretter arbeid som er det viktigste for mange av dem. Jentene i studien er begeistret over hvor mange valgmuligheter de har i Norge. De uttrykker en glede over å kunne finne ut helt selv hva du vil bli og velge selv hvilken yrkesvei du skal gå. Skolen i seg selv virker å være motiverende på grunn av valgmulighetene det gir.

Abena: I Norge kan man lære først hvordan det er hvis man for eksempel velger yrkesfag, hva du skal gjøre med den eller hvordan du finner jobb eller er det fint for deg dette yrket du velger. Du kan lære om det først før du bestemmer det. Du kan lære alt! I Eritrea vi vet ikke, tror jeg, jeg vet ikke om andre. I Norge er det viktigst å lære, å studere hva man vil, bestemme hva man vil.

Intervjuer: Skole er viktig for dere to?

Begge svarer i kor: *JA!*

Aisha: *Det er veldig viktig!*

Den instrumentelle subjektposisjonen innebærer at eleven tar avstand fra skolens verdier og normer, elever som befinner seg i denne posisjonen opplever ikke at de norske forstår han eller henne. Skolen sees som et instrument for å få seg utdanning. På mange måter kan det se ut som disse to jentene per i dag befinner seg i den instrumentelle posisjonen, men samtidig har jeg ikke grunnlag for å påstå at jentene tar avstand fra skolens verdier og normer. Det jeg vet er at de ikke er spesielt fornøyd med hvordan skolen er organisert og det er mange ting de skulle ønske var annerledes. Jeg opplever at de ønsker å være i den hybride posisjonen som innebærer en blanding av den etniske opprinnelsen og den norske kulturen (Chinga – Ramirez, 2015). Elever som er i den hybride subjektposisjonen vil være en blanding av den etniske opprinnelsen og den norske kulturen. Amir ser ut til å være i en hybrid subjektposisjon. Han stortrives i den norske skolen, og han har nettverk som består av norske og utenlandske venner. Han føler seg både somalisk og norsk. Amir var den av ungdommene jeg opplevde hadde mest kulturell og språklig kunnskap. Han har ulike tanker om hva det vil si å være norsk.

Amir: Å være norsk... heldige folk.. å bo sånn her i et fredelig land som har tenkt på landet deres, de har tenkt å bo sammen, de har tenkt til å samarbeide sammen. De har en god regel de følger, en lov å følge, regjering, demokrati frihet til å si hva du vil si!

Intervjuer: Føler du deg norsk?

Amir: Nei, jeg kommer til å bli norsk-somalisk. Men ikke norsk bare. Norsk og somalisk. Liksom at det betyr at jeg er norsk på en måte, men jeg er opprinnelig fra et annet land. Sånn føler jeg.

Amir sier at nordmenn er heldige folk, han føler seg ikke som en nordmann selv, men han føler seg som norsk-somalisk. Han har tilegnet seg mye av det norske, både språkmessige, klesstil, og væremåte, samtidig som han også holder på sin etniske opprinnelse. Han ønsker å være i Norge for alltid, og han ønsker å beholde sin etniske identitet.

Elever som er under den koloniale posisjonen vil gjerne være som nordmenn fordi de opplever seg mindreverdige i forhold til den norske kulturen. Den norske kulturen oppleves som overlegen. Ali sammenligner nordmenn og afghanere og sier at det norske er perfekt.

Norsk er perfekt. Jeg synes det, fordi vi er afghanere som snakker bak hverandre, men nordmenn gjør ikke det. Sånn hvis gutter og jenter... eller damer, dem snakker bak hverandre. Å dem var sånn, det er ikke bra og sånn. Dem snakker om hva som helst. Men nordmenn gjør ikke det (Ali).

Ali forteller at afghanere baksnakker hverandre, men at nordmenn ikke gjør dette. Når han snakker om sine afghanske venner kategoriserer han dem ved å si at afghanere baksnakker. Det var interessant hvordan han i større grad var opptatt av enkeltmennesker og individuelle forskjeller når han snakket om nordmenn enn han var da han snakket om de afghanske vennene. Ali har også etnisk norske venner, disse vennene drar han på fest med. Det virker som om de norske vennene han har er mer perifere enn de vennene han har fra Afghanistan. Derfor er det også mer sannsynlig at han opplever baksnakking blant de afghanske vennene fordi de har sterkere bånd til hverandre enn det Ali har med de norske.

6.4 Vi gjør ikke hverandre god i norsk

De ulike kommunene har forskjellig praksis når det kommer til å ta i mot flyktninger. Vi har noe som kalles ordinære klasser, her gis barn og unge et opplæringstilbud sammen med norske barn i nærmiljøet. I særskilte innføringsklasser blir det særlig tilrettelagt og det fokuseres på norsk språk, når språket beherskes går de videre til ordinær klasse. Kombinerte klasser betyr at eleven går både i en innføringsklasse og i en ordinær klasse. På en egen innføringsskole får eleven et tilpasset opplæringstilbud som ikke nødvendigvis er knyttet til nærmiljøet, ved et senere tidspunkt flyttes de til ordinære skoler (Pastoor, 2012). Eike skole er en innføringsskole og elevene har alle ulike utgangspunkt når de begynner der, noen har gått på skole i hjemlandet sitt, andre har ikke. Da jeg avslutningsvis stilte de et spørsmål om de hadde noe å tilføye snakket Aisha mer enn hun hadde gjort underveis i hele intervjuet.

”Det er noe problem som jeg tror nesten alle elevene her har. Med skolen. De har ikke papirer fra hjemlandet. De må være her 5 år, 4 år. Det er vanskelig... Og noen som har papirer og ikke er så flink, de kan bestemme når de skal flytte til andre skoler. Ja... det er vanskelig på denne skolen, vi har ikke gym. Hver dag vi kommer og går på skole, hver dag er skole skole.. det er veldig kjedelig.” (Aisha)

Aisha synes det er vanskelig å gå på en skole som er annerledes enn en vanlig norsk videregående skole. Hun synes det er urettferdig at de som har de rette papirene kan gå videre til VGS, selv om de etter hennes mening ikke er så flink. Selv må hun vente, og hun synes de er kjedelig. Etter å ha snakket med jentene om dette undersøkte jeg litt mer om hva dette handlet om. Det viste seg at hvor fort elevene kan gå på vanlig norsk videregående skole vil avhenge av hvilken dokumentasjon de har på skole fra hjemlandet sitt. Og det er nok det Aisha mener med at mange mangler papirer. De elevene som har papirer på minst 9 års skolegang fra hjemlandet har rett til å søke seg til videregående skole. Noen av elevene går bare et år på skolen før de søker seg til videregående. Videre trekker jentene fram et stort ønske om å gå på en norsk videregående skole.

Fordi på videregående vi må gjøre oppgavene for å ikke miste skolen, eller for å kunne snakke norsk for å kunne bli like med norsk ungdom. Vi kan tenke at vi må bli sammen med dem, vi må bli flink, vi må kunne det, vi må gjøre sånn, vi må gjøre sånn som de gjør. I denne skolen her er alle samme, alle sier det er kjedelig, kjedelig, kjedelig! Vi kan ikke bli bedre, vi kan ikke lære mer. Hvis alle sier det er kjedelig, vi kan ikke lære mer. Vi blir ikke bedre av hverandre. Vi er nesten samme alle. Men på vanlig VGS selvfølgelig når det kommer til norsk de er bedre enn oss. Dem kan snakke bra norsk, vi kan også hvis vi går på VGS. Vi snakker på skolen bare norsk med dem og vi kan komme i kontakt med dem og bli venner og få mer hjelp fra dem å snakke bare norsk og bli opplært bra i norsk (Abena).

Elevene på denne skolen er på ulike nivå i norskspråket. Det kan forklare hva Abena mener med at de ikke blir bedre av hverandre. Hun mener at de ikke utvikler seg språklig sett på skolen fordi alle har et annet morsmål enn norsk og derfor snakker de mye morsmålet sitt i pausene. På den måten opprettholdes morsmålet i større grad enn det norske språket utvikles. Jentene nevner ofte hvor utrolig kjedelig det er å gå på denne skolen. Det kan tolkes på flere måter, kanskje har det ikke nødvendigvis noe med akkurat denne skolen å gjøre, men at det er helt "normalt" at ungdom i den aldersgruppen ofte synes skolen er kjedelig. Det kan imidlertid også handle om at jentene ikke føler de utvikler seg på denne skolen, og derfor blir det kjedelig for dem. De opplever ikke å bli utfordret språklig fordi nesten alle elevene er på samme språklige nivå, og dette er et av argumentene deres for at de vil gå på vanlig norsk videregående skole. Samtidig er det et viktig element å huske på at dersom disse jentene skulle gått på en vanlig norsk videregående skole i dag ville de trolig ha hatt svake faglige

presentasjoner fordi det norske språket deres er begrenset. Da ville det kunne ført til stor motgang på skolen og manglende opplevelse av mestring i skolen. Som nevnt er skolen opptatt av de skal snakke norsk i klasserommet. Jentene forteller at om de hadde gått på norsk skole kunne de snakket norsk og lært seg språket fortere. De er opptatt av å begynne på en vanlig norsk videregående skole for at de slik kan få norske venner og dermed utvikle det norske språket. Ali forteller om det samme som jentene, at det blir mye prat på morsmålet i pausene.

Jeg trives ikke så godt med å komme på denne skolen. Fordi vi går på denne skolen og vi er alle utlending fra andre land, og det er litt vanskelig å lære norsk eller kjenne den norske kulturen. Vi har afghanere som sitter sammen, snakker sammen og går sammen. Så jeg tenker at hvis vi går sammen med norske gutter så er det kjempe fint, lære språk og kultur og sånne greier (Ali).

Ali, Abena og Aisha forteller at elevene som kommer fra samme land er sammen i friminuttene, og de opplever dette som litt negativt fordi da snakker de bare morsmålet sitt. Å bare være sammen med venner fra samme hjemland som dem selv kan være hindrende for integrering. Det er gjerne på skolen man finner og opprettholder nettverket sitt. Når ungdommene går på en skole i mange år hvor det bare er utenlandske så kan det tenkes at det er her nettverket de kommer til å ha videre skapes. Kanskje blir det ikke så viktig for dem å få nye nettverk når du begynner på norsk videregående skole, fordi de allerede har skapt seg en omgangskrets på skolen for utenlandske elever. Mohammed synes imidlertid at det var positivt å gå på Eike skole, han likte at det var mangfold i kulturer på skolen. Han snakker med alle som er fra forskjellige land og derfor får han masse informasjon om andre kulturer. Han opplever det som en positiv ting ved skolen fordi han blir kjent med mange forskjellige mennesker med ulike kulturer. Flertallet av elevene som går på Eike skole er ikke fornøyd med skoleopplegget. Amir har tidligere gått på Eike skole, og det var interessant å høre hva han tenkte om at elevene på denne skolen uttrykte stort ønske om å starte på en vanlig norsk videregående skole.

Tja, vi er forskjellige. Noen vil ha høy utdanning, noen har ikke tenkt å gå videre på skole, de går bare for å få penger. De bryr seg ikke om skole, de har ikke en plan. Men så finnes det alltid noen seriøse folk der ute. Jeg var en av dem som var seriøs og egentlig så var jeg ikke ferdig på Eike skole, men jeg tok sånn privatisteksamen, så jeg

måtte betale litt eksamenspenger så tok jeg eksamen og fikk kjøre videre til videregående. Men de som vil gå i videregående skole må ha nok kunnskap og de må klare å snakke norsk. De må klare å forstå hva læreren sier, de må klare å kommunisere med andre elever på videregående skole (Amir).

Amir hadde også ønsker om å gå på vanlig norsk videregående skole da han gikk på Eike skole og derfor tok han privatisteksamen. Han fant en løsning, gjorde en handling og det løste problemet (Gjærum & Grøholt, 1998). I denne konteksten var ”problemet” at han gikk på Eike skole og han ville bytte til norsk videregående skole. Han sier at de som skal kunne gå på norsk videregående skole må kunne språket godt nok. Dette samsvarer med det målet som læreren sa at de hadde på skolen, som var at elevene skal ha nok kunnskaper og ferdigheter til å klare å følge undervisningen i videregående skole når de er ferdig på voksenopplæring. En kan på den ene siden argumentere for at elevene i større grad vil kunne utvikle det norske språket ved å gå på en norsk videregående hvor de har muligheten til å kommunisere med elever som har norsk som morsmål. På den andre siden kan det kanskje føre til en opplevelse av enda større språklige utfordringer dersom elevene ikke klarer å følge undervisningen. Det vil igjen kunne føre til en mangel på opplevelse av mestring i skolen, og i verste fall kan eleven slutte på skolen fordi det blir for utfordrende faglig og språklig til at han klarer å henge med i skoleforløpet.

De som går på Eike skole har et relativt idyllisk bilde av det å gå på en ordinær videregående skole. Amir er den eneste som går på en skole hvor det nesten ikke er ungdom med innvandrerbakgrunn og jeg spurte han hva han tenker er den største forskjellen på Eike Skole og Sinde skole som han går på nå. Han har erfaring med å gå på voksenopplæringskole, i innføringsklasse og i ”vanlig klasse” på videregående skole.

Det største forskjellen er lite hjelp. Lite hjelp på voksenopplæringskolen. Det er lite tid og på en måte kan jeg også si. Fordi her har vi kjempe god tid. Her får vi nok forklaring, her har vi en skikkelig plan. Men når du er der så har du ikke så veldig god motivasjon fordi du vil gå videre, men så er det noen som sitter i samme klasse som deg som ikke er så flink så det går ikke fort, du kjeder deg på skolen. Du vil ikke gå på skolen neste dag. Da er du liksom en ubalansert person, ikke sant. Du følger timene, men andre vil ikke (Amir).

Amir uttrykker det samme som de andre elevene. At elevene på Eike skole ikke blir bedre av hverandre, fordi alle er på et ulikt språkmessig og faglig nivå. Han er tydelig og bestemt når han forteller at hjelp og tid er den største forskjellen på vanlig norsk videregående og voksenopplæring. Elevene på Eike skole sier at de har lyst til å bli kjent med norske ungdommer, og for å kunne oppnå dette mener de selv at de er nødt til å gå på en norsk videregående skole hvor de kan treffe norske ungdommer daglig. De ser for seg at å gå på norsk videregående skole er den beste løsningen for å få seg norske venner. Amir forteller om lite hjelp på Eike skole. Et element i mestringsbegrepet er innen den kompetansemessige. Det betyr at det gir mestring å føle at en kan noe, at en er til nytte og at en får ta ansvar. Å mestre utfordringene vil også innebære at når man møter motgang så har man strategier for å håndtere motgangen (Gjærum & Grøholt, 1998). Når elevene ikke får nok hjelp, og ikke føler at de får til fagene mister de følgelig motivasjonen for skolen. Når elevene ikke opplever mestring på skolen vil det også kunne være en faktor som gjør dem umotivert og slik kan skolen oppleves kjedelig.

6.5 Et ikke-inkluderende miljø på skolen?

Nathar og Malik går begge i en innføringsklasse på en norsk videregående skole. Selv om de går på en norsk skole kjenner ingen av dem noen av de norske elevene som går på denne skolen. Det kan imidlertid tenkes at dette ville vært annerledes dersom de hadde gått i samme klasse som norske elever. Nathar sine venner er fra samme land som han selv. Han forteller at han tror at grunnen til at han ikke har norske venner er fordi han er dårlig i norsk som han selv sier. Nathar går altså på en norsk videregående skole, men han er bare sammen med ungdom med innvandrerbakgrunn.

Jeg har ikke vært i Norge så lenge også er jeg litt dårlig å snakke norsk. Det er vanskelig med norsk å bli kjent og sånn. Du kan ikke vite norske ungdommer, hva de tenker eller hva er tankene deres (Nathar).

Nathar forteller at han vil bli kjent med norske ungdommer, men han er fornøyd med at han har mulighet til å bli kjent med andre ungdom med innvandrerbakgrunn på skolen. Den subjektive følelsen av å være inkludert og ha venner er altså ikke synonymt med å ha norske venner. For Nathar som har mange nære venner virker det ikke ut som et stort savn at han ikke har norske venner. På den andre siden så har han allerede gjort seg noen tanker om

hvorfor han og vennene hans ikke har norske venner. Derfor kan det tenkes at dette allikevel er noe han er opptatt av. Nathar og vennene hans har noe stort til felles, de har alle reist fra sitt hjemland. Dette i seg selv skaper sterke bånd innad i gruppen deres. Nathar forteller at alle blir inkludert på skolen, han synes det er så fint at alle de utenlandske elevene blir inkludert selv om de er fra forskjellige land.

Jo det er bra på skolen, vi treffer andre ungdom og blir kjent med de som er som deg. Jeg merker at utlendinger blir inkludert selv om de er fra forskjellige land. Jeg har vært mye i mottak og på skolen, vi blir sammen ikke sant, hvis du blir kjent (Nathar).

Nathar merker inkludering i skolen ved at alle utenlandske elever er sammen uavhengig av hvor i verden de er i fra. Kanskje er det ikke så viktig å oppleve å bli inkludert fra de etnisk norske elevene på skolen når de utenlandske elevene er sammen (Chinga-Ramirez, 2015). Mohammed fortalte at han hadde snakket med elever som gikk i en innføringsklasse på en norsk skole, de hadde fortalt ham at det var mobbing på skolen og at utenlandske og norske elever ikke snakker med hverandre. Både Nathar og Malik forteller at utenlandske elever ikke er sammen med de norske på skolen. De tror imidlertid at i de klassene hvor det er både norske og utenlandske elever så er alle elevene sammen uavhengig av hvilket land de er født i. Nathar har mange venner fra samme land som han kommer fra, mens Malik forteller om to venner som han kjenner fra andre plasser enn skolen. Malik mener at grunnen til at de norske elevene ikke er sammen med utenlandske elever er fordi de ikke kan så mye norsk.

Språkbarriere er noe som går igjen hos de fleste informantene mine. Samtlige uttrykker at når de kan det norske språket, så åpnes nye muligheter i forhold til å bli kjent med norske ungdom. Både Mohammed og Ali forteller at de har norske venner, men at det er forskjeller på de norske og de utenlandske vennene deres. Det ser ut til at det som går igjen er at det er vanskelig å forstå norsk ungdom. Det blir nevnt av flere at de synes det er rart at norsk ungdom ikke vil spandere, eller bli spandert på. Hvilken kultur man er oppvokst med og er vant til vil gjerne påvirke hvordan man er som person. Ungdommene opplever at norske ungdommer er annerledes fra det de er vant til, enten det kommer til å spandere eller om det handler om generell gjestfrihet. Informantene ser tydelig hva som er kulturforskjeller, de er ikke opptatt av stereotyper, men de er klar over forskjellene.

6.6 Oppsummering

I dette kapitlet har ulike subjektposisjoner blitt belyst. På den ene siden har vi elever i instrumentell subjektposisjon som tar avstand fra skolens verdier, og på den andre siden de i kolonial posisjon som ser egen kultur som underlegen den norske og helst vil bli norsk. Den hybride subjektposisjonen er når eleven finner en balanse mellom det norske og det utenlandske. Noen av elevene har en habitus som har gjort det lettere for dem å finne sin plass i skolens sosiale miljø, mens andre ser ut til å ikke ville føle tilhørighet der. Vi har også sett hvordan inkludering oppleves som svært positivt også mellom innvandrere. Det ser ut som at vennskap mellom innvandrere kan styrke opplevelsen av tilhørighet i et land. I tillegg vil det å ha utenlandske venner kunne gjøre slik at savnet til å få etnisk norske venner ikke er så dominerende.

I kapitlet har vi sett at det foreligger språklige utfordringer for ungdommene som de står i hver eneste dag. De har alle et stort ønske om å beherske norsk bedre enn det de gjør i dag. Utdanning gir kompetanse og ferdigheter som kan gi muligheter for å være en aktiv deltaker i samfunnet gjennom sysselsetting. Skolen er også en av de viktigste plassene for å skape relasjoner som videre kan støtte opp under integrering og inkludering (Borge, 2010). I denne studien er det elever som går på egen innføringsskole, noen går i innføringsklasse og andre går i ordinær klasse. Jeg har argumentert for at det både er fordel og ulempe med de ulike måtene å organisere skolegangen for minoritetsungdom. Det er positivt når eleven integreres i en ordinær skole fordi det kan være med å bidra til en annen form for sosial tilhørighet enn ved eksempelvis en innføringsskole. På den andre siden kan det være negativt fordi språkutfordringen kan bli stor, og dermed kan opplevelse av mestring begrenses.

Å gå i en klasse med kun andre fremmedspråklige kan gjøre at den språklige utviklingen går tregere enn den ville gjort i en klasse hvor majoriteten snakket norsk. Jeg har argumentert for at det norske språket kan være inkluderende i en klasse hvor ingen har norsk som morsmål, fordi da har alle et felles språk som de snakker. Jeg stiller allikevel spørsmål ved om elevene får utnyttet sitt fulle potensiale når de daglig opplever språkbarriere i skolen.

Det kan argumenteres for å utruste elevene med kulturell og språklig kapital gjennom utdanning da dette kan være selve nøkkelen til sosial utjevning. Dersom elevene opplever at avstanden blir for stor mellom deres egen og skolens kultur kan den ytterste konsekvensen bli

at de dropper ut av skolen (Hofslundsengen, 2011). Det foreligger ikke nok datamateriale til å påstå at noen av ungdommene i denne studien er i faresonen for å droppe ut av skolen. Men det som går igjen er at det uttrykkes en liten grad av tilfredshet med skolens system.

Ungdom fra kollektivistiske kulturer er ikke alltid vant til å tenke selvstendig, tenke på seg selv som atskilt fra andre og ta egne valg. I skolen kan de møte den individualistiske væremåten som er vanskelig å forstå. Chinga-Ramirez (2015) mener at skolen ofte tar for gitt at alle elevene er vant til den individualistiske tenkemåten, hvor ansvar for egen læring og en reflektert holdning er verdier som elevene har med seg fra sosialiseringen i hjemmet som videre skal bli bekreftet av skolen. På den måten vil ungdom som kommer fra en kollektivistisk kultur oppleve en skole som ikke forstår dem og som tar for gitt at alle minoritetslevende er like selvstendige som majoritetslevende. Neste kapittel handler om ulike aspekter innen kultur, og da vil jeg også gå dypere inn på disse to begrepene, kollektivistisk og individualistisk kultur.

7. Møter mellom mennesker med ulik kultur

I dette kapittelet vil jeg belyse hvilken betydning kulturen kan ha for opplevelsen av å være ungdom med innvandrerbakgrunn i Norge. Ungdommene i denne studien beskriver hvordan den norske kulturen oppleves for dem, både det positive og det negative. Jeg vil beskrive hvilke kulturelle utfordringer ungdommene kan stå ovenfor. Kollektivistisk og individualistisk kultur vil illustreres med eksempler fra ungdommenes fortellinger. Jeg vil også vise til utfordringer som ungdommene møter på og hvilke strategier de har utviklet for å håndtere disse utfordringene. Først vil jeg diskutere ulike forståelser ved begrepet kultur. Videre vil jeg se noen av ungdommenes historier opp mot det teoretiske perspektivet Sence of coherence. Jeg vil først gjenta kort hva Sence of coherence / opplevelse av sammenheng innebærer. Deretter vil jeg formidle ungdommenes historier hvor jeg både viser eksempler på hvordan de selv jobber for å oppnå opplevelse av sammenheng i hverdagen, men også hvordan noen kan oppleve fravær av dette.

7.1 Ulik opplevelse av hva kultur er

Kultur kan forstås på flere ulike måter. Som nevnt vil kultur være et sett av oppfatninger, verdier og normer som kan deles av flere ulike individer. En persons kultur vil påvirke hvordan han tolker hendelser og gir de ulike opplevelsene mening. Da jeg spurte Mohammed om han opplevde kulturelle utfordringer fortalte han først om ramadan. Kultur og religion virker å være litt overlappende, selv om han skiller mellom de ulike begrepene. Han forteller at han går nesten 20 timer uten mat og at det er veldig vanskelig. Den første assosiasjonen Mohammed fikk til kultur var religionen hans.

Det er vanskelig i Norge med ramadan fordi her er det forskjellig. Dagen er lang og natten er kort. Når det er ramadan følger vi solen. Når solen går opp spiser vi ikke. Når solen går ned så spiser vi. I Somalia blir det 12 timer uten mat, men i Norge blir det 20 timer uten mat (Mohammed).

Mohammed forteller om utfordringer knyttet til religion. Det er interessant hvordan han først og fremst trekker frem praktiske utfordringer. Han nevner lite om utfordringene med å være

muslim i Norge i dag eller andre kulturelle utfordringer. Kulturell identitet innebærer livsstil, språk, verdier og normer. Den kulturelle identiteten kan også sees i sammenheng med tilhørighet (Jacobsen, 2002). Mohammed er religiøst aktiv, og han har flere venner som han har troen til felles med. Han kan på den måten finne tilhørighet i det religiøse fellesskapet samtidig som han også har venner utenom dette fellesskapet. Mohammed forteller at nordmenn liker å gå på tur og ta med pølser og mat. Han uttrykker at dette er en kultur i Norge som er veldig fint og at han liker det. Han kan finne tilhørighet i religionen sin, men det er også aspekter ved den norske kulturen som han liker og kan identifisere seg. Han forteller også om utfordringer han har møtt på i Norge.

Nordmenn snakker ikke med deg. De tar ikke kontakt med deg når du er ukjent. For eksempel jeg er fra Somalia og du er norsk. Når jeg tar kontakt med deg så vil du ikke snakke tilbake. Nordmenn er ikke åpne (Mohammed).

Alle informantene mente at nordmenn ikke er så åpen for nye mennesker. Dette sees som en del av den norske væremåten. Det virket imidlertid ikke som om det var en utfordring for informantene mine. De opplever det som en del av den norske kulturen som er annerledes enn det de er vant til, men det skaper ikke store problemer for dem i hverdagen. Ingen av informantene forteller om opplevelser hvor de har opplevd direkte diskriminering. Men Mohammed forteller at han har snakket til nordmenn, og de snakker ikke tilbake til han. Det blir en form for ekskludering eller ignorering. Ungdommene jeg har intervjuet dro et skille mellom dem og norske. En ser i større grad nå enn før at det ikke bare er etnisk norske nordmenn som snakker om ”oss og de andre”. Innvandringsdebatten i dag er like mye preget av at ”de andre” også snakker om forholdet mellom ”oss og dem” (Berg, 2015).

7.2 Kulturelle forskjeller og hvordan mestre dem?

Dersom en etnisk norsk person møter en annen etnisk norsk person oppleves det som et møte mellom to mennesker med ulik bakgrunn og ulik historie. Et møte mellom en nordmann og en innvandrere vil kunne betraktes som et møte mellom et menneske og en fremmedkultur. Kulturen blir slik sett ofte det som er i fokus i møtet mellom personene. Innvandrere er like mye forskjellige som nordmenn, og det er uheldig om de behandles ut ifra det fremmede framfor å bli behandlet som et enkeltmenneske (Eriksen & Sajjad, 2006). Informantene mine opplever ofte at de er *fremmed* for norske ungdommer, noe som gjør at det vanskelig å bli

kjent. Ali var opptatt av at alle mennesker er forskjellige. Han skilte lite mellom etnisk norske og mennesker med innvandrerbakgrunn.

Jeg har norske lærere, jeg har kontaktpersoner, ellers har jeg trenere, eller jeg kjenner nordmenn fra andre steder. Når vi treffes på gaten eller vi hilser på hverandre. Eller hvis vi kjører bil, vi hilser med hånden. Ikke noe forskjell nå. Nei, alle har en forskjellig personlighet (Ali).

Ali forteller at de nordmennene som han kjenner hilser på han når de treffes på gaten. Det virker som han har forståelse av at nordmenn ikke hilser på ukjente mennesker på gaten, men at de hilser på mennesker som de kjenner. Alle mennesker er imidlertid både like og forskjellige på hver sin måte. Det er store variasjoner også innen en kultur, det er ikke slik at alle mennesker i én kultur opptrer på samme måte. Noen av likhetene mellom mennesker kan selvfølgelig komme av at de kommer av samme kultur, men i bunn og grunn er vi alle som Ali sier *forskjellige*. I et flerkulturelt samfunn snakkes det gjerne om møter mellom kulturer, men i praksis er det aldri kulturene som møtes, det er mennesker. Det er nødvendig å skille kulturen og menneskene (Eriksen & Sajjad, 2006). Jeg presenterte altså en stereotypi til Ali, at nordmenn ikke er spesielt imøtekommende. Ali avviser denne stereotypien ved at han vektlegger at alle individer er ulike. Han har en sterk mening når det kommer til at alle er forskjellige, og han avviser stereotypiene jeg presenterer om nordmenn.

Selv om mange av ungdommene så på etnisk norske mennesker som lukket, ble det ikke problematisert i stor grad. Ungdommene har vært i Norge i noen år nå, og de har lært mye av de norske normene. Den stereotypiske nordmann slår ikke av en prat med fremmede. Selv om ungdommene er vant til å kunne prate med fremmede i hjemlandet sitt, så er det ikke noe som påvirker dem stort i hverdagen deres i Norge. Flere av dem synes det er hyggeligere med et mer åpent og varmt samfunn, men alle virker å ha tilpasset seg slik det er i Norge. Amir delte på mange måter det samme synspunktet som Ali, men han utdypet det i større grad. Amir tenker at de fleste er opptatt med sitt eget liv, og det er helt greit for han.

Amir: Men hvis en person ikke hilser så mye, ikke forstyrrer deg, ikke plager deg, så er det også greit og det er bra, og det ser jeg i hverdagen. De snakker ikke mye, dem er veldig stille og konsentrerer seg om seg selv i hverdagen. Så de er opptatt av hverdagen sin og dem er ikke opptatt av å stå der ute og snakke med andre.

Intervjuer: *Hvordan synes du det er da?*

Amir: *Ehm, for meg er det kjempe bra. Hvis du, hvis en person, på en måte, hvorfor skal man snakke med en annen person om det ikke er behov for det? Hvis jeg har et spørsmål, så spør jeg. Hvis jeg har noe jeg lurer på så spør jeg også svarer dem. Ikke sant, du er opptatt med dagen din og de er opptatt av dagen sin. Alle må, alle går på veien... sin vei...*

Amir synes det er helt greit at nordmenn ikke snakker til ham. Han opplever at dersom han spør tilfeldige mennesker om noe så svarer de han, og han synes det er meningsløst å snakke med en annen person bare for å snakke. Når mennesker fra ulike kulturer møtes kan de enten tilpasse seg hverandres oppførsel, språk, religion og verdier eller distansere seg fra hverandre (Sam & Berry, 2010). I disse ungdommenes fortellinger er det en opplevelse av at det er dem som har flyktet til Norge som må tilpasse seg det norske. De forteller lite om opplevelser hvor de føler at de norske tilpasser seg dem, sett bort fra at de får fortsette med sin religion, og at det foreligger moskeer og kirker hvor de kan gå. Innledningsvis viste jeg til et eksempel med nordmenn på bussen. De kulturelle forskjellene kan være fremtredende i så enkle situasjoner som en busstur. Nathar har lagt merke til denne ”bussnormen” hos nordmenn, og han har noen tanker om dette.

I Eritrea for eksempel hilser vi hverandre alltid, hvor som helst. For eksempel på bussen, når du reiser til et annet sted du blir kjent med dem som er med deg. For eksempel i Norge du snakker ikke med noen, de vil ikke sitte med deg. Noen ganger i bussen, selv om det er ledig sitteplass, dem bare står der. På grunn av.... Jeg vet ikke hvorfor. De vil ikke sitte med meg. Det er ikke bare med utlendinger, men det er med hverandre også. Jeg tror det gjelder med alle, ikke bare utlendinger (Nathar).

Nathar tenker ikke at det er fordi han er utenlandsk at folk ikke sitter seg med han på bussen. Han tror at dette er gjeldende for alle, at nordmenn også ikke ville sitte med nordmenn. Det handler ikke nødvendigvis om at etnisk norske ikke vil sitte med utenlandske på bussen. Stereotypisk sett vil nordmenn foretrekke å slippe å dele sete med hvem som helst på bussen. Sett i lys av Antonovskys sin teori vil dette kunne være en måte for Nathar å prøve å forstå situasjonen. Det virker som om dette er noe han har gjort seg bevisst på og reflektert mye over. Dette er en form for mestringsstrategi for Nathar, og en måte å gi mening til hverdagen. Valenta (2008) beskriver i sin studie at innvandrere kan føle etnisk stigmatisering uten å ha

blitt direkte diskriminert i samspill med etnisk norske. De kan føle ubehag i forhold til hvordan etnisk norske oppfatter dem og hvordan de ser på dem. Funnene hans viser historier om en usikkerhet knyttet til hvordan innvandreren skal forstå nordmenns ikke-bekreftende handlinger. Mine informanter har også vært opptatt av hvordan nordmenn ser på dem og om de eventuelt blir forskjellsbehandlet på grunn av deres etnisitet. Nathar har imidlertid prøvd å finne en positiv fortolkning av denne situasjonen. Han tenker at nordmenn gjør dette mot alle, og at det ikke handler om at han er utenlandsk, så vil det kunne oppleves lettere å akseptere situasjonen slik den er. Det vil kanskje ikke oppleves som diskriminering eller rasisme fordi Nathar ser at nordmenn på bussen sitter heller ikke med andre nordmenn på bussen. Samtidig sier Nathar at han *tror* at dette gjelder alle, kanskje rår det en liten tvil hos han allikevel? Kulturen han er vant til fra Eritrea er noe annet enn det han møter i Norge. Det virker som han prøver å tilpasse seg slik normene er i Norge. Selv om han er opptatt av å opprettholde egen kultur i forhold til det religiøse aspektet, er det kanskje lettere å tilpasse kulturen sin når det handler om det hverdagslige samspillet med nordmenn. Ungdommene har flere slike mestringsstrategier som gjør hverdagen lettere å forstå.

7.3 Å bytte sin kultur

Normer og regler kan gjerne oppleves som greit å tilpasse seg når man flytter til et nytt land. Tro, verdier, religion og holdninger er vanskeligere å bytte ut. Malik er fra Eritrea og han forteller at han er nødt til å finne seg en dame fra Eritrea fordi han ikke vil bytte religion. Malik har to venninner, hvor den ene er fra Eritrea og den andre fra Norge.

Det er litt vanskelig å være med de norske. Man kan være bestevenner, man kan være venner med norske folk. Men det er litt vanskelig å være kjæreste, eller gifte seg. Man kan ikke over sin kultur. Så... hvis jeg vil gifte meg med en norsk jente så må jeg bytte min kultur. For eksempel i Sudan hvis en kristen og muslim gifter seg så må de bytte religion. Men det er ikke lov å bytte religion i Sudan. Hvis han er muslim og bytter til kristen, hvis det er en dame så kanskje hun blir drept. Kanskje de slår henne (Malik).

Malik har én god venninne som er norsk, og én som er fra Eritrea. Han forteller at han gjerne kan være venn med norske jenter, men han kan ikke bli kjæreste med dem. Han har bodd noen år i Sudan og har sett at dersom to personer med forskjellig religion skal være sammen må de bytte religion slik at de har samme religion. Dette har Malik som sin referanseramme

og det er slik han tror det er også her i Norge. Han sier at dersom en kvinne er muslim og blir kristen i Sudan, så kan det hende hun blir slått eller drept. Selv om det ikke er slik i Norge, så har Malik også familie i Norge som også kanskje forventer at han skal finne seg en dame med samme religion og bakgrunn som han selv.

Ingen av informantene i denne studien forteller om grunnleggende verdier og holdninger som de merker stor forskjell på hos norske ungdom og dem selv. Det er gjerne lettere å tilpasse seg ulikhetene når det kommer til små dagligdagse ting som å være spandabel eller ikke spandabel. Nordmenn vil også kunne ha lettere for å ta i mot ulike deler av ulike kulturer, som for eksempel matkultur. Det vil være vanskeligere å ta i mot holdninger og verdier som strider i mot egne holdninger og verdier. Valenta (2008) fant at innvandrere kan få forsterket sin etniske identitet i visse sammenhenger. Dette kan være i sammenhenger hvor det positive ved deres etnisitet er det som fremheves. Noen av innvandrere i Valenta sin studie organiserte kvelder hvor de lærte sine norske venner å lage tradisjonsrik mat fra sin hjemplass. Andre organiserte kurs hvor de lærte dem språket, musikk, eller tradisjonelle danser. Slik fremhever de egen kultur framfor å undertrykke den. Empirien i min studie viser ikke til slike arenaer hvor ungdommene kan fremheve sin etniske identitet.

Det var også innvandrere i studien til Valenta som undertrykte sin etniske identitet for å prøve å passe inn med kulturelle forventninger. Dette er mer gjenkjennbart i egen studie. Generelt når innvandrerne følte at de ble sett for sin egen personlige identitet og positive sider ved denne, desto mer aktiv og selvsikker var de i sosialt samspill med etnisk norske. Studien tyder på at innvandrere som ønsker å bli integrert i norske nettverk gjør det meste de kan for å gi et godt inntrykk. De kunne ofte føle at deres etniske identitet var en årsak til stigmatisering i hverdagen, og derfor kunne de undertrykke den. Mangfoldet kan sees som noe svært positivt så lenge det er forenlig med samfunnets verdier og normer. Om forskjellene utfordrer samfunnets grunnleggende verdier, blir de ikke like harmløse lenger. Minoritetsgrupper vil ha mer vansker med å få sine verdier og normer akseptert enn det majoriteten har. Dette gjelder spesielt om dette er ideer og praksiser som truer de grunnleggende verdiene i samfunnet (Berg, 2011).

Chinga-Ramirez (2015) viste i sin studie hvordan elevene reagerer ulikt i forhold til skolens verdigrunnlag, hvor noen ga opp egen etnisitet for å bli norsk, mens andre distanserte seg fra skolens verdigrunnlag. Det kan tenkes at disse subjektposisjonene som jeg også har referert til

under skole kapitlet er overførbart til andre arenaer enn skolen. Hun beskriver videre hvordan etnisk minoritets elever opplever at de må endre seg for å bli akseptert av de norske. Det er også de som må ta initiativet for å bli kjent med norsk ungdom, om de ikke gjør det blir det heller ikke kjent. Hele ansvaret ligger hos dem, de skal forandre seg, de skal lære seg språket og de skal ta initiativ til å bli kjent. En av historiene til jentene i denne studien ser jeg som veldig gjenkjennbart i egen studie. Hun beskriver at den første integrasjonsperioden er vanskelig for svært mange utenlandske. Elevene kan føle et press på å måtte endre hvem de er for å bli godtatt av majoriteten. En av deres felles erfaringer er at de føler seg som annerledes i forhold til etnisk norske. Flere av informantene i studien min synes det er mange rare egenskaper ved nordmenn, allikevel ønsker flertallet å bli kjent med norsk ungdom.

Det er ikke vanskelig å forstå at integrasjonsperioden er vanskelig for innvandrere som kommer til Norge. De har med seg en ofte tung bagasje, og nå skal de finne sin plass i et nytt samfunn som er helt annerledes fra hva dem er vant til. De skal lære seg språk, de skal få seg utdanning og kanskje har de også press fra hjemlandet på at de skal sende penger til dem og gjøre det bra i Norge. Det er mange faktorer som gjør at det kan oppleves vanskelig i den første perioden etter ankomst i nytt land. Informantene i denne studien kommer også fra kulturer som er ganske annerledes fra hvordan kulturen er i Norge. Noen av dem kommer fra kulturer hvor de er vant til at foreldrene har bestemt det meste for dem, mens nå står dem alene og må ta egne og selvstendige valg.

7.4 Kollektivistisk og individualistisk kultur

Nathar kommer fra et samfunn hvor familiene ofte har et mer kollektivistisk verdisyn enn et individualistisk. Norge for eksempel er et individualistisk samfunn. I dette ligger det at nordmenn gjerne har kalkulerende holdninger, overveielser av nytte, vektlegging av egen tilfredsstillelse og et søk etter frihet og utfordringer. Kulturer som er kollektivistisk kjennetegnes av at de enkelte individene er mindre viktig enn selve fellesskapet. Fellesskapet er det som gir identitet. Pliktfølelse, moralsk oppslutning og opplevelse av tilhørighet i en gruppe er også noe som kjennetegner kollektivistiske kulturer (Schieffloe, 2003). I samfunn som er kollektivistisk orientert er hvert enkeltindivid en del av et større fellesskap. Sterke følelsesmessige bånd binder mennesker sammen og på den måten gjør de gjensidig avhengig av hverandre (Ellingsen, Levin, & Berg, 2015). Det er imidlertid ikke slik at samfunn som er kollektivistisk orientert ikke ser på mennesket som eget individ, eller motsatt at

individorienterte samfunn ikke er opptatt av de sosiale relasjonene menneskene møter på sin vei.

I Eritrea bestemmer familien alt for oss. Det er veldig bra for oss. Jeg vet ikke helt om alle, men i Norge ungdommene bestemmer selv. Når de er 18 flytter de ut fra familien sin og sånn. I Eritrea går vi gjennom familien våres. Så fram til du gifter deg med en jente så blir du bare med familien. Hvis du skal gifte deg du kan velge, men familien velger også. Jeg tror i Norge du kan velge selv hvem du gifter deg med. Og samboer, de gifter seg ikke, de bare bor sammen. I Eritrea er det ikke slik. Familien min vet hva som er best for meg. De vil ikke at jeg har et dårlig liv, de håper at jeg blir en god person. Men i Norge når du flytter fra familien din, det blir ikke kontroll fra noen. Jeg tror det er litt dårlig. Særlig ungdommer, de blir påvirket av noen mennesker, narkotika og sånn. Jeg tror det er veldig dårlig (Nathar).

Nathar forteller her om hvordan familielivet hans er i Eritrea. Nathar er sosialisert inn i en kollektivistisk og gruppeorientert kultur hvor Gud og foreldre er dem som bestemmer og også dem som vet hva som er best for han. Nathar opplever at norsk ungdom har for frie tøyler. Han forteller at slik han ser det bestemmer mange ungdommer helt selv over eget liv i Norge. Når de er fylt 18 år er ungdommene myndig og kan flytte ut fra familien sin. Dette er en forskjell mellom kulturer som handler om verdier og holdninger innad i en kultur. Fra Nathar sitt perspektiv mister foreldrene kontroll over barna sine, foreldre i Norge har for liten innflytelse på ungdommene mener han. Dette stemmer på mange måter, i en individualistisk kultur kan en verdi være at barna skal løsrive seg fra foreldrene, de skal finne seg selv og velge selv hva de vil gjøre med livet sitt. Nathar sin erfaring er at ungdom i Eritrea må gifte seg før de blir samboere, og familien har en innvirkning på hvem de skal gifte deg med. Han mener selv at familien vet best hva som er best for han. Som nevnt er det vanskeligere å akseptere kulturforskjeller som går på tvers av verdier og holdninger. Nathar klarer ikke å forstå at det er til det beste at ungdom får gjøre som de vil nå de flyttet ut av hjemmet, dette er en holdning og en verdi som er vanskelig for Nathar å akseptere. Det er lettere å tilpasse seg små forskjeller framfor de store forskjellene. Om man aksepterer at man ikke skal si hei til fremmede lenger, er dette lettere å godta enn ting som går i mot ens grunnholdning.

Valenta (2008) beskriver hvordan å beholde sin etniske identitet og kultur kan gjøre det vanskeligere å bli kjent med det etnisk norske. Om innvandrerne i hans studie hadde en

forventning om at majoritetsbefolkningen ville akseptere og respektere deres kultur forsvant det gjennom erfaringer hvor de opplevde det motsatte. Dermed kunne målet til mange av dem bli å oppføre seg på en måte som avviste stereotypiene om dem, framfor å fremheve deres etnisitet og kultur. Som nevnt kan kultur oppleves som spennende når det er snakk om elementer i kulturen som ikke truer majoritetens verdier og holdninger. Det blir gledelig tatt i mot elementer som mat og dans, men majoriteten kan være mer skeptisk til eksempelvis religiøse og kulturelle plagg eller tradisjoner. Til forskjell fra Valenta (2008) sine funn antyder alle ungdommene i studien min at de er opptatt av at de vil alltid ha sin etniske identitet med seg, men de fleste sier at de også ønsker å ha det norske som en del av seg. Ali for eksempel har funnet et balanse mellom begge kulturene. Han forteller at han er muslim, men han gjør ikke det som var forventet av muslimer. Han er seksuelt aktiv og drikker alkohol ofte.

Ja jeg er muslim, vi har jo sunni og shia. Våres kultur er å ikke drikke alkohol, ikke grisekjøtt, ikke ha sex med damer og ja forskjell... Stor forskjell.

Jeg er ikke veldig sterk muslim som gjør akkurat det de skriver i koranen.

Jeg drikker fortsatt, spiser ikke svinekjøtt men jeg drikker og har sex med damer fordi jeg har kjæreste. Så det er ikke så farlig for meg (Ali).

Ali ser på seg selv som muslim, men han sier at han ikke er nødt å gjøre slik det er forventet at han som muslim skal gjøre. Han har med seg kulturen og religionen sin til Norge, samtidig som han blander inn den norske kulturen hvor ungdom drikker og er seksuelt aktiv. Dette finnes det et begrep for som kalles hybridisering som nettopp innebærer å søke en balanse mellom to identifiserings-elementer som i dette tilfellet er det muslimske og det norske (Fangen, 2006). Det kan for Ali handle om å finne en balanse mellom det som han kommer fra, og det som nå er hans framtid i Norge. Selv om han har hatt et brudd med sitt hjemland og nå etablerer seg i Norge betyr ikke det at han må starte på nytt i å finne sin identitet (Berg, 2011). Ali forteller at han går på byen og fester med norske ungdommer. Han har funnet en arena som han bevisst oppsøker for å få kontakt med nordmenn. Kanskje kan det handle om at nordmenn generelt blir lettere å komme i kontakt med når de har drukket litt alkohol og slikt sett blir det lettere å bli kjent? Innvandrere i Norge vil noen ganger kunne få kontroll over samhandlingsprosessen med nordmenn gjennom å aktivt bestemme de fysiske og sosiale sammenhengene de vil være en del av hvor de kan møte mennesker på tvers av egen etnisitet. De kan velge ut i fra hvordan disse arenaene kan bidra positivt til ønsket personlig identitet

(Valenta, 2008). Å gjøre bevisste handlinger for å finne sin plass i sitt nye hjemland kan sees som en mestringsstrategi på handlingsnivå. Til nå har det blitt belyst mestringsstrategier på fortolkningsnivå, mens Ali er en av dem som aktivt gjør handlinger som kan bedre hans situasjon i Norge. Ali ser ut til å ha funnet en balanse som fungerer bra for han, og som gir han en opplevelse av at hverdagen gir mening.

7.5 Opplevelse av sammenheng i hverdagen

Aaron Antonovsky mener at hvordan vi greier oss er avhengig av i hvilken grad vi opplever sammenheng – sence of coherence / OAS-modellen. OAS- modellen er en del av den salutogene modellen til Antonovsky's livssverk. Modellen går kort ut på at for at vi skal kunne oppnå en følelse av sammenheng i hverdagen og tilværelsen vår så må vi kunne forstå situasjonen, ha tro på at vi kan finne fram til løsninger på de utfordringene og situasjonene vi kommer i og til slutt at vi kan finne en mening i vår tilværelse. Jo sterkere vår opplevelse av sammenheng er, desto bedre forutsetninger har vi til å oppleve god helse og ivareta egen helse (Antonovsky, 2012). Nathar opplever at det er vanskelig å bli kjent med norsk ungdom. Han prøver å tenke seg til årsaken til at det er slik. Han har kommet fram til en tanke om at norske ungdom allerede har nok venner.

Jeg vet ikke om norske ungdommer, jeg vet ikke hvorfor vi ikke blir kjent. Kanskje det er fordi de er i hjemlandet sitt, så har dem mye venner også kjenner dem jo ingen av oss. Men vi blir sammen, utlendinger, vi blir kjent. Også blir utlendinger kjent med norske når dem har bodd her lenge. (Nathar)

Nathar opplever inkludering i klassen ved at elevene blir kjent med hverandre. Hvilket land de kommer fra er ubetydelig, de har et fellesskap i at de er ”utlendinger”. Dette samsvarer med funn som Chinga-Ramirez gjorde i sin studie. Hun beskriver hvordan en av ungdommene opplevde å være annerledes enn de norske elevene. I min studie ønsker imidlertid fortsatt ungdommene å få flere norske venner. I studien til Chinga-Ramirez beskriver en av jentene hvordan hun ikke føler seg komfortabel i selskap med norske ungdommer, fordi hun føler seg dum og veldig ulik de norske ungdommene. Dette skiller seg fra ungdommene i min studie, da de er opptatt av å bli kjent med norske ungdommer for å slik kunne lære seg det norske språket bedre. Samtidig kan det ha betydning at ungdommene i min studie har manglende

erfaring med å være en del av en norsk klasse. Amir som går i en norsk klasse forteller imidlertid ikke om tilsvarende opplevelser, han opplever elevene som snill og respektfull.

Nathar forteller at det er vanskeligere å bli kjent med norske, men han er litt usikker på hvorfor. Han uttrykker at det kan handle om at norske ungdommer er født og oppvokst i Norge, og derfor har de sitt liv og sine venner her allerede. Han tenker at den manglende interessen fra norske ungdommer kan handle om at de ikke har behov for å bli kjent med nye mennesker. I tillegg tenker han som nevnt at språket har betydning. Dette kan være en måte Nathar kan gi mening til hvorfor det er så vanskelig å bli kjent med norske ungdommer. Nathar er i dag bare sammen med venner som er fra Eritrea. På den måten vil han både kunne oppleve situasjoner som han forstår og som gir mening til hans tilværelse i Norge (Antonovsky, 2012). Nathar tror at det å bli kjent med norske ungdommer vil ta tid, ungdommene med innvandrerbakgrunn må lære seg forskjellige ting som språk og sosiale koder først. Sosialiseringen er en læringsprosess som foregår livet ut. Sosialisering kan deles i tre hovedkomponenter hvor disse er innlæring av kulturelle aspekter som språk, kunnskap, tro, verdier og normer. Den andre handler om utvikling av personlighet og identitet og den tredje er tilegnelsen av evnen til å opptre i forskjellige roller, også kalt atferdsmessige ferdigheter eller habitus (Bø & Schiefloe, 2007). Ungdommene i denne studien er mest opptatt av sosialisering i form av språk og kunnskap om normer og verdier. De er opptatt av hvordan norske ungdommer er, og hvordan de skal forstå seg på dem.

Alle informantene forteller at nordmenn ikke er så åpen. Det kan tenkes at det å akseptere dette slik som ungdommene har gjort er noe som gjør det lettere å ha en opplevelse av sammenheng i hverdagen. Ved at man aksepterer de forskjellene som er innad og i mellom kulturer vil det gjerne oppleves enklere å forholde seg til. Mennesker som er sosialt integrert og akseptert i en sosial kontekst vil kjenne til de kulturelle kodene, og de vil kunne tolke forventninger og opptre på en slik måte at de bekrefter tilhørigheten sin i fellesskapet. Den kulturelle kompetansen utvikles men dette er ofte en utfordrende prosess som går over lengre tid. Ungdom som har migrert til Norge bærer med seg sin opprinnelige kultur, samtidig som de blir påvirket av de norske omgivelsene (Berg, 2011).

7.6 Når opplevelsen av sammenheng forsvinner

Malik forteller at han vil tilbake til Eritrea. Ved spørsmål om han og familien har fått oppholdstillatelse avkrefter han dette. Han sier at de venter på å få oppholdstillatelse. Malik har opplevd at barnevernet har tatt fire av søsknene hans. Han sier at det er grunnen til at han ikke liker Norge. Han tilføyer også at han liker Norge, noen ganger. Det er kjent at innvandrere og flyktninger som kommer til Norge har frykt for å bli fratatt barna sine. Barn og unge med minoritetsbakgrunn er overrepresentert i barnevernsstatistikken i Norge. Dette gjelder hjelpetiltak og omsorgsovertakelser (Kalve og Dyrhaug, referert i Paulsen, Thorshaug, & Berg, 2014, s.3). Hva som er grunnen til dette diskuteres i offentlig debatt. Samtidig som det stilles spørsmål om denne overrepresentasjonen handler om større grad av omsorgssvikt hos innvandrerfamilie snakkes det også om hva som er barnevernets fokusområdet og at det de enkelte passiviseres gjennom et avhengighetsskapende integreringsarbeid (Paulsen, Thorshaug, & Berg, 2014). Å miste søsknene sine er en uforståelig hendelse i Malik sitt liv. Han forteller at i Norge har man frihet, men at Norge tar søsknene fra hverandre, og dette synes han ikke er bra. Jeg spør han hvordan han tror livet hans er om 2 år.

Malik: *Hmmmm...(det er stille lenge)... Jeg føler meg som om vi er i et fengsel... Eller at... som at vi er...*

Intervjuer: *I et fengsel?*

Malik: *Jepp. De tok 2 søsken når de var 6 måneder, da tok barnevernet... Så... det var ikke... det var trist.. føler meg som i et fengsel.*

Malik beskriver at det kjennes ut som han er i et fengsel. Det kan tenkes at siden barnevernet har tatt søsknene hans har familien opplevd en hjelpeløshet, de har ikke hatt mulighet til å gjøre noe med den avgjørelsen. For Malik er det uforståelig at det norske systemet kan ta søsknene hans. Han forstår ikke situasjonen, og når han ikke forstår situasjonen er det vanskelig å finne en løsning på hvordan livet skal bli bedre. Å ikke forstå situasjonen når barnevernet tar barna er ikke noe som er unikt for familier med innvandrerbakgrunn. Det som gjør utfordringene større er blant annet språkutfordringer og dermed kommunikasjonen, mangel på felles referanseramme, ulike forståelser av kjønnsroller og lite tilpassede tjenester og tiltak (Bø, 2010 referert i Paulsen, Thorshaug, & Berg, 2014, s.6).

Antonovsky sin modell opplevelse av sammenheng tar for seg de tre begrepene begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet. At barnevernet har tatt søsknene til Malik kan oppleves for han som liten grad av begripelighet, det oppleves som uventet og uforståelig. To av søsknene ble tatt ut av familien da de bare var babyer. At han føler han er i et fengsel kan handle om begrensede muligheter til å påvirke sitt eget liv. Har man en sterk opplevelse av håndterbarhet så vil man ikke føle at man er et offer for omstendighetene, eller at livet behandler deg urettferdig. Om livet går i motbakke er man i stand til å takle det og gå videre i livet (Antonovsky, 2012). Malik opplevde i denne situasjonen å være et offer for omstendighetene, livet behandlet han ikke rettferdig. Han har opplevd at barnevernet har makt til å splitte søsken fra hverandre, og det er ingenting han kan gjøre med det. Han forteller imidlertid at det er lettere å håndtere det nå enn det var i starten. Dette er også en naturlig del av en sorgprosess, hvor det litt etter litt blir lettere å håndtere det tapet han har gått gjennom.

7.7 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett at å være en del av et religiøst fellesskap kan gi en følelse av tilhørighet. De som har et religiøst fellesskap oppsøker dette på eget initiativ da flesteparten av dem har reist alene til Norge. Videre har vi sett hvordan kulturelle forskjeller kan føre til at hverdagslige samhandlinger kan gjøre at ungdommene stiller spørsmål ved hvordan de skal oppføre seg. Skal man si hei eller går man rett forbi fremmede på gaten? Alle informantene i denne studien har nå tilpasset seg de normene som de har sett er fremtredende i Norge. Det er mye som tyder på at ungdommene tenker at det er dem som er nødt til å tilpasse seg etnisk norske, og ikke motsatt. Vi ser av denne studien at de ikke har forventninger om at etnisk norske skal hjelpe til i integrasjonsprosessen. De ser det som at det er dem selv som må gjøre jobben for å finne sin plass i sitt nye land. Ved å se ungdoms erfaring opp mot modellen opplevelse av sammenheng har vi kunne se at det kan være en sammenheng mellom liten opplevelse av sammenheng i hverdagen og liten grad av følelse av tilhørighet i Norge. Antonovsky argumenterer for at jo sterkere vår opplevelse av sammenheng er, dess bedre forutsetninger har vi for å oppleve god helse. Dette fordrer at vi klarer å forstå de ulike situasjonene samt finne løsninger på hinder som møter oss på veien.

Jeg har videre argumentert for at når ungdommene utvikler strategier for å forstå hverdagen og mestre en eventuelt opplevelse av stigmatisering så vil opplevelsen av sammenheng være tilstede. Ved at de lærer normer som er fremtredende i hverdagslivet vil hverdagen generelt

være mer håndterbar. Selv om de fleste av dem ønsker et samfunn hvor de kan prate med tilfeldig forbispaserende så har de innfridd seg med at slik er det ikke her. En av ungdommene kan sees å ha kommet lenger i sin tolkning av hverdagen. Han aksepterer de norske normene, og han sier at han synes det er veldig greit at folk ikke snakker med han. Dette kapitlet viser hvordan noen kulturelle forskjeller kan være lettere å akseptere enn andre. Forskjeller som utfordrer ens holdning og verdi er vanskeligere å akseptere enn trivielle ting, som eksempelvis om man hilser på gaten eller ikke.

En av historiene har vist at ulik oppdragelsesstil kan være utfordrende for ungdommer som kommer til Norge alene. Den individualistiske kulturen kan sees å stride mot verdiene til dem som er oppvokst i kollektivistisk kultur. Det vil også kunne medføre en ekstra belastning for de ungdommene som har kommet til Norge alene, for nå står de alene og har ikke så mye annet valg enn å klare seg på egenhånd. Dette er veldig annerledes fra hva de er vant med, de er vant med at familien følger de hele veien og vet hva som er best for dem.

Historien til Malik beskriver hvordan en ungdom kan oppleve å miste kontroll over situasjonen. I dette kapitlet har jeg sett Malik sin opplevelse med barnevernet i forhold til Antonovsky's modell, og ut i fra datamaterialet ser det ut som at denne opplevelsen har ført til et fravær av håndterbarhet, begripelighet og meningsfullhet. Ut i fra min fortolkning har denne opplevelsen svært sterk sammenheng med hvorfor Malik ikke trives i Norge. I neste kapittel vil jeg også drøfte denne historien, men fra et annet teoretisk perspektiv.

8. En følelse av tilhørighet

I dette kapittelet vil jeg relatere informantenes erfaringer til ulike aspekter ved tilhørighetsbegrepet. Jeg vil først presentere behovspyramiden og vise hvordan den kan være relevant i denne sammenhengen. Videre vil jeg belyse hvordan religion kan være med å bidra til en trygghet og en følelse av tilhørighet hos unge flyktninger. Noen av ungdommene er usikker på om de får bli i Norge, andre reflekterer over om de er norsk eller utenlandsk og hvordan det er å føle seg som både norsk og utenlandsk. Dette er temaer jeg vil belyse i dette kapittelet.

8.1 Behovspyramiden

Tilhørighet betyr å høre å sammen med noe eller noen, høre til et sted. En kan si at det motsatte av fremmedfølelse er tilhørighet. Det kan tenkes at om man venter på svar vedrørende om man får oppholdstillatelse eller ikke vil ha betydning for hvordan man opplever tilhørighet i Norge. Hvordan ungdommene opplever tilhørighet varierer, de opplever for det første ulik grad av tilhørighet i Norge, men de opplever også tilhørighet på ulike arenaer. Malik er den eneste av informantene som forteller at han har tenkt seg tilbake til Eritrea. Han uttrykker et stort savn til hjemlandet sitt.

Man savner eget land. Jeg savner mitt land hjemme fordi jeg har mye venner der. Egentlig har jeg tenkt meg tilbake til Eritrea. Man kan ikke leve hele livet sitt som flyktninger i utlandet. En dag skal man tilbake til eget land, nå man gifter seg eller har vokst opp (Malik).

Malik forteller at han vil tilbake til Eritrea. Ved spørsmål om han og familien har fått oppholdstillatelse avkrefter han dette. Han sier at de venter på å få oppholdstillatelse. Som nevnt tidligere har Malik opplevd at barnevernet har tatt søsknene hans og i tillegg venter han og familien hans på å få svar på om de får bli i Norge eller ikke. Han sier at det er grunnen til at han på en måte ikke liker Norge. Han tilføyer også at han liker Norge, noen ganger. Det kan tenkes at det foreligger flere ufortalte grunner til hvorfor Malik ikke vil bli i Norge. For det første er hans søsken er tatt ut av hjemmet hans, noe som i seg selv er en skremmende og utrygg opplevelse. For det andre kan det tenkes at Malik sitt hjem kanskje ikke er så trygt

siden barnevernet har vurdert at hjemmet ikke er godt nok for hans småsøsken. For det tredje vet ikke Malik om han i det hele tatt får bli i Norge eller ikke. En kombinasjon av disse faktorene kan føre til at hans grunnleggende behov for trygghet ikke er tilfredsstillt, og derfor en ambivalens i forhold til ønsket om å bli Norge. Trygghet og frihet er en faktor som går igjen hos ungdommene om hvordan det er å være i Norge. I Maslows behovspyramide kan vi se at de fysiologiske behovene må være på plass før man kan bevege seg oppover i pyramiden. Ungdommene opplever nå trygghet i Norge. Behovet som kommer etter trygghet er sosiale behov som tilhørighet og kjærlighet. Det er vanskelig å vurdere hvor Malik befinner seg i behovspyramiden. Han fremtrer som en rolig gutt, og ut i fra det han forteller kan det tenkes at han er et sted mellom det nederste og det nest nederste trinnet. Han forteller lite om opplevelser som kan indikere at han opplever tilhørighet i Norge. Schiefloe's behovstriangel tar utgangspunkt i at tilhørighet, trygghet og meningsfullhet er tre faktorer som er gjensidig avhengig av hverandre. I Maliks tilfelle ser disse tilstandene ut til å være gjensidig påvirket av hverandre. Schiefloe påpeker også at i denne triangelen er det tre prosesser som er nødvendig for å oppnå disse tre tilstandene. Disse tre er forståelse, fellesskap og anerkjennelse. Malik kan sies å ha fellesskap da fellesskap til dels handler om sosialt samvær, dels integrasjon og integrering. Ut i fra denne figuren vil ikke han oppnå tilstandene tilhørighet, trygghet og meningsfullhet før resten av prosessene er tilstede da disse prosessene er både mål i seg selv og nødvendige forutsetninger for å oppnå tilstandene. Derfor har Malik fortsatt noe som gjenstår før han eventuelt vil oppleve tilhørighet, meningsfullhet og trygghet. Det er svært varierende om ungdommene føler at de er hjemme nå når de er i Norge. Ali for eksempel forteller at han ikke føler seg så hjemme, men han har det godt allikevel.

Jeg føler meg ikke så hjemme, men jeg føler det godt fordi jeg ikke er redd så jeg har ikke noen bekymringer. Jeg føler meg trygg som bor i Norge. Jeg føler meg trygg fordi Norge er et trygt land. I Afghanistan har vi masse problemer... Så Taliban og Daesh og masse sånne privatpersoner som driver, vi har ikke sånn greie i Norge. Vi har ikke sånne dårlige personer som kan gjøre dårlige ting for oss (Ali).

Ali kommer fra et land med krig og uroligheter, så livet i Norge er trygt, men han føler seg ikke hjemme her. Han ser for seg en framtid i Norge, han vil bli politi og han forteller at Norge hjelper han slik at han blir en bra person. Han forteller at kommunen og kontaktpersonen hans har hjulpet han mye. Han ønsker å bli ferdig utdannet, han har et mål han vil strekke seg etter.

Jeg tenker å ta en utdanning, jeg håper jeg kan gå på politiskole så jeg kan ha uniform og hjelpe folk og sånn. Norge er et kjempe snilt land, så derfor føler vi oss ikke som utlending. Jeg er halvparten norsk og halvparten afghaner. Ja, jeg har et godt liv fordi jeg jobber og går på skolen. Jeg har bil og førerkort og alt som jeg trenger. Mitt liv er et godt liv jeg tenker. Hvis man har ingenting, det er veldig dårlig (Ali).

Ali har lyst å bli politi, han vil gi tilbake til Norge ved å skaffe seg arbeid og tjene egne penger. Han ser selv sitt liv som et godt liv, han har bil, jobb, skole og alt han trenger. Ali føler seg ikke som en utlending, han føler seg både norsk og afghansk. Amir er en av dem som er svært tilfreds med å bo i Norge, men han kjenner på kroppen hvordan media framstiller personer med innvandrerbakgrunn i media. Han er redd for at disse beskrivelsene vil kunne føre til at alle blir kastet ut av Norge. Til tross for denne frykten forteller Amir også gode erfaringer med å bo i Norge.

I Norge har jeg blitt tatt i mot på en god måte og det sier på en måte at jeg har hatt det vondt før jeg kom til Norge. Skikkelig vondt, skikkelig såra. Behandlet feil, men når jeg kom hit fikk jeg alt motsatt, liksom alt snudd. Så Norge er på en måte for meg et land der jeg vil bo som jeg vil alltid ha fred. Det er best for meg. Fordi fred, vi kan ikke kjøpe fred. Men for å ha fred, det er ikke så lett. Så det... Men for å ha det, vi har det koselig her, vi har det så bra her, vi får hjelp. Du får lov til å gå på skole, du får lov til å leve gratis. Du får lov til å bli hva du vil. Men jeg har også levd et vondt og dårlig og skikkelig. Men da jeg kom hit fikk jeg alt. Først var det mørkt, også var det lyst. (Amir)

Å bo i Norge er å bo i et land uten krig og uroligheter. Ungdommer som har opplevd å flykte fra krig, uroligheter og katastrofer vil være i Norge fordi det er et land hvor de opplever at de har muligheter til et godt og trygt liv. Du kan bli det du vil og du er trygg. Fred forbindes med å ha det bra, gå på skole og leve i trygge omgivelser. Amir sin fortid har vært i Somalia som er preget av vold, lovløshet, krig og terror. Kontrasten til livet Amir lever i Norge er stor. I følge behovspyramiden til Maslow må de fysiske behovene være på plass før behovet for trygghet og beskyttelse. Etter dette vil behovet for fellesskap, venner og kjærlighet være framtrедende (Skårderud, Haugsgjerd, & Stånicke, 2010). Noen av ungdommene i denne studien har i hjemlandet har i hjemlandet sitt beveget seg mellom trinn én og to i behovspyramiden. Nå som de bor i Norge har de dekt de fysiske behovene,

trygghetsbehovene og mange av dem også de sosiale behovene. Flere av ungdommene kjenner nå et behov for anerkjennelse. De vil bli akseptert av de norske ungdommene for å kunne bli venn med dem. De har nå nye behov og ambisjoner nå som de har de nederste behovene på pyramiden dekket.

8.2 Religion gir tilhørighet

Jo fjernere innvandrere står det norske samfunnet språklig, kulturelt, religiøst, kunnskaps- og erfaringsmessig, dess sterkere blir gjerne de etniske subkulturene, som kan fungere som et eget samfunn på siden av majoritetssamfunnet. Mange innvandrere vil søke etter egen gruppe som de knytter identitet til. På denne måten holdes identiteten til hjemlandet og dets kultur levende (Bø & Schiefloe, 2007).

Intervjuer: Føler du deg hjemme i Norge?

Nathar: Her? Ja jeg føler ja. Fordi jeg treffer alltid eritreiske gutter, og jeg går på kirken, det er ... Det eritreiske mennesker gjør alltid, det gjør jeg her også. Så, jeg føler meg som hjemme ja.

Nathar beskriver at han føler seg hjemme i Norge fordi han gjør mye av det samme her som han gjorde i Eritrea. Nathar har tilhørighet i kirken og hos sine eritreiske venner. En kulturell identitet innenfor et større samfunn vil kunne søke til å gjør tilpasningen lettere ved å skape en etnisk subkultur. I denne subkulturen kan de leve videre med språket sitt, skikker og verdier. Ved å være i en etnisk subkultur oppleves det ofte å daglig være mellom norsk og egen kultur (Schiefloe, 2003). Å være religiøst aktiv gir tilhørighet, et samhold. Det er interessant hvordan Nathar beskriver at han føler seg som hjemme fordi han gjør det samme her som han gjorde i Eritrea. Å føle seg hjemme i et land kan altså bety mer enn at en ikke føler seg som en fremmed i det nye landet. Ved at Nathar har sin egen subgruppe i livet som han får gjøre de samme tingene sammen med som han gjorde i Eritrea føler han seg som hjemme.

8.3 Usikkerhet om framtiden

I intervjuet spurte jeg spørsmål som handlet om hvordan framtiden så ut for ungdommene. Nathar svarer veldig diffust på hva han vil, og han tilføyer ”hvis jeg lever”. Nathar uttrykker hvordan at det er Gud som bestemmer over hans liv.

Hvis jeg lever da... Det er ingen som vet. Jeg vet ikke, jeg har ikke peiling. Det er Gud som vet til meg hvor jeg skal være. Jeg vet ingenting, jeg vet ikke hva (Nathar).

Nathar er veldig opptatt av Gud og han mener et godt liv for han er å tro på Gud. Han forteller at han føler seg trygg på grunn av troen sin. Gud er den som gjør alt for han, han tenker ikke på noe eller noen og det er det som gjør han trygg. Jeg spurte Nathar hvordan han vil at livet hans skal være om 2 år. Han forteller at han tar hver dag som det kommer, og han liker ikke å lage planer fordi han vet ikke hvordan fremtiden vil se ut. Han er opptatt av å leve her og nå.

Intervjuer: Hvordan ser du for deg livet ditt om 2 år?

Informant: Det er bare Gud som vet, jeg vet ikke.

Intervjuer: Men hvis du prøver å tenke...?

Informant: Nei jeg har ikke peiling...Jeg vet ikke, jeg har ikke peiling. Er du i verden fortsatt og lever?

Intervjuer: Ja, jeg tror det.

Informant: Hvem vet?

Intervjuer: Hvem vet. Man kan ikke vite, men man kan se for seg hvor vi vil være.

Informant: Ja, men det er sånn det er. Det er Gud som vet til meg hvor jeg skal være. Jeg vet ingen. Jeg vet ikke hva..

Intervjuer: Hvor tror du at Gud vil at du skal være?

Informant: Nei, det er Gud som bestemmer. Jeg kan ikke vite hva Gud tenker.

Jeg prøvde flere ulike måter å spørre Nathar om framtiden, men han sa igjen og igjen at Gud bestemmer. Etter hvert ble han litt oppgitt fordi jeg egentlig spurte om det samme, bare på ulike måter. Kanskje er det skummelt for Nathar å drømme og ha ambisjoner når man er vokst opp i kaos og sett at livet plutselig kan snu. Han har opplevd at uansett hvor mange drømmer man har så kan man aldri vite om disse oppfylles fordi livet er uforutsigbart. Derfor kan det tenkes at det er en trygghet for Nathar å si til seg selv at han lever her og nå og at Gud er den

som bestemmer alt i livet hans. Livet hans legges i Gud sine hender. På den måten kan han prøve å distansere seg fra både fortiden og framtiden. Nathar forteller ikke om noen ambisjoner for framtiden, han forteller at han ikke har et mål, eller ønske om hva han vil bli eller gjøre senere i livet. Om dette er det som ligger til grunn kan en si at dette er en mestringsstrategi for Nathar for å komme seg gjennom hverdagen uten mye bekymringer. Skjebnen hans er hos Gud, han tar dag for dag. Samtidig kan det også hende at Nathar har tanker om framtiden, men at han ikke vil dele disse med meg, og at den letteste utveien er å si til meg at Gud bestemmer framtiden. Amir sier også ”hvis jeg lever.. ” på spørsmål om framtiden.

Jeg hadde ikke engang tenkt til å flytte til Norge når jeg var liten. Jeg visste ikke engang hva Norge var, jeg visste ikke at det fantes andre steder i verden. Men så plutselig er jeg her. Jeg visste ikke det da jeg var 12 år, når jeg var 10 år. Men i dag etter 10 år så er jeg her, men etter 10 år når jeg er 32 år, hvor skal jeg havne? Hvor skal jeg være? Skal jeg være i Norge? Skal jeg være i Somalia? Skal jeg være et annet sted? Hvis jeg lever da...(Amir).

Amir har mange spørsmål om framtiden. Det uttrykkes en bekymring for framtiden. Historien hans skiller seg fra de andre ved at han tidligere har blitt sendt ut igjen av Norge. Dette er noe som trolig påvirker hvordan han tenker om framtiden. Det er vanskelig å slå seg skikkelig til ro når han ikke føler seg sikker på om han får bli her for alltid. Han vet ikke hvor han er om 10 år, han vet ikke om han lever.

Jeg er 100% her, jeg er ikke 100% foten på gulvet. Det kan hende, det er vanskelig å forklare. Du er ikke her, du tilhører ikke er uansett om du er norsk statsborger eller ikke, du tilhører ikke dette landet. Men jeg føler meg hjemme på en måte, at jeg bor her, jeg lever her, men jeg vet ikke hvor jeg kommer til å havne etter hvert. Hvis det skjer noe feil, hvis noen viser dårlig bilde i Norge ,at de gjør dårlige ting så kan det hende at norske innbyggere ikke kommer til å like utlendinger. Regjeringen og media viser det fort til hele landet. Så vi er på en måte livredd, hvordan kommer det til å bli de neste fem årene, de neste ti årene. Neste år for eksempel. Hva kommer til å skje, hva skal skje, skal vi være her, skal vi være et annet sted? Det er litt sånn vanskelig når du ikke er her 100 prosent. (Amir)

Selv om Amir har fått oppholdstillatelse har han fortsatt en bekymring for å skulle bli kastet ut av Norge igjen. Han forteller videre at han ville gjort det bedre i livet dersom han hadde visst helt sikkert at han skulle få være her resten av livet. Han uttrykker en bekymring for framtiden, han vet ikke hvordan det blir, selv om han ønsker å være i Norge. Han forteller at dersom noen innvandrere gjør noe dumt i Norge, så kan det påvirke resten, at de blir kastet ut av landet. Det er en kjent sak at media har stor makt til å definere. Kjersti Rogde Næss (2003) har skrevet en hovedfagoppgave som blant annet belyser om media står som formidlere, opprettholdere og forsterkere av medias syn på muslimske innvandrere og islam i Norge. Denne studien er nå gjort for 13 år siden, men allerede da fant Næss at mediene hadde en tendens til å beskrive personer som hadde gjort en god eller ønsket atferd som ”norske”, mens dem som har gjort en dårlig eller uønsket gjerning som ”utenlandske”. Hun fant også at jo mer integrert de muslimske innvandrene framsto, dess mer positivt ble de omtalt. Om man er bevisst på det vil man også i dag kunne se hvordan media alltid poengterer at gjerningsmannen hadde utenlandsk opprinnelse når dette er tilfellet. Dette samsvarer til en viss grad med noen av funnene til Pedersen (2008). Han forteller om en av informantene som beskriver hvordan ryktet til afrikanere blir skandalisert om en somalisk mann har drept noen. Informanten beskriver hvordan han kjenner det på hele kroppen når han ser på nyhetene, og hvordan det får han til å heller ønske å holde seg innendørs.

Pedersen (2008) sin doktoravhandling omhandler blant annet sosial dominans. Pedersen belyser mulighetene til å skaffe seg en sosialt anerkjent tilværelse i lys av Bourdieu. Han mener at muligheten til å skaffe seg denne tilværelsen vi være avhengig av i hvilken grad en har tilgang til det anerkjente, og de som har makt vil også kunne definere hva som er anerkjent i det sosiale rom. Eksempelvis vil majoriteten kunne ha forestillinger om flyktninger som sosial kategori før de kommer til Norge. Disse forestillingene kan selvsagt endres etter hvordan flyktningene er og hva de sier (Pedersen, 2008). Forestillingene vil kunne endres når majoriteten møter minoriteten, og skaper relasjoner til dem. Samtidig kan forestillingene endres eller forsterkes gjennom bildet som media skaper av flyktninger. Få av ungdommene i studien til Frøyland og Gjerustad (2012) har opplevd diskriminering, selv om mange av dem beskriver at de har opplevd å bli oppfattet som utenlandske. Få av dem forteller at de har opplevd diskriminerende eller rasistiske handlinger. Dette funnet kan indikerer at det ikke nødvendigvis er en sammenheng mellom det å bli sett på som utenlandsk og det å faktisk bli behandlet dårlig på grunn av det. På den andre siden er det veldig mange

av dem som har opplevd at de som en del av en gruppe de identifiserer seg med blir omtalt dårlig i media.

8.4 Er jeg norsk?

Nordmenns tilhørighet til Norge i dag er trolig mindre viktig enn den var før, under og etter den tyske okkupasjonen. Det er gjerne andre aspekter ved deres identitet som er viktigere i dag enn dem som har med nasjonal identitet og tilhørighet å gjøre. Forestillingen om at mennesker skal ha et behov for en fast identitet kan skape større skade enn nytte fordi denne forestillingen vil kunne tvinge folk til å skaffe seg en identitet selv om de kanskje ikke egentlig vil (Schiefløe, 2003). I forskning på barn av innvandrere har dette med identitet hatt et stort fokus, spørsmålet har vært hvem er jeg nå som jeg er oppvokst i Norge og har to morsmål? Amir kom til Norge som ungdom, og virker sikker på hvilken nasjonal identitet han har.

Jeg kommer til å være norsk-somalisk. Men ikke norsk bare. Norsk og somalisk. Liksom at det betyr at jeg norsk på en måte, men jeg er opprinnelig fra et annet land. Sånn føler jeg det (Amir).

Ungdom med innvandrerbakgrunn kan oppleve trygghet og selvsikkerhet selv om de ikke har en fast forankring i den norske kulturen, og de kan være trygg på egne verdier og normer selv om de ikke knytter dem til en kulturell identitet eller en etnisk merkelapp. Menneskers identitet er i forandring, den forandrer seg i takt med endring i situasjoner og omgivelser. Endringer som skjer i identiteten går imidlertid relativt sakte og derfor vil identiteten oppleves som noenlunde stabil. Vi har alle ulike identiteter ettersom hvem vi er sammen med og hvilke situasjoner vi er i (Schiefløe, 2003). Amir forteller at han vil alltid være norsk-somalisk, men dersom han hadde vært i militæret så ville han forsvart Norge for det er landet som tilhører han. Han forteller at om han treffer en nordmann i et annet land, så føler han seg trygg. Da er de fra samme plass, de snakker samme språk og de kan prate sammen. Han forteller at det er i Norge han har identiteten sin og derfor vil han føler han at nordmenn symboliserer en trygghet for han.

Men hvis jeg hadde gått på militær skole eller noe så hvis det hadde skjedd noe så kunne jeg forsvart egentlig, fordi det vi sier er der du bor må du alltid forsvare fordi det er der du tilhører ikke sant. Så hvis det skjer noe i dag, eller hvis jeg er sammen med en norsk mann og vi reiser til et annet sted, så får vi liksom et angrep så vi føler oss at vi er sammen. Vi er fra Norge, vi hjelper hverandre! Hvis jeg ser for eksempel en som er norsk et annet sted så føler jeg meg trygg på en måte (Amir).

Frøyland og Gjerustad (2012) mener at i hvilken grad ungdom med innvandrerbakgrunn føler seg norsk eller ikke kan handle om i hvilken grad de opplever å føle seg inkludert og akseptert. Dersom de i liten grad opplever inkludering og å bli akseptert vil de heller kunne søke etter andre plasser og andre mennesker for å bygge sin identitet og oppleve tilhørighet en plass. Amir opplever norske mennesker som mennesker med respekt og han forteller at han føler seg inkludert.

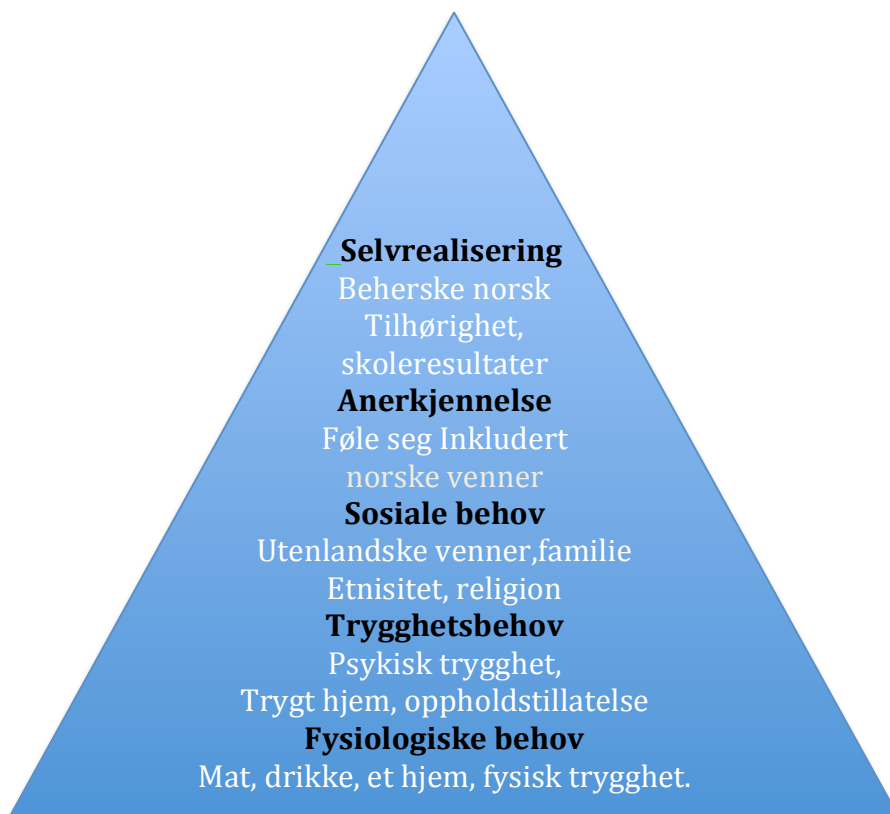
8.5 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett hvordan behovspyramiden kan benyttes for å se hvordan behovene til ungdommene endrer seg i forhold til hvordan de har det. Nå som de har trygge rammer i Norge, har de høyere ambisjoner enn det dem har hatt før.

Vi har også sett at religion gir tilhørighet og at identitet og kultur holdes levende gjennom nettverk som består av mennesker fra samme land som en selv. En ungdom føler seg som hjemme fordi han gjør det samme her som han gjorde i sitt hjemland. Han går i kirken og har bare venner fra samme land. Ingen av ungdommene vil noen gang føle seg norsk, men flere ser på seg selv, eller ønsker å bli 50/50 av sitt hjemland og nå sitt nye land. Det er ikke ønskelig at ungdommene skal føle seg helt norsk, dersom en av ungdommene hadde sagt at han følte seg helt norsk ville en kanskje kunne tenke at han undertrykker sin egen bakgrunn og etnisitet. Alle ungdommene har sin bakgrunn med seg, og det er en del av dem som er veldig viktig. Religion og etnisitet kan være med på å gi ungdommene en tilhørighet til andre ungdommer som er religiøs eller har en annen etnisk bakgrunn en det norske.

Mine informanters fortellinger kan i hovedsak relateres til de tre første nivåene, og en viss grad til det fjerde. Ut i fra det Amir forteller kan se ut som han har beveget seg helt opp i

toppen av pyramiden og er på nivået om selvrealisering. Han opplever det fysisk trygt i Norge, han har mat og drikke, han har utenlandske og norske venner og han opplever å bli anerkjent av omgivelsene sine og han behersker norsk. Allikevel uttrykker han bekymring for om han får bli i Norge, så på den andre siden kan det tenkes at han går litt opp og ned mellom de ulike nivåene. Vi har sett hvordan noen er bekymret for framtiden. De er usikker på om de lever om ti år, og de blir bekymret grunnet media som belyser negative nyheter rundt innvandrere. Vil dette påvirke dem slik at de blir kastet ut av landet? Dette er tanker som noen av ungdommene sitter med i hverdagen. Alle informantene har fysiologiske behov tilfredsstilt. Med utgangspunkt i behovspyramiden kan vi se hvordan disse ungdommenes behov kan utarte seg. I presentasjon av teorien behovspyramiden ble det også vist til kritikk av denne pyramiden. Det som er problematisk med noen teorier er at det er sjelden at noen vil passe helt systematisk inn i de ulike teoriene slik som teoriskaperen har tenkt eller påstår. Kategoriene i denne pyramiden vil heller ikke være gjensidig utelukkende.

I denne pyramiden er noen av behovene til ungdommene i denne studien presentert. Det er vanskelig å se hvor Malik befinner seg i pyramiden. Som nevnt kan det se ut som han ikke har grunnleggende trygghetsbehov tilfredsstilt, han har ikke oppholdstillatelse og barnevernet har tatt hans småsøsken. Men det ser også ut som han har sosiale behov tilfredsstilt, han har

venner, religionstilhørighet og familie. Om vi derimot ser på Schiefloe`s behovstriangel og tar utgangspunkt i Schiefloe`s påstand om at tilhørighet, meningsfullhet og trygghet er gjensidig avhengig av hverandre vil det være lettere å ha grunnlag for å påstå at Malik verken opplever tilhørighet, meningsfullhet eller trygghet.

9. Konklusjon

Utgangspunktet for studien var å finne ut hvordan ungdom med innvandrerbakgrunn opplever tilhørighet i Norge. Tilhørighet i Norge vil kunne påvirkes av hvordan de opplever tilhørighet på de ulike arenaene de ferdes i daglig. Ungdommene i studien bruker som nevnt betegnelser som norske og utenlandske. Jentene på voksenopplæringen er begge interessert i å starte på norsk videregående skole for å kunne få norske mennesker i nettverket. Guttene på den samme skolen hadde både norske og utenlandske venner. Å ha tilhørighet i Norge handler ikke nødvendigvis om hvorvidt ungdommene føler seg norske eller om de har norske venner. Å føle tilhørighet i Norge kan eksempelvis være å føle at en hører til i en vennekrets, i et religiøst miljø, på skolen eller andre arenaer som man ferdes i daglig.

Denne studien viser hvor stor betydning det har for ungdom med innvandrerbakgrunn å få gå på en norsk videregående skole. Det har stor betydning for elevene selv, og som vi kan se i har det også stor betydning for integreringsaspektet. Amir som var den eneste som gikk i en ordinær norsk klasse hadde et mye mer velutviklet norsk språk enn resten. Dette må tas med forbehold om at jeg har få informanter i min studie, og dette er derfor ikke representativt for alle. Innledningsvis presenterte jeg et forskningsspørsmål, hvilken betydning har skolen for ungdommene sin følelse av tilhørighet? Skolen er et sted for å tilegne seg kunnskap og språk, og et sted å være i hverdagen. Skolen har betydning i form av at elevene blir bedre i norsk og slik sett har større muligheter i arenaer utenfor skolen. Samtidig kan skolen gi elevene tilhørighet ved at her kan de være sammen med vennene sine. Dette gjelder spesielt Amir som er utrolig fornøyd med skoleopplegget. Resten av ungdommene ser mer på skolen som et middel for å kunne oppnå utdanning. Et annet sentralt funn er hvilken betydning skole har for inkludering og integrering. I studien er Amir den som framstår som den som har mest kulturell og språklig kunnskap. Han er også den eneste som går i en klasse hvor flertallet er etnisk norske, og han har vært i Norge lengst. Dette er noe som vil spille inn på hvor langt ungdommene er kommet i norskkunnskaper. Det er gjerne selvsagt at jo mer man utsettes for det norske språket, jo mer vil man lære seg.

Jeg var interessert i å finne ut hvilken betydning språket har for inkludering i hverdagen. Et av mine funn er at språk er utrolig viktig, uten det norske språket er ungdommene mer låst til å kun snakke med andre med samme morsmål. På den måten tar det enda lenger tid før de får

utviklet det norske språket fordi den eneste plassen hvor de får praktisert norskspråket er på skolen. Språk åpner dører, både sosialt sett, karrieremessig og utdanningsmessig.

Ungdommene lengter etter å kunne beherske det nye språket, og de ser for seg at det er først når de kan norsk skikkelig, at de kan bli kjent med norske ungdom. De opplever altså at språket er en hindring for å kunne bli kjent med norske ungdommer. Med andre ord har språk betydning for inkludering i hverdagen fordi ungdommene opplever at uten det norske språket blir de ikke inkludert. I tillegg er det vanskeligere å prøve å inkludere seg selv når de ikke har troen på at de kan snakke det norske språket godt nok. Sett på en annen måte kan språk være svært inkluderende når de treffer mennesker som snakker samme språk som dem selv.

Jeg ønsket videre å se hvordan vennskap og nettverk har betydning for følelsen av tilhørighet. I dagligtalen snakkes det om at ”utlendingene som kommer hit må integrere seg”. Slik vi ser i denne studien er det ikke enkelt for ungdommene å bli kjent med norsk ungdom. Flere av dem opplever norsk ungdom som lukket og vanskelig å bli kjent med. Derfor blir det følgelig enklere å omgås med de vennene de kan forstå, som har samme språk og referanseramme som dem selv. Hele veien må vi huske at det er alltid flere perspektiver ved et tilsynelatende problem. Når mennesker i dagligtalen tror at flyktninger ikke vil integrere seg, glemmes det ofte at vi som bor i Norge også har et ansvar for å inkludere flyktningene slik at de kan oppleve at de blir inkludert i det norske samfunnet. At ungdommene i studien min synes det er vanskelig å bli kjent med norsk ungdom er et av mine sentrale funn, fordi det bidrar til et bredere perspektiv på hvorfor det kan være vanskelig å ”integrere” seg i det norske samfunnet. Studien viser at vennskap har betydning for tilhørighet på flere måter. Vennskap med andre ungdommer fra samme land som en selv kan gi tilhørighet i form av man får beholde sin etniske identitet, man får snakke sitt morsmål og man har noe til felles. Fravær av vennskap med etnisk norske bidra til at man kanskje ikke føler seg helt akseptert av storsamfunnet. I tilfeller hvor ungdom ikke har etnisk norske venner, blir det spesielt viktig at de har vennskap med andre ungdommer med innvandrerbakgrunn. Da kan det oppleves lettere å akseptere at de ikke har norske venner enn dersom de ikke har venner i det hele tatt. Gjennom vennskap får de bekreftelse på hvem de er, noe som er positivt for identitetsdannelsen deres.

Ungdommene tenker at de selv må bli bedre i norsk, og at det er derfor de ikke har norske venner. Studien viser at det ikke er nødvendig med norske venner i nettverket for at en skal ha det godt som ungdom med innvandrerbakgrunn i Norge. Men studien viser også at å ikke ha

norske venner fører til en del grubling over hvorfor det er slik. Informantenes fortellinger gir et inntrykk av at ”jakten” på å få norske venner ikke nødvendigvis handler om at de tror at norske venner er bedre venner. Det drøftes om at det kanskje handler om hva de norske vennene kan representere, det kan for eksempel gi et inntrykk til verden rundt at de er akseptert av majoriteten. I tillegg kan det gi et signal om at du har fått til en vellykket integrering.

Ungdommene i denne studien er generelt positiv ungdom. Alle beskriver Norge som et land som er trygt og fritt, et land hvor de kan ha nye og høye ambisjoner karrieremessig. De har nå muligheten til å oppfylle sine drømmer, enten det er å bli lege, politi, eller helsefagarbeider. De har en tanke om at i Norge kan du bli hva du vil. Noen av dem opplever imidlertid en utrygghet om framtiden som kan gjøre det vanskelig å drømme seg bort. Noen har opplevd såpass traumatiske opplevelser i livet at de tenker tanken ”hvis jeg lever om 10 år...” Denne studien viser historier om ungdommer som ser for seg en lys framtid hvor de kan oppnå det de ønsker. Den viser også historier om ungdommer som er usikker på hva framtiden vil bringe og det fortelles om en ungdom som legger hele skjebnen sin og framtiden sin i Gud sine hender.

Ved å aktivt bruke teoriene sosial kapital og sense of coherence har jeg analysert ungdommene sine opplevelser og fortellinger med utgangspunkt i dette. På den måten har jeg sett at de som ser ut til å trives best i Norge er dem som er sosialt integrert, de som har sosial kapital og dem som synes at hverdagen gir mening. Vennskap og nettverk har betydning for følelsen av tilhørighet, men det er ikke en forutsetning at vennene skal være norske. Det å ha nære venner uavhengig av hvilken etnisitet de har gir emosjonell støtte og bidrar til tilhørighet fordi da er de ikke alene. Ungdommene som har store nettverk har et bevisst forhold til hvordan de kan benytte seg av nettverkene, de norske i nettverket som er perifere venner kan hjelpe dem til å få en bredere forståelse av den norske kulturen og språket.

Jeg ønsket å finne ut hvordan ungdom med innvandrerbakgrunn opplever tilhørighet i Norge. I starten var utgangspunktet hvordan ungdommene opplevde å høre til i Norge. Men jeg har sett at tilhørighet handler om noe bredere og større enn å bare ha tilhørighet i det landet man bor i. Ungdommene i studien opplever tilhørighet i kirken, hos venner, hos familie og andre arenaer hvor de ferdes i dagliglivet. En av ungdommene føler seg helt som hjemme her i Norge fordi han gjør nesten akkurat det samme her som han gjorde da han bodde i Eritrea.

Dette var et spesielt interessant funn, hvordan han beskrev at å være i Norge var som å være hjemme i Eritrea fordi han gikk i kirken og var med de samme vennene som han var med da han bodde der. Nettverket hans har slik stor betydning for hans følelse av tilhørighet. Det kristne fellesskapet som han er en del av gjør at han føler seg som hjemme i Norge.

Jeg gikk inn i dette forskningsprosjektet med en forforståelse om at unge flyktninger i Norge i dag opplever svært mange utfordringer. Jeg så for meg en hverdag preget av stygge blikk, diskriminering og stygge kommentarer. Slik ble også problemstillingen min til, jeg ville finne ut hvordan de opplever tilhørighet i Norge og jeg hadde en forforståelse om at de hadde en liten grad av følelse av å høre til. Ungdommene i denne studien forteller ikke om opplevelser hvor de har opplevd rasisme og diskriminering, selv om man allikevel kan stille spørsmål ved om de faktisk opplever diskriminering og ekskludering siden noen av dem ikke har noen norske venner. Allikevel synes jeg det er et positivt funn at ungdommene i *denne* studien ikke har vært utsatt for rasisme og stygg oppførsel fra etnisk norske.

Som nevnt innledningsvis har jeg hatt et mestringsperspektiv i studien min, og det kan også hende at både intervjuene og analysen bærer preg av det. Om jeg hadde hatt mer fokus på negative opplevelser og utfordringer i møte med ungdommene kan det hende jeg hadde fått et annet datamateriale enn det jeg fikk. Da jeg presenterte studien min for ungdommene, ble den presentert som en studie som skulle handle om hva som må til for at ungdom med innvandrerbakgrunn skal se for seg en lys framtid i Norge. Derfor kan det tenkes at det er dette ungdommene har hatt i baktanke når jeg har intervjuet dem. Selv om jeg har spurt dem om utfordringer så har jeg fått begrenset med datamateriale som belyser vanskelige ting i livet deres. De har i hovedsak fortalt om utfordringer knyttet til språk og kultur, og mindre om mer personlige utfordringer eller andre vanskelige ting i hverdagen.

Det jeg har ønsket med denne studien er å belyse ungdom med innvandrerbakgrunn sin hverdag i Norge i dag med tanke på tilhørighet. Det er viktig å igjen understreke at denne studien ikke er representativ for alle, og det er mange faktorer som spiller inn. Om jeg skulle forsket videre på dette temaet ville jeg blant annet sett på om det er kjønnsforskjeller, og hvilke forskjeller det er etter hvilket land de kommer fra når det kommer til de temaene jeg har belyst. Jeg ville gått mer spesifikt inn i forskjellene i stedet for å ha et så generelt begrep som ”ungdom med innvandrerbakgrunn”. Det kan for eksempel tenkes at forskjellene er store mellom de landene hvor ungdommene har utdanning i bakgrunn kontra de landene hvor

ungdommene ikke har noe utdanning. Og samtidig er det nok forskjeller mellom ungdommer som kommer fra ressurssterke familier kontra dem som kommer fra ressursvake familier. Det ville vært interessant å intervjuet noen som hadde vært her lenger enn disse ungdommene for å se hvordan det er når man faktisk behersker språket skikkelig. Hvilke utfordringer er de som er mest fremtredende da? Å gjennomføre denne studien har gitt meg en mye bredere forståelse av ungdommene sin situasjon i dag. Engasjementet mitt for disse ungdommene har vokst underveis i denne prosessen. De har lært meg så mye, og jeg er takknemlig for at de delte av livet sitt.

Litteraturliste

Antonovsky, A. (2012). *Helsens mysterium. Den salutogene modellen.* (A. Sjøbu, Overs.) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Barne, likestilling og inkluderingsdepartementet. (2012). *Arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger - en håndbok for kommunen.* Hentet fra www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/arbeid_med_enslige_mindreaarige.pdf

Barstad, A., & Sandvik, L. (2015). *Deltaking, støtte, tillit og tilhørighet. En analyse av ulikhet i sosiale relasjoner med utgangspunkt i leveårsundersøkelsene.* Oslo: Helsedirektoratet.

Berg, B. (2011). "Lost in translation?" Om kulturell brobygging og bruk av tolk som kommunikasjonsmiddel. I B. Berg, *Minoritetsperspektiver i sosialt arbeid.* (ss. 223-245). Oslo: Universitetsforlaget AS.

Berg, B. (2011). Fra innvandringspolitikk til mangfoldspolitikk - et bakteppe. I B. Berg, & T. A. Ask (Red.), *Minoritetsperspektiv i sosialt arbeid* (ss. 27-53). Oslo: Universitetsforlaget.

Berg, B. (2015). Velferd og migrasjon - sosialt arbeid i et flerkulturelt samfunn. I T. I. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid. En grunnbok.* (ss. 244-258). Oslo: Universitetsforlaget.

Borge, A. I. (2010). *Resiliens. Risiko og sunn utvikling* (2. utgave). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Bø, I., & Schiefloe, P. M. (2007). *Sosiale landskap og sosial kapital. Innføring i nettverkstenkning.* Oslo: Universitetsforlaget.

Brodtkorb, E., & Rugkåsa, M. (2015). Utfordringer for sosialt arbeid i dag. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid. En grunnbok.* (ss. 299-313). Oslo: Universitetsforlaget.

Correa-Velez, I., Gifford, S. M., & Barnett, A. G. (2010). Longing to belong: Social inclusion and wellbeing among youth with refugee backgrounds in the first three years in Melbourne, Australia. *Social Science & Medicine*, ss. 1399-1408.

Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter.* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Dørum, K. (2004). *Romerike og riksintegreringen: Integreringen av romerike i det norske rikskongedømmet i perioden ca. 1000-1350.* (Doktorgradsavhandling), Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo, Oslo.

- Earnest, J., Mansi, R., Bayati, S., Earnest, A. J., & Thompson, C. S. (2015, Juni 10). Resettlement experiences and resilience in refugee youth in Perth, Western Australia. . *Bio Med Central* .
- Ellingsen, T. I., Levin, I., & Berg, B. (2015). *Sosialt arbeid. En grunnbok*. (L. C. Kleppe, Red.) Oslo: Universitetsforlaget.
- Engebrigsten, A. I. (2012). Omsorg og barn utenfor hjemlandet. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. (ss. 157-179). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Eriksen, T. H., & Sajjad, A. T. (2006). *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Fangen, K (2006) Assimilert, hybrid eller inkorporert i det etniske? Tilpasning og identifikasjon blant somaliere i Norge. *Sosiologisk Tidsskrift (14:1)*, ss. 4-33.
- Frøyland, L. R., & Gjerustad, K. (2012). *Vennskap, utdanning og framtidsplaner. Forskjeller og likheter blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn i Oslo*. NOVA - norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Oslo: NOVA.
- Gjærum, B., & Grøholt, B. (1998). *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre*. (H. Sommerschild, Red.) Forfatterne og Tano Aschehoug.
- Hovslundsengen, H (2011, 20.07) *Minoritetsspråklige i skolen*. Hentet fra <http://utdanningsforskning.no/artikler/minoritetsspraklige-elever-i-skolen/>
- Hvinden, B. (2005). Hentet April 15, 2016 fra Forskningsradet: http://www.forskningsradet.no/CSStorage/Flex_attachment/8212021661.pdf
- Jacobsen, C. M. (2002). *Tilhørighetens mange former. Unge muslimer i Norge*. Valdres: Pax Forlag.
- Kirke, D. (2013). Social network analysis. I M. Gray, & S. Webb (Red.), *Social work theories and methods*. SAGE.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2010). *Det kvalitative forskningsintervju* (2.Utgave. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Larring, B. K., & Stjernø, S. (2010). Sosial kapital blant marginaliserte . *Fontene Forskning (1/10)*, ss. 53-66.
- Levin , I., & Trost , J. (1996). *Å forstå hverdagen*. Otta: Engers Boktrykkeri AS.
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning. En innføring*. (3.utgave. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Melby-Lervåg, M., & Lervåg, A. (2011, Mai). Hvilken betydning har morsmålsferdigheter for utviklingen av leseforståelse og dets underliggende komponenter på andrespråket?

En oppsummering av empirisk forskning. . *Norsk Pedagogisk Tidsskrift* (Vol.95), ss. 330-343.

Meld. St. 30 (2015-2016). *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-30-20152016/id2499847/?ch=1&q=>

Næss, K. R. (2003). *En analyse av mediernes beskrivelser av muslimske innvandrere i Norge i lys av Roland Barthes´mytebegrep*. Bergen: Universitetet i Bergen.

Pastoor, L. d. (2012). Skolen - et sted å lære og et sted å være. I K. Eide, *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige*. (ss. 219-240). Oslo: Gyldendal norsk forlag AS.

Paulsen, V., Thorshaug, K., & Berg, B. (2014). *Møter mellom innvandrere og barnevernet. En kunnskapsstatus*. Mangfold og inkludering. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.

Pedersen, J. (2008). *Kamper for anerkjennelse - unge flyktninger i møte med norske lokalsamfunn*. (Doktorgradsavhandling, institutt for sosiologi og statsvitenskap) Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse Institutt for sosiologi og statsvitenskap. Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet, Trondheim.

Sam, L. D., & Berry, W. J. (2010). Acculturation: When individuals and groups of different cultural backgrounds meet. *Association for psychological science* , ss. 472-481.

Sandström, S., & Sandström, K. (2012). *Motståndskraft. Förändring, kris och återhämtning*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Schiefloe, P. M. (2003). *Mennesker og samfunn. Innføring i sosiologisk forståelse*. (2.utgave. utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Schiefloe, P. M. (2015). *Sosiale landskap og sosial kapital. Nettverk og nettverksforskning*. (2.utgave. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Skårderud, F., Haugsgjerd, S., & Stänicke, E. (2010). *Psykiatriboken. Sinn - kropp - samfunn*. (1.utgave. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. (3.utgave. utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Tjora, A. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (1.utgave. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Uptin, J., Wright, J., & Harwood, V. (2012, November 28). "It felt like I was a black dot on a white paper; Examining young former refugees´experience of entering Australian high schools. *The Australian Association for Research in Education* , ss. 125-137.

Valenta, M. (2007). *Finding friends after resettlement. A study of the social integration of immigrants and refugees, their personal networks and self-work in everyday life.* (Doktorgradsavhandling, institutt for for sosiologi og statsvitenskap) Faculty of Natural Sciences and Technology, Norwegian University of Science and Technology, Trondheim.

Vedlegg 1- Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Informasjonsbrev til informanter

Jeg heter Ingrid Bildøy Asheim og jeg jobber nå med en masteroppgave i sosialt arbeid ved NTNU Dragvoll her i Trondheim.

Temaet for min masteroppgave er tilhørighet hos ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn som bor i Norge.

Hva innebærer det å delta i studien?

Din deltakelse innebærer å delta på et intervju som vil ta ca 1 time som vil handle om ulike tema som vennskap, kultur, språk, skole, integrering. Jeg vil stille deg spørsmål, men jeg ønsker gjerne å ha en åpen samtale hvor du kan fortelle meg om dine erfaringer med å være ung i et nytt og fremmed land. I dette intervjuet er det du som er ekspert, og jeg ønsker å lære av deg 😊

Noen av spørsmålene jeg lurer på er hva som må til for at etnisk minoritetsungdom skal se en lys framtid i Norge? Hvilken betydning har nettverket deres og hvem inngår i nettverket? Hvordan er hverdagslivet? Er det noe du skulle ønske var annerledes i livet? Hvordan vil du at framtiden din ser ut? Føler du en tilhørighet i Norge? Hvordan opplever du kulturforskjeller og språkforskjeller?

Jeg kommer ikke til å spørre deg om din fortid i hjemlandet ditt eller om reisen til Norge. Jeg er opptatt av hvordan livet ditt er i dag og hvordan du ønsker at livet ditt skal være nå og i framtiden.

Hva skjer med informasjonen du oppgir?

Dersom det er greit for deg, ønsker jeg å bruke lydopptaker under intervjuet. Dette vil gjøre arbeidet med intervjuene lettere for meg, og det vil kunne gjøre slik at jeg husker det som blir sagt så presist som mulig.

Det du forteller meg vil anonymiseres. Jeg kommer ikke til å bruke ditt navn eller andre personsensitive opplysninger om deg i oppgaven min. Jeg kommer til å bruke oppdiktete navn i min oppgave.

Frivillig deltakelse

Selv om du sier ja til å delta i denne studien har du allikevel lov til å trekke deg fra studien når som helst uten å måtte forklare dette noe nærmere.

Dere må gjerne kontakte meg dersom dere skulle ha noe spørsmål om oppgaven eller andre praktiske ting ☺

Vennlig hilsen Ingrid Asheim

(Epost: Ingridba89@gmail.com, tlf: 41088384)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt informasjon om prosjektet til Ingrid Asheim som handler om ungdom som har kommet til Norge for å bosette seg, og jeg er villig til å delta ved å bli intervjuet om dette temaet.

Jeg er innerforstått med at å delta i dette prosjektet innebærer å bli intervjuet og at intervjuet blir tatt opp på båndopptaker, for deretter å bli skrevet inn på en datamaskin. Men jeg er også klar over at jeg kan si nei til å bli tatt opp på båndopptaker.

Jeg er klar over at min deltakelse er frivillig og at jeg når som helst kan trekke meg fra dette prosjektet, og også be om å få datamaterialet slettet.

Dato og underskrift

Vedlegg 2 : Intervjuguide

Introduksjon:

Du har kunnskap om hvordan det er å være ung i et nytt land. Du har erfaringer som jeg gjerne vil høre om. Jeg vil gjerne lære hvordan hverdagen din er, og hvordan det er for deg å være her. I dette intervjuet er det du som er eksperten, og jeg som ønsker å lære av deg.

Anonymiseres.

Presenter meg selv, si noe om min rolle..

Jeg kommer til å ta opp intervjuet med en lydopptaker, det er bare jeg som skal høre dette opptaket i ettertid for å kunne huske bedre hva du har sagt, deretter vil jeg skrive intervjuet inn på data. Er dette greit for deg? Har du noen spørsmål før vi begynner?

Innledningsspørsmål

- Aller først, kan du fortelle meg litt om deg selv?
- Interesser, alder, opprinnelsesland
- Hvor lenge har du bodd i Norge?
- Hvordan bor du nå?
- Har du familie i Norge? Hvis nei – reiste du alene til Norge?

Tema: Ankomst og oppfølging

- Kan du fortelle meg litt om hvordan det var å komme til Norge?
- Hva var det første du gjorde da du kom til Norge?
- Hvordan var det for deg å komme til et helt nytt land?
- Følte du at du fikk hjelp til de tingene du trengte hjelp til da du kom til Norge?
- Er det noe du skulle ønske var annerledes da du først kom til Norge?

Tema: Kultur og språk

- Føler du at din kultur blir respektert?
- Det er noen som mener at nordmenn som oftest ikke hilser på mennesker de ikke kjenner når de går på gaten, andre mener at nordmenn hilser på hverandre, hva tenker du om det?
- Føler du deg forstått i Norge?
- Hvordan opplever du at det er en annen kultur i Norge enn i landet du er født i?
- Hvordan er det å være i et land som har en annen kultur enn det du er vant til?
- Har du opplevd noen utfordringer knyttet til kultur?
- Hvordan opplever du å bli inkludert i dagliglivet?
(stigma? Diskriminering? Holdninger? Blikk?)
- Utfordringer knyttet til språk?
- Opplever du noen ganger at folk ikke forstår deg? Hva gjør du når du ikke føler deg forstått?

Tema: Relasjoner og nettverk

- Hva er en god relasjon for deg?
- Hvem kan du snakke med når du har det vanskelig?
- Hva må til for at du skal kunne stole på en person?
- Hvordan er nettverket ditt?
- Er det de samme som er viktig for deg her i Norge som det var i hjemlandet ditt?
- Hvem snakket du med den første tiden din i Norge?
- Hvem er vennene dine? (er de lik deg, forskjellig, på hvilken måte?)
- Hva betyr vennene dine for deg?
- Hva er det viktigste for deg i et vennskap?
- Har du både norske og utenlandske venner? Er det noen forskjell på disse? På hvilken måte? Kan du gi eksempel? Hvorfor tror du det er sånn?
- Hva er en god venn for deg? Hva betyr vennene dine for deg?
- Hvorfor er det viktig med venner?
- Hva skal venner gjøre for hverandre? Hva er en god venn?
- Hva gjør dere på når dere treffes?

Skole

- Hvordan er det å gå på denne skolen?
- Hva tror du ville vært annerledes om du hadde gått på en skole med bare etnisk norske eller en skole med bare elever fra andre land?
- Er det slik her at norske og utenlandske elever er sammen i friminuttet og på fritiden? Hvis ja/nei – hvorfor tror du det er slik?
- Hvordan er det å bli kjent med etnisk norske nordmenn?

Å være ny i Norge

- Hvordan opplever du at etnisk norske nordmenn møter deg i dagliglivet?
- Føler du deg hjemme her i Norge? Eventuelt Hva er det som gjør det?
- Føler du deg noen ganger annerledes enn nordmenn?
- Hva betyr det å være norsk? Hva betyr det å være utenlandsk?
- Er det noe som er spesielt bra med å være norsk? Er det noe som er spesielt dårlig?

Tema: Følelse av å høre til

- Kan du fortelle meg hva du tenker ligger i det å være integrert?/ Hva tenker du når du hører ordet integrert?
- Hvordan føler du at du har fått hjelp til å integrere deg og finne din plass i det norske samfunnet?
- Kan du fortelle meg litt om hva du gjør på når du ikke er på skolen?
- Har du aktiviteter utenom skolen?
- Vet du hvordan du får hjelp til å finne slike aktiviteter?
- Føler du at du hører til i Norge?
- Har du en hobby? (Se på tv, spille, gå tur, musikk...)
- Føler du at du lever et godt liv i Norge?
- Hva er viktigst for deg for at du skal føle at du inkluderes i samfunnet? Hvorfor tenker du at det er viktig?
- Hva er det beste i livet ditt nå?
- Hvis du kunne forandret noe i livet ditt, hva ville det vært?
Føler du deg trygg i Norge?

- Kan du fortelle meg litt om hva som gjør at du føler deg trygg?
- Hva har du følt at du har trengt for å føle deg trygg i Norge?
- Hvis du skal se for deg deg selv om 3 år, hvordan vil et godt liv se ut for deg? Om 5 år?

Avslutning: Nå har jeg stilt deg de spørsmålene jeg skulle, så tilslutt lurer jeg på om det er noe mer du føler at du vil fortelle?

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Marko Valenta
Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap NTNU

7491 TRONDHEIM

Vår dato: 07.01.2016

Vår ref: 45854 / 3 / ASF

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 26.11.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

45854	<i>Tilhørighet hos etnisk minoritets ungdom</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>NTNU, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Marko Valenta</i>
<i>Student</i>	<i>Ingrid Bildøy Asheim</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.05.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Amalie Statland Fantoft

Kontaktperson: Amalie Statland Fantoft tlf: 55 58 36 41

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no